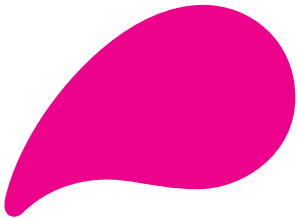

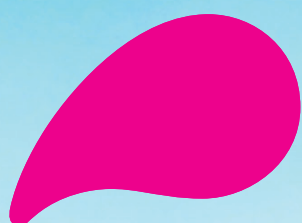
DE GEWONE ONTVANGSTEN EN UITGAVEN VAN DE GEMEENTEN

De gewone ontvangsten en uitgaven van de gemeenten

Voorwoord

VOORWOORD

Dit verslag beoogt de belangrijkste trends aan te geven die zich aftekenen op het vlak van de ontvangsten van het eigen dienstjaar bij de negentien gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de periode van 2016 tot 2020. In de analyse wordt het verloop van de ontvangsten in absolute bedragen (uitgedrukt in miljoen euro in de grafieken) nagegaan, zowel globaal als per ontvangstencategorie (prestaties, overdrachten en schuld) en voor de belangrijkste ontvangsten van de gemeenten in het bijzonder (opcentiemen op de onroerende voorheffing en aanvullende personenbelasting, gewestelijke dotaties en gemeentelijke fiscaliteit). Er wordt systematisch een vergelijking van de gemeentelijke ontvangsten per inwoner gemaakt om te vermijden dat verschillen in bevolkingss aantallen een vertekend beeld zouden geven van de omvang en de evolutie van de ontvangsten. Voor de ontvangsten uit aanvullende belastingen worden de ontvangsten geanalyseerd op basis van de gewestelijke tarieven om het effect van de uiteenlopende tarieven en wijzigingen in de tarieven weg te zuiveren.

Om de vaststellingen met betrekking tot de ontvangsten in perspectief te kunnen plaatsen, worden ook de uitgaven van het eigen dienstjaar van de gewone dienst beknopt geanalyseerd, evenals de resultaten. Deze benadering maakt het mogelijk de analyse te verruimen door in de conclusies over de gemeentelijke ontvangsten de link te leggen naar de gemeentelijke behoeften die ten grondslag liggen aan de uitgaven en ten slotte de globale financiële gezondheid, die we nagaan aan de hand van het verloop van het resultaat van het eigen dienstjaar per inwoner en het gecumuleerde resultaat aangevuld met de reserves.

Om de gemeenten onderling te vergelijken werden ze voor bepaalde gegevens ingedeeld in sociaaleconomische categorieën¹. De gemeenten worden ingedeeld in groepen volgens vijf sociaaleconomische criteria, op basis waarvan we vijf «clusters» onderscheiden:

- woongemeenten in het zuidoosten: Oudergem, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe;
- woongemeenten in het noordwesten: Sint-Agatha-Berchem, Evere, Ganshoren, Jette, Koekelberg;
- gemeenten van de eerste gordel: Etterbeek, Elsene, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Node;

- grote kanaalgemeenten: Anderlecht, Vorst, Sint-Jans-Molenbeek en Schaarbeek;

- werkcentrum: Stad Brussel.

De financiële gegevens waarop onze analyse berust, zijn afkomstig van:

- enerzijds de gemeenterekeningen voor de dienstjaren 2016 tot 2019, de gewijzigde gemeentebegrotingen voor 2020 en de gegevens waarover Brussel Plaatselijke Besturen beschikt. De analyses van de ontvangsten of uitgaven per inwoner en per gemeente die beperkt zijn tot één dienstjaar zijn systematisch gebaseerd op de laatste definitieve gegevens (doorgaans uit de rekeningen 2019 en de documenten van de Federale Overheidsdienst Financiën en de Gewestelijke Overheidsdienst Brussel Fiscaliteit voor het dienstjaar 2020 wat betreft de opcentiemen);
- daarnaast is er gebruik gemaakt van externe bronnen, waaronder hoofdzakelijk de Federale Overheidsdienst Financiën (FOD Financiën), de Gewestelijke Overheidsdienst Brussel Fiscaliteit (GOBF), de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie, het Federaal Planbureau en het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse.

De voorgestelde cijfers omvatten over het algemeen geen subsidies, noch door de gemeenschappen betaalde lonen voor onderwijzend personeel van het gemeentelijke onderwijs.

Voor het dienstjaar 2017 werd er in bepaalde gevallen bij de analyse van de globale ontvangsten voor geopteerd om het uitzonderlijke Interfin-dividend ten belope van in het totaal 58,1 miljoen euro dat aan de gemeenten werd toegekend te neutraliseren omdat dit een niet-recurrente ontvangst betreft.

Net als bij de analyses over de toestand van de gemeentelijke financiën worden de resultaten van de Stad Brussel in sommige gevallen afzonderlijk weergegeven omdat ze grote bedragen betreffen die de cijfers voor alle gemeenten samen te veel beïnvloeden.

De gevolgen van de gezondheidscrisis zullen het voorwerp uitmaken van een afzonderlijk verslag, maar komen al beknopt aan bod in het deel over de analyse van de globale financiële gezondheid van de gemeenten.

¹ Met het oog op samenhang en vergelijkbaarheid, werd de door Belfius gebruikte typologie overgenomen.

Kernboodschappen

- oor het eigen dienstjaar bedragen de totale **ontvangsten** van de negentien gemeenten **2,4 miljard euro** en **2.000 euro per inwoner (1.690 euro zonder de Stad Brussel)**.
- De ontvangsten van de negentien gemeenten geven een **stijging te zien die tweemaal hoger ligt** dan de gemiddelde inflatie.
- De **ontvangsten uit overdrachten** (belastingen, subsidies, algemene dotatie aan de gemeenten enz.) zijn afgetekend de **grootste financieringsbron** van de gemeenten (90% in 2019).
- De ontvangsten uit de opcentiemen op de **onroerende voorheffing, de grootste bron van ontvangsten** voor de gemeenten **namen sterk toe**, terwijl het aandeel van de gemeentelijke fiscaliteit afneemt. Het tarief van de opcentiemen op de onroerende voorheffing steeg gemiddeld met 1,1% per jaar. Het verloop van deze ontvangsten kan **moeilijk voorspelbaar blijken**.
- Het **aandeel** van de opbrengst van de **personenbelasting** geeft op de lange termijn een **dalende trend te zien**, toe te schrijven aan de geleidelijk dalende inkomens van de Brusselaars over de voorbije tien jaar en een beleid van bewuste tariefverlagingen bij bepaalde gemeenten. Deze ontvangsten geven een vrij grillig verloop te zien. Het tarief van de aanvullende belasting is gemiddeld met 0,8% per jaar gedaald, ten gunste van een verhoging van de opcentiemen op de onroerende voorheffing voor sommige gemeenten.
- Het **aandeel** van de ontvangsten uit **prestaties** (geleverde diensten door de gemeente) en uit **schulden** (dividenden) geeft evenals dat van de **gewestelijke dotaties** een vrij **stabiel** verloop te zien.
- Uit de analyse van de verschillende soorten ontvangsten kan besloten worden dat het **aandeel** van die **ontvangstcategorïeën** in de totale ontvangsten aanzienlijk **verschilt** tussen de gemeenten onderling.
- Achter een vergelijkbaar niveau van ontvangsten kunnen dan ook zeer uiteenlopende situaties schuilgaan inzake **fiscale druk** op de bevolking, wegens de zeer diverse sociaaleconomische structuur van de Brusselse bevolking en een niveau van intrinsieke ontvangsten (totale ontvangsten - dotaties) per inwoner die zeer verschillend is tussen gemeenten onderling.
- De analyse van de gemeentelijke ontvangsten per inwoner en per cluster wijst op een enigszins **homogeen verloop**, gekenmerkt door een vrij **constante toename**, maar geeft een **heterogeen beeld** te zien wanneer we de ontvangsten meer in detail gaan analyseren.
- Sommige gemeenten met **sociaaleconomische profielen die grotere behoeften met zich meebrengen** (totale ontvangsten-dotaties) hanteren **voor de opcentiemen op de onroerende voorheffing** tarieven die merkelijk hoger liggen dan het gemiddelde omdat hun ontvangsten onder het gewestelijke gemiddelde liggen. Om hun uitdagingen het hoofd te kunnen bieden, hebben de meeste van die gemeenten hun overigens al zeer hoge opcentiemen nog verder opgetrokken, wat de fiscale druk op de bevolking vergroot. Bij andere gemeenten ligt het niveau van de ontvangsten daarentegen uitgesproken boven het gemiddelde, ondanks een lagere fiscale druk.
- Om te komen tot **een meer stabiele, eenvoudige en beter geharmoniseerde ondernemingsfiscaliteit** met inachtneming van de fiscale autonomie van de gemeenten heeft het Gewest geopteerd voor de formule van de contractualisering, via de **ordonnantie van 19 juli 2007 ertoe strekkende de gemeenten te betrekken** bij de economische ontwikkeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze harmonisering heeft bijgedragen tot meer stabiliteit inzake ondernemingsfiscaliteit.
- De **belastingen op ondernemingen** nemen een essentieel aandeel in binnen de ontvangsten uit de eigen gemeentelijke fiscaliteit. Van die belastingen is de **belasting op kantoorruimten** de grootste bron van ontvangsten (50%). Een vergelijking van de gemeenten moet omzichtig gebeuren, gelet op de vastgestelde verschillen inzake grondslag van de belasting, belastbare basis, aanslagvoet en vrijstellingen. Die verschillen, die verband houden met de sociaaleconomische structuur van de gemeenten, zijn een gevolg van de gemeentelijke fiscale autonomie. Zo is 50% van de kantoorruimte in het Gewest gelegen in de Stad Brussel, die 20% van de totale oppervlakte vertegenwoordigt.
- Een **herziening van de criteria en wegingscoëfficiënten** van de **algemene dotatie aan de gemeenten** vond plaats in 2017 om te komen tot

een **grotere solidariteit tussen de plaatselijke besturen onderling**. Het Gewest heeft de algemene dotatie **geherfinancierd** (verruiming van het budget met 30 miljoen euro) en past nieuwe verdelingscriteria toe die afgestemd zijn op een grootstedelijke context, zoals het **armoederisico**. De verdelingscriteria van de nieuwe dotatie vergroten de verschillen tussen de gemeenten om meer middelen te kunnen verstrekken aan de gemeenten die voor de grootste uitdagingen staan.

- De **ontvangsten per inwoner** liggen het **hoogst** in de gemeenten van de **eerste gordel** en van de **Stad Brussel**. Die gemeenten laten ook hogere **uitgaven per inwoner** optekenen voor zover hun intrinsieke ontvangstenmarge hen een hoger uitgavenniveau toelaat.
- De uitgaven gaven een gemiddelde jaarlijkse stijging te zien die lichtjes hoger lag dan die van de ontvangsten.
- De **personeelsuitgaven** zijn veruit de **grootste uitgavenpost**.
- Net als de globale ontvangsten geven ook de **uitgaven per gemeente** een enigszins **gelijklopende evolutie** te zien, maar krijgen we een **meer ongelijkmatig** beeld wanneer we ze nader onder de loep nemen.

- Een analyse van de **resultaten van het eigen boekjaar per inwoner** maakt een **vergelijkende analyse van de ontvangsten en uitgaven** mogelijk als aanvulling op de ontvangstenanalyse.

- Vijf Brusselse gemeenten** (Sint-Agatha-Berchem, Brussel, Evere, Vorst en Sint-Joost) laten minstens drie keer een **deficitair resultaat van het eigen dienstjaar per inwoner** optekenen in de periode van 2016 tot 2020. Van die vijf gemeenten behoren er twee tot de cluster van de **woongemeenten in het noordwesten**.

- De gemeenten zijn erin geslaagd de geleidelijke achteruitgang die in het verleden werd vastgesteld te stoppen en laten tussen 2016 en 2018 een **constante verbetering van het gecumuleerde resultaat aangevuld met de gewone reserves** optekenen. De **acties die het Gewest heeft ondernomen** ter ondersteuning van de gemeentelijke financiën blijken resultaat op te leveren.

- Sint-Agatha-Berchem** is de gemeente met de meest zorgwekkende budgettaire situatie. Het is de enige gemeente waarvan het **gecumuleerde resultaat aangevuld met de reserves** tweemaal **negatief** uitviel tijdens de beschouwde periode (tussen 2016 en 2020).

.....

Ontvangsten van het eigen dienstjaar:

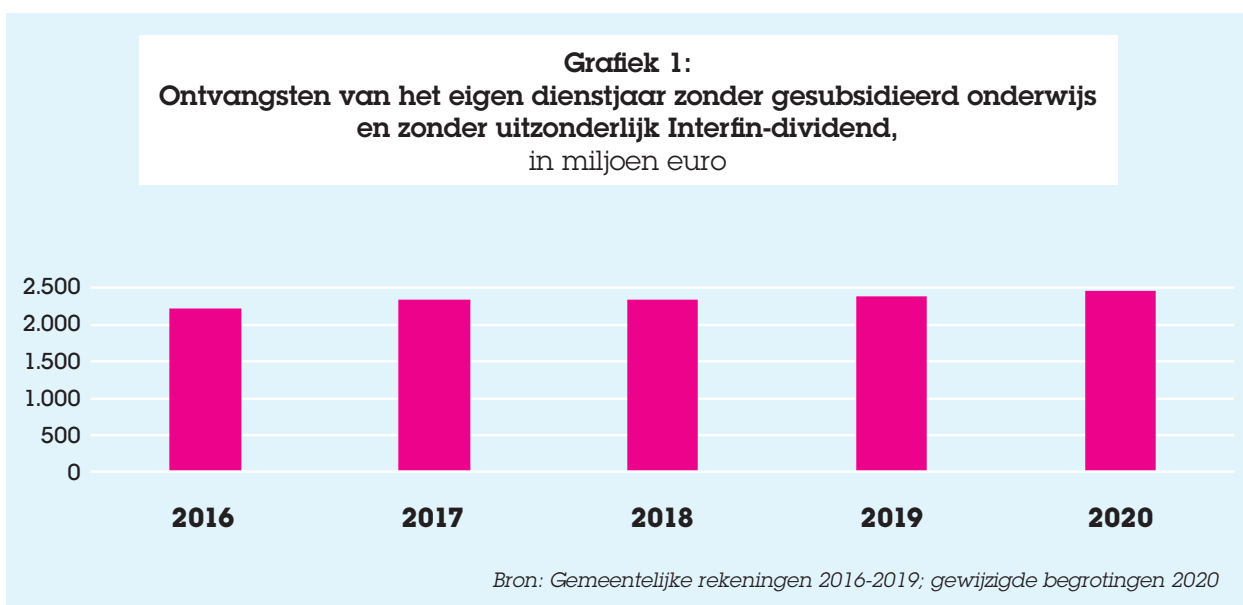
Verloop en uitsplitsing

Ontvangsten van het eigen dienstjaar: Verloop en uitsplitsing

De gewone ontvangsten van het eigen dienstjaar worden ingedeeld in drie economische categorieën:

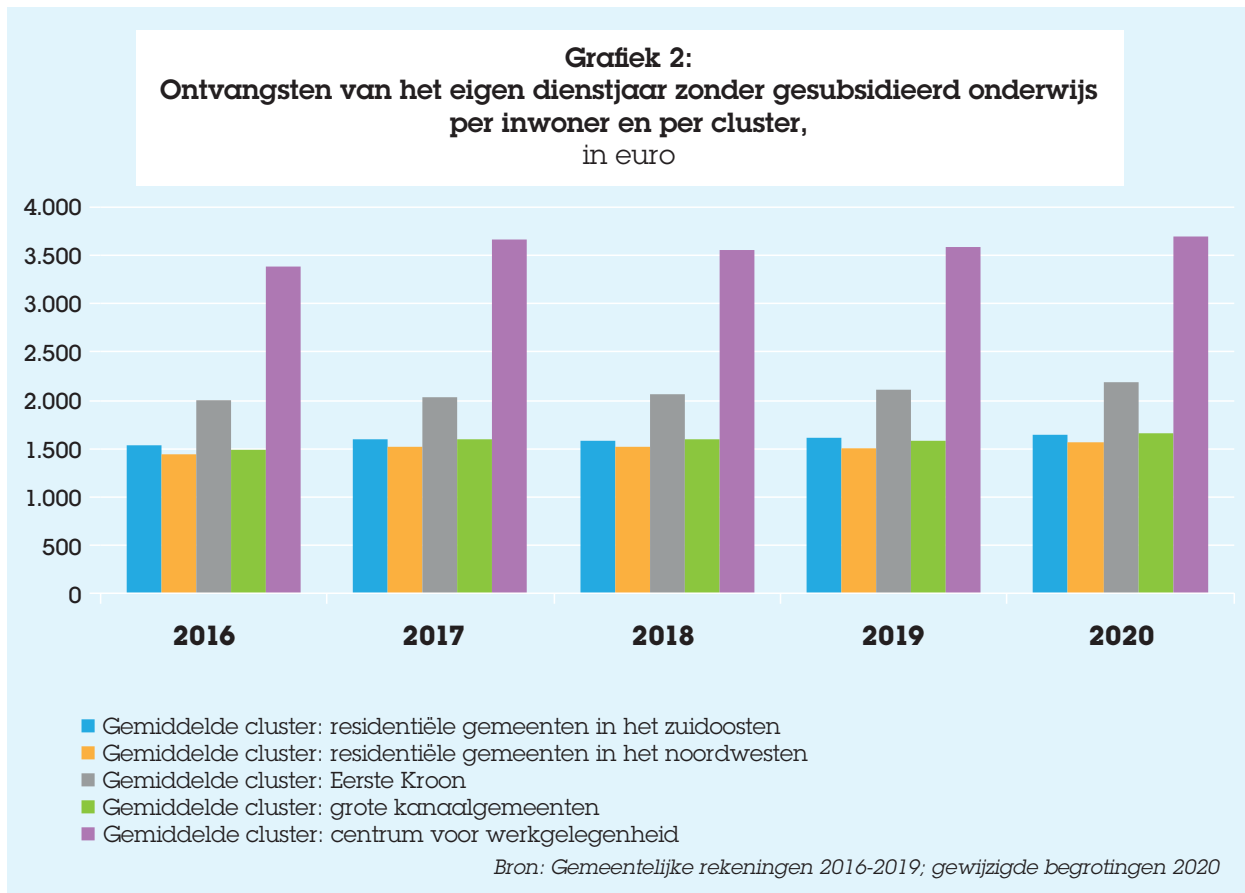
- ontvangsten uit prestaties;
- ontvangsten uit overdrachten;
- ontvangsten uit schulden.

Het gaat om ontvangsten die zich minstens eenmaal in elk financieel dienstjaar voordoen en die de gemeenten regelmatige en recurrente inkomsten bezorgen.

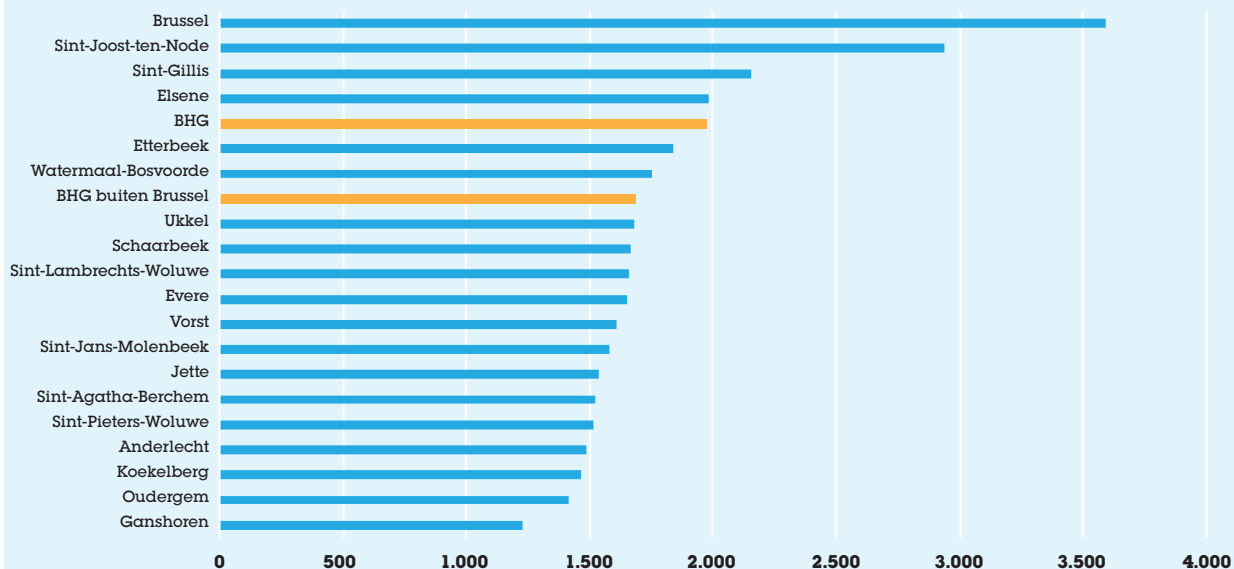
Voor het eigen dienstjaar bedragen de totale ontvangsten van de negentien gemeenten 2,4 miljard euro en 2.000 euro per inwoner.

Tussen 2016 tot 2020 gaven de ontvangsten van de negentien gemeenten een gemiddelde jaarlijkse groei van 3,3 % te zien, een cijfer dat dubbel zo hoog ligt als de gemiddelde inflatie (1,6%). De sterkste stijging noteren we voor de opcentiemen op de onroerende voorheffing (95 miljoen euro), de gewestelijke dotaties (29 miljoen euro), de ontvangsten uit prestaties (35 miljoen euro) en de andere overdrachten (112 miljoen euro).

Brussel steekt duidelijk boven de andere clusters uit, gevolgd door de gemeenten van de eerste gordel, hoofdzakelijk toe te schrijven aan de inkomsten uit gemeentelijke belastingen, gewestelijke dotaties en de opcentiemen op de onroerende voorheffing. De clusters van de residentiële woongemeenten en grote kanaalgemeenten liggen op een vergelijkbaar niveau maar lager dan de andere clusters.

Grafiek 3:
Ontvangsten van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs in 2019
per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde,
in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2019

Het niveau van de ontvangsten geeft een heterogeen beeld te zien met vrij grote verschillen ten opzichte van het gewestelijke gemiddelde zonder de Stad Brussel van 1.690 euro per inwoner en 1.975 euro met de Stad Brussel (in 2019).

Twee gemeenten, de Stad Brussel en Sint-Joost-ten-Node, beschikken over ontvangsten die ruim hoger liggen dan bij de andere gemeenten, terwijl twee andere gemeenten, Oudergem en Ganshoren, lagere ontvangsten hebben. De meeste gemeenten, elf om precies te zijn, beschikken over ontvangsten per inwoner die begrepen zijn tussen 1.475 en 1.600 euro. Bij vier gemeenten liggen de ontvangsten hoger dan het gemiddelde zonder de Stad Brussel (waarvan 3 deel uitmaken van de eerste gordel): Sint-Gillis, Elsene, Etterbeek en Watermaal-Bosvoorde.

Wegens de specifieke situatie van de Stad Brussel liggen de ontvangsten per inwoner er merkkelijk hoger dan bij de andere gemeenten (3.591 euro), wat een vertekening geeft van het gewestelijke gemiddelde. Dit geldt voor alle categorieën ontvangsten. Verder zal blijken dat deze vaststelling ook van toepassing is voor de uitgaven.

Binnen de cluster van de eerste gordel laten vooral Sint-Joost-ten-Node en Sint-Gilles ontvangsten optekenen die het gemiddelde overtreffen (met respectievelijk 2.939 en 2.153 euro per inwoner in 2019). Bij de gemeenten Elsene en Etterbeek liggen de ontvangsten (met resp. 1.986 en 1.841 euro) lager dan die van de andere gemeenten van deze cluster, maar wel merkkelijk hoger dan het gewestelijke gemiddelde zonder de Stad Brussel. De grote kanaalgemeenten, de woongemeenten in het zuidoosten - met uitzondering van Watermaal-Bosvoorde - en de woongemeenten in het noordwesten komen allemaal uit boven het gewestelijke gemiddelde zonder de Stad Brussel uit.

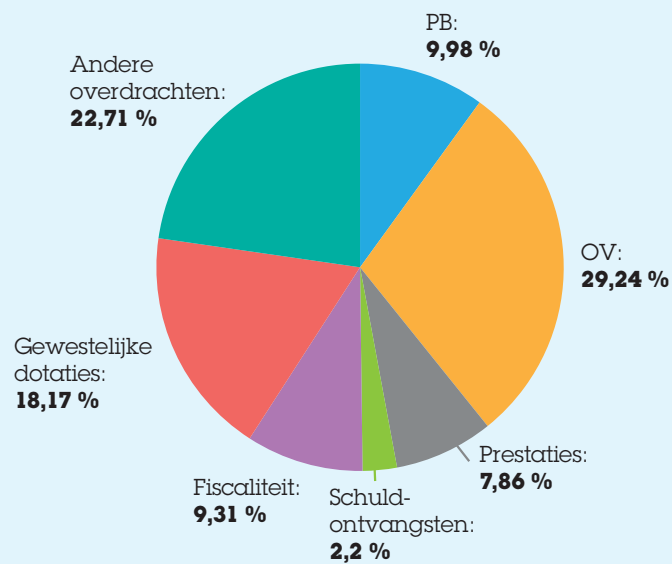
Grafiek 4: Ontvangsten van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs per inwoner en per gemeente, in euro

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

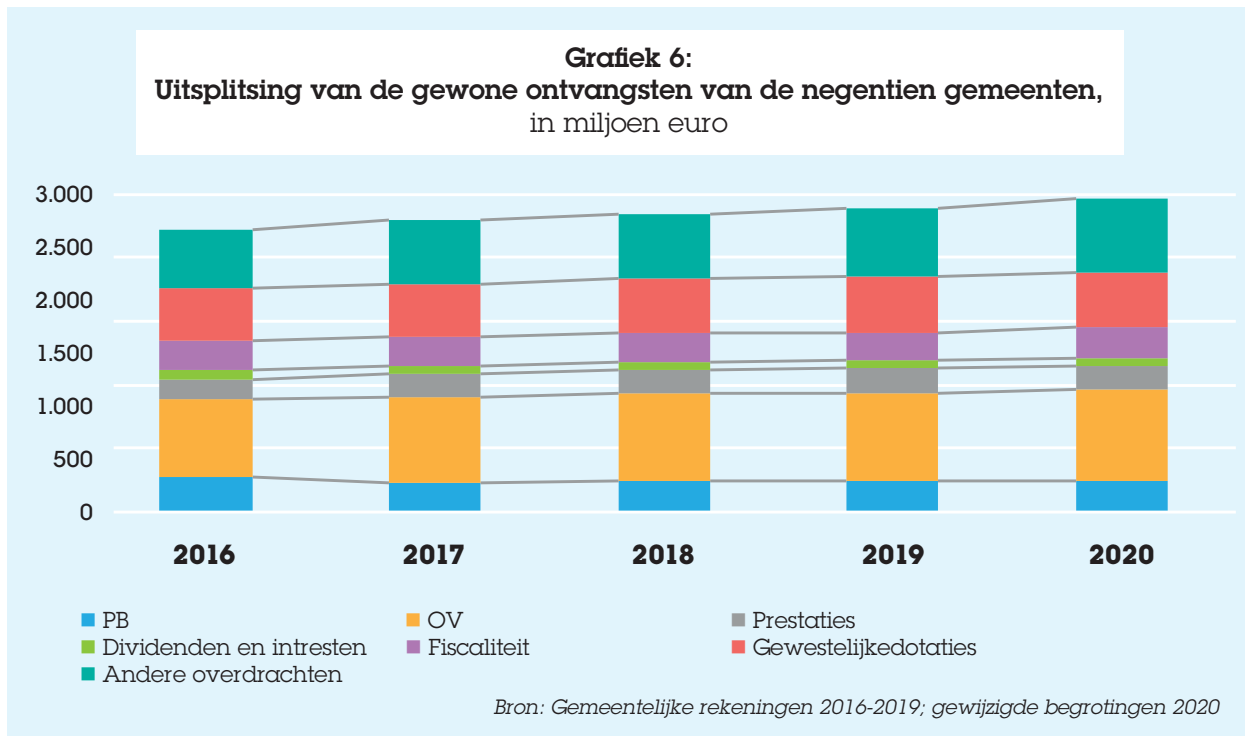
De analyse van de gemeentelijke ontvangsten per inwoner en per gemeente wijst op een enigszins homogeen verloop, gekenmerkt door een vrij constante toename. Voor alle gemeenten samen komt de totale stijging tussen 2016 en 2020 uit op 9%. De gemeenten Sint-Joost-ten-Node en Sint-Agatha-Berchem onderscheiden zich evenwel met een sterkere toename van respectievelijk 20% en 17% over de beschouwde periode. De gemeenten Etterbeek, Koekelberg, Watermaal-Bosvoorde en Sint-Lambrechts-Woluwe laten dan weer een opmerkelijk stabiel verloop optekenen (met stijgingen van respectievelijk 1%, 4%, 2% en 4%).

Grafiek 5:
Uitsplitsing van de gewone ontvangsten van de negentien gemeenten in 2019,
in %

Bron: Gemeenterekeningen 2019

De ontvangsten uit overdrachten vertegenwoordigen 90% van de gewone ontvangsten.

De opcentiemen op de **onroerende voorheffing** (OV) zijn structureel de belangrijkste ontvangstenpost. Het aandeel ervan in de totale uitgaven geeft een constante toename te zien (28,1% in 2016 en 29,1% in 2020). Daarna volgen de «andere overdrachten» (financiering van specifieke lokale beleidsmaatregelen door zowel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als de federale overheid, de gemeenschappen en andere instellingen), terwijl de ontvangsten uit de aanvullende personenbelasting (PB) van secundair belang blijken. Hun aandeel overtreft nauwelijks dat van de gemeentebelastingen. Op lange termijn beschouwd neemt het aandeel van de twee laatstgenoemde ontvangstcategorieën geleidelijk af. Het aandeel van de ontvangsten uit prestaties en uit schuld blijft vrij stabiel. De gewestelijke dotaties vertegenwoordigen een constant aandeel van 18% in de ontvangsten. Bij de analyse van de verschillende soorten ontvangsten zal blijken dat hun aandeel in de totale ontvangsten aanzienlijk kan verschillen tussen gemeenten onderling.

Het aandeel van de aanvullende **personenbelasting** (PB) daalt structureel als gevolg van de geleidelijke afname van de inkomsten van de Brusselaars over het voorbije decennium en de bewuste verlaging van de tarieven door bepaalde gemeenten. 2015 was een ongunstig jaar wegens vertragingen in de inkohiering, maar in 2016 vond er een inhaalbeweging plaats en de opbrengst van de PB keerde vanaf 2017 terug naar een «normaal» verloop.

Ontvangsten uit overdrachten

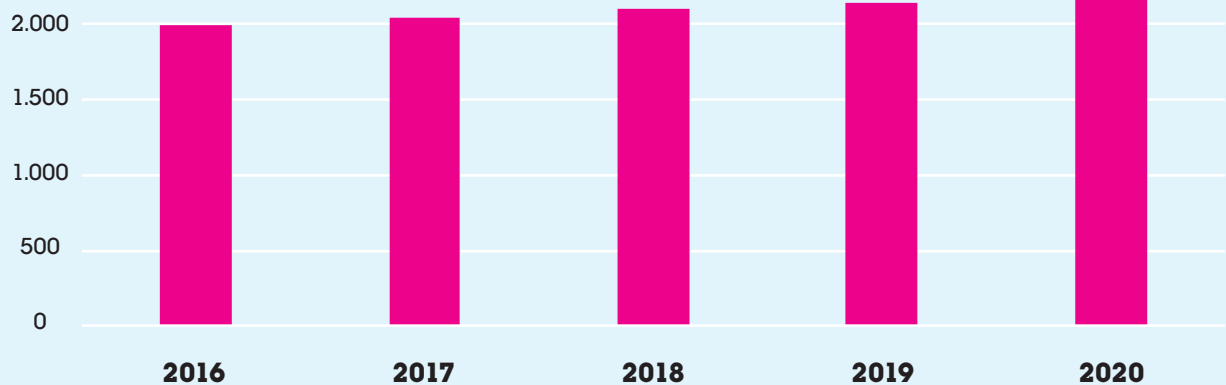
De ontvangsten uit overdrachten zijn afgetekend de grootste financieringsbron van de gemeenten (90% in 2019). Ze betreffen ontvangsten waarvoor de gemeente geen rechtstreekse tegenprestatie verricht. Het gaat hoofdzakelijk om opbrengsten van belastingen en ontvangen werkingssubsidies en meer in het bijzonder:

- de gemeentebelastingen (gemeentelijke fiscaliteit), goed voor 9% van de gewone ontvangsten;
- de opcentiemen op de onroerende voorheffing, goed voor 29% van de gewone ontvangsten;
- de aanvullende personenbelasting, goed voor 10% van de gewone ontvangsten;
- de algemene dotatie aan de gemeenten, goed voor 15% van de gewone ontvangsten.

Voor de ontvangsten uit overdrachten zijn er twee bronnen: de fiscale ontvangsten (met een zeer uiteenlopende fiscale druk naargelang van de gemeente) en de ontvangsten afkomstig van de hogere overheid (waaronder de algemene dotatie aan de gemeenten, die eveneens sterk verschilt volgens gemeente).

Gelet op het grote gewicht van deze ontvangsten analyseren we hieronder hun verloop en niveau per inwoner en per gemeente, evenals hun aandeel in de ontvangsten.

Grafiek 7:
Ontvangsten uit overdrachten,
in miljoen euro

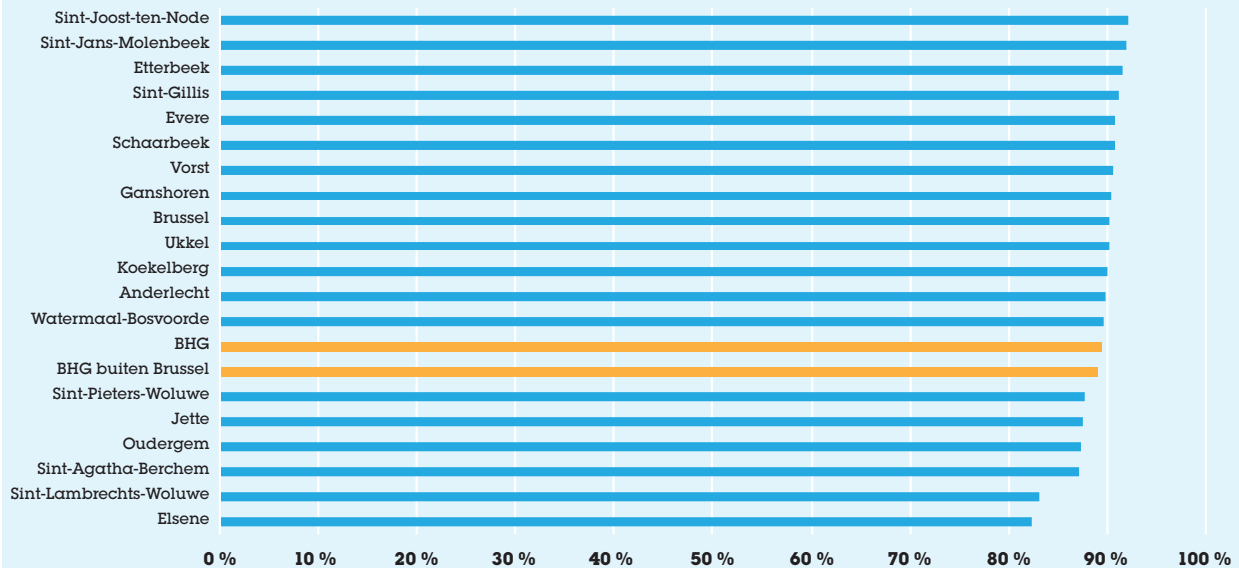
Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

Uit de analyse van deze ontvangsten blijkt een toename die evenredig is met die van de totale ontvangsten (gemiddeld 3% per jaar tussen 2016 en 2020).

Deze evolutie, goed voor een stijging met 220,1 miljoen euro tussen 2016 en 2020, is vooral toe te schrijven aan:

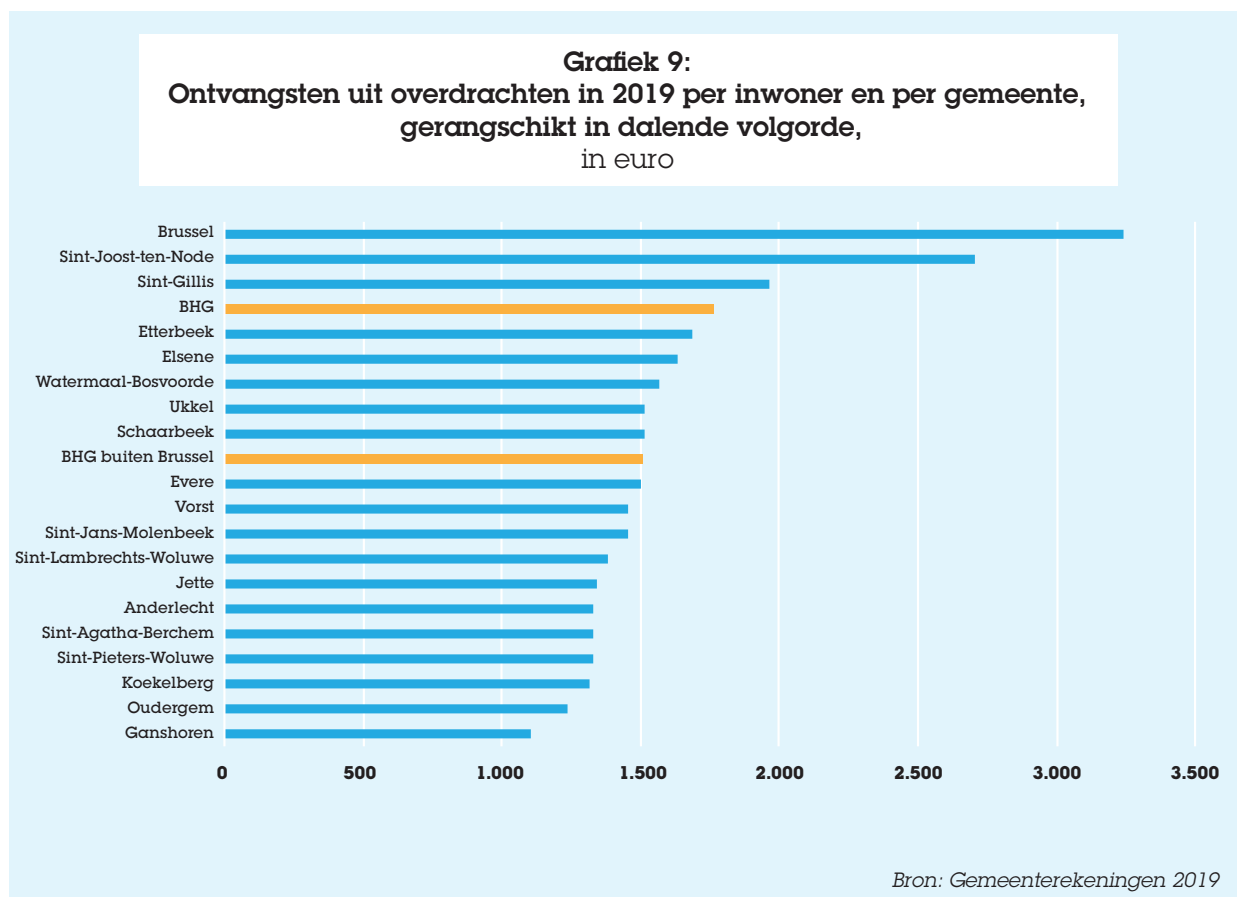
- de herfinanciering ten belope van 30 miljoen euro van de algemene dotatie aan de gemeenten, die met 18,5% is toegenomen tussen 2016 en 2017;
- de gestage toename van de opcentiemen op de OV (met gemiddeld 4% per jaar), wat in absolute cijfers neerkomt op 94,7 miljoen euro;
- de gestage toename van de «andere overdrachten» (met gemiddeld 6% per jaar), wat in absolute cijfers neerkomt op 112 miljoen euro; Met deze «andere overdrachten» kunnen de gemeenten specifieke plaatselijke beleidsmaatregelen financieren. Ze zijn afkomstig van subsidies van zowel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als de federale overheid, de gemeenschappen en andere instellingen.

Grafiek 8:
Aandeel van de ontvangsten uit overdrachten in de ontvangsten in 2019,
gerangschikt in dalende volgorde,
in %

Bron: Gemeenterekeningen 2019

Met uitzondering van de gemeenten Elsene en Sint-Lambrechts-Woluwe, waar de ontvangsten uit overdrachten respectievelijk 82% en 83% van de totale ontvangsten uitmaken, ligt dit aandeel bij alle gemeenten rond het gewestelijke gemiddelde van 90%.

De analyse van de ontvangsten per inwoner en per gemeente geeft opnieuw grote verschillen te zien qua niveau en verloop.

Terwijl het gewestelijke gemiddelde zonder de Stad Brussel uitkomt op 1.506 euro per inwoner in 2019, onderscheiden Sint-Joost-ten-Node en Brussel zich in het bijzonder met een cijfer boven 2.500 euro per inwoner. Voorts ligt het cijfer voor Elsene, Etterbeek en Sint-Gillis (gemeenten van de eerste gordel) boven 1.600 euro per inwoner. Er dient op gewezen te worden dat de federale overheid in 2019 inzake subsidies aan de gemeenten ongeveer 116 miljoen euro heeft toegekend voor de bijzondere dotatie aan de Stad Brussel. De gemeenten Sint-Jans-Molenbeek, Vorst, Evere, Schaarbeek, Ukkel en Watermaal-Bosvoorde sluiten vrij dicht aan bij het gewestelijke gemiddelde (met ontvangsten per inwoner tussen 1400 en 1600 euro per inwoner). Bij de overige gemeenten liggen de ontvangsten per inwoner overal onder de 1400 euro. In Ganshoren en Oudergem bedragen ze zelfs minder dan 1.300 euro per inwoner.

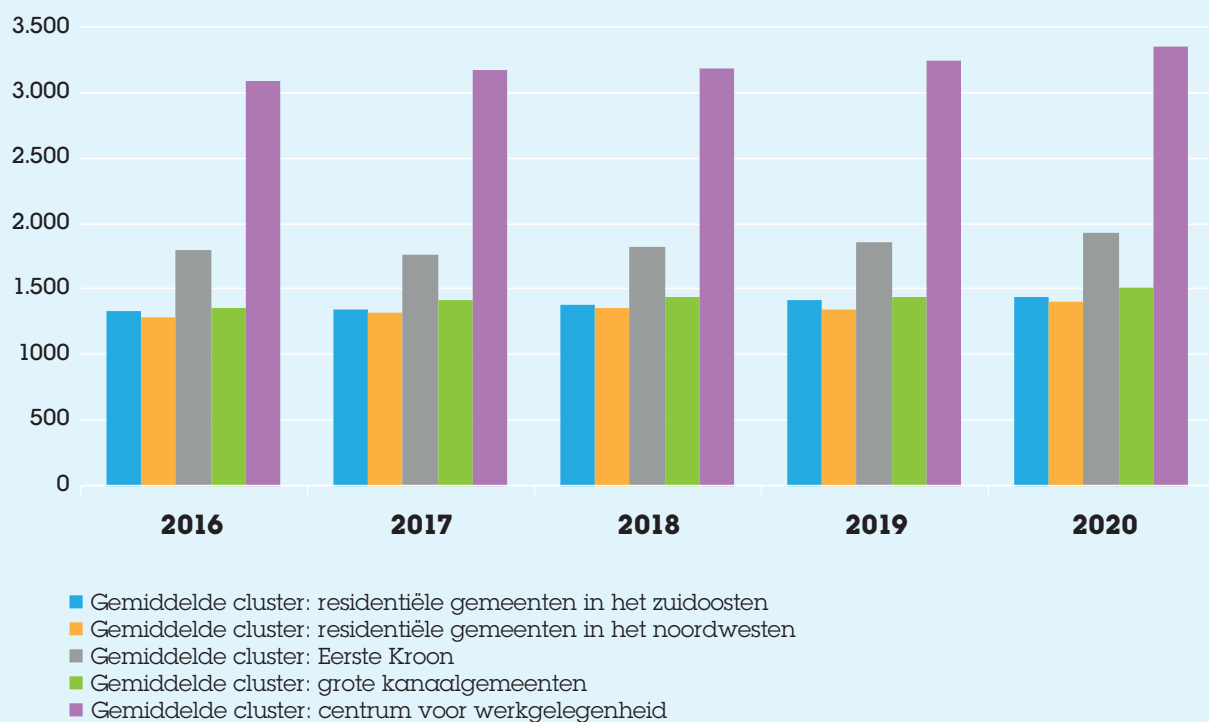
Grafiek 10:
Ontvangsten uit overdrachten per inwoner en per gemeente,
in euro

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

De ontvangsten per inwoner bedragen gemiddeld 1.766 euro en 1.506 euro (in 2019) als de Stad Brussel buiten beschouwing gelaten wordt. Deze ontvangsten stegen met gemiddeld 9% over de periode van 2016 tot 2020 (ongeacht of de Stad Brussel meegeteld wordt). Het verloop verschilt echter vrij sterk tussen de gemeenten onderling (van 0% tot +16%). De gemeenten Sint-Agatha-Berchem, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Joost-ten-Node en Sint-Pieters-Woluwe onderscheiden zich door een hogere toename per inwoner (meer dan 12%). Verschillende gemeenten geven daarentegen stijgingen per inwoner van maximaal 5% te zien (Watermaal-Bosvoorde, Elsene en Etterbeek).

Grafiek 11:
Ontvangsten uit overdrachten per inwoner en per cluster,
in euro

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

De analyse per cluster leert ons dat het niveau en het verloop van deze ontvangsten per inwoner vrij gelijkwaardig zijn voor de twee clusters van woongemeenten en voor de cluster van de grote kanaalgemeenten (gemiddeld 1.339 euro per inwoner voor de woongemeenten in het noordwesten, 1.392 euro per inwoner voor de woongemeenten in het zuidoosten en gemiddeld 1.434 euro per inwoner voor de grote kanaalgemeenten voor de periode van 2016 tot 2020). Voor diezelfde clusters is het verloop tussen 2016 en 2020 vrij gelijkwaardig (stijging met 8% voor de woongemeenten in het zuidoosten, met 10% voor de woongemeenten in het noordwesten en met 12% voor de grote kanaalgemeenten). De cluster van de gemeenten van de eerste gordel geeft een aanzienlijk hoger niveau te zien (gemiddeld 1.836 euro per inwoner), maar met een iets minder sterke toename dan de andere cluster (7% over de beschouwde periode). Binnen de clusters blijken het niveau en vooral het verloop van de ontvangsten echter verschillend, zoals blijkt uit de grafieken hierboven die de ontvangsten per inwoner en per gemeente weergeven.

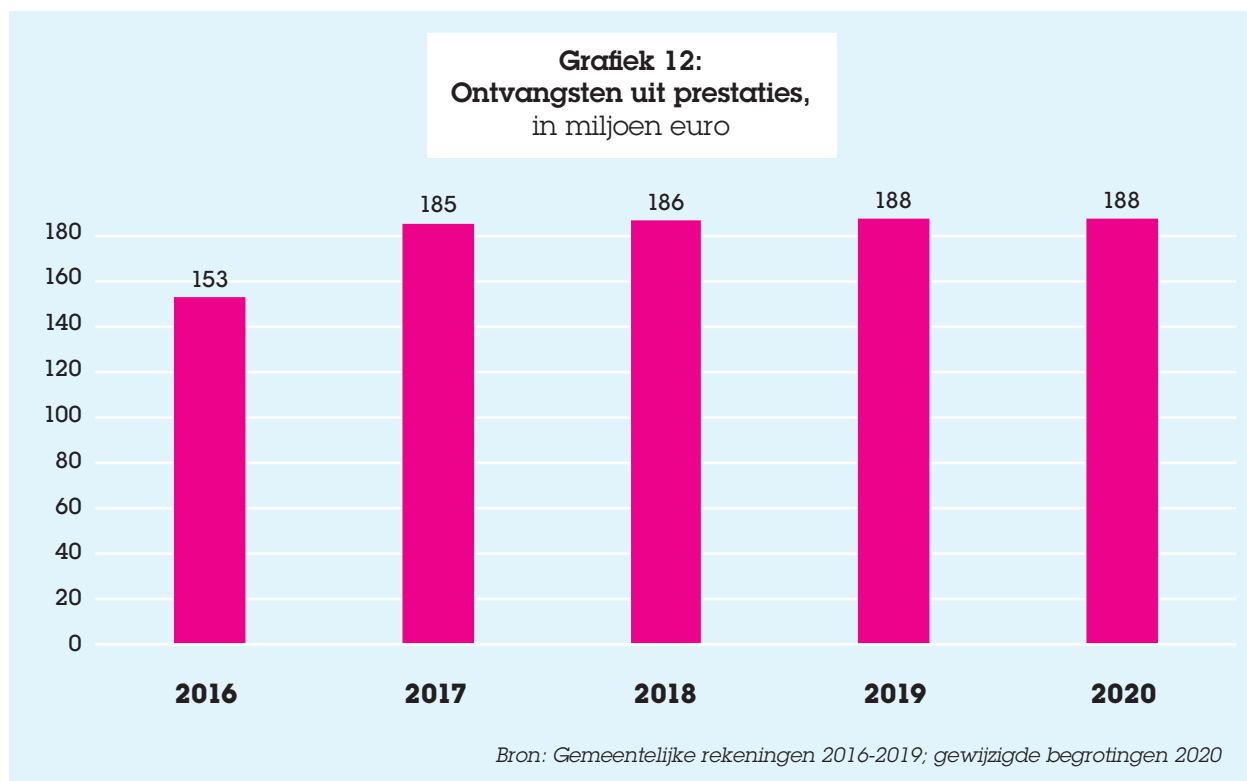
De grafieken geven ook hier aanzienlijk hogere ontvangsten aan voor de Stad Brussel (gemiddeld 3.205 euro per inwoner), met een stijging van 8% over dezelfde periode.

Ontvangsten uit prestaties

De ontvangsten uit prestaties omvatten:

- de doorgangsrechten (ter compensatie van het verlies van de energiedividenden);
- huurgelden (verhuur van vastgoed);
- opbrengsten van plaatselijke openbare diensten (gemeentelijke crèches en scholen).

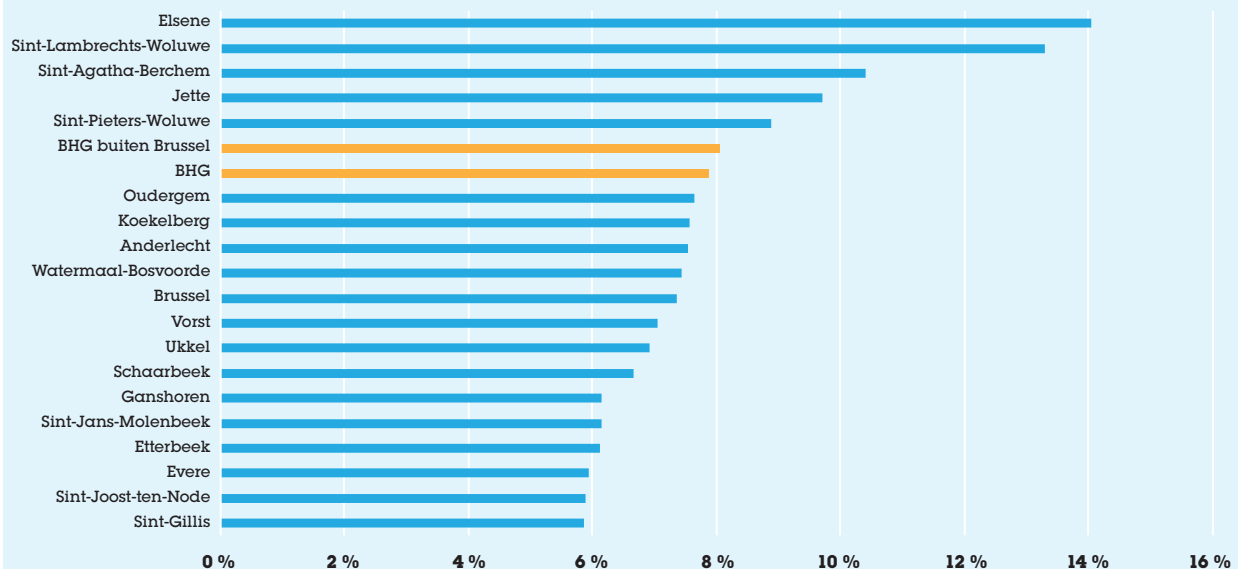
Voor deze ontvangsten verrichten de gemeenten een tegenprestatie (werken, leveringen of diensten).

Het aandeel van deze ontvangsten in de gemeentebegroting is vrij stabiel en ligt begrepen tussen 7% en 8% voor alle gemeenten samen.

De stijging die in 2017 wordt opgetekend is het gevolg van een andere boekingswijze voor de Hydrobru-ontvangsten (die niet langer als ontvangsten uit schuld maar als ontvangsten uit prestaties beschouwd worden).

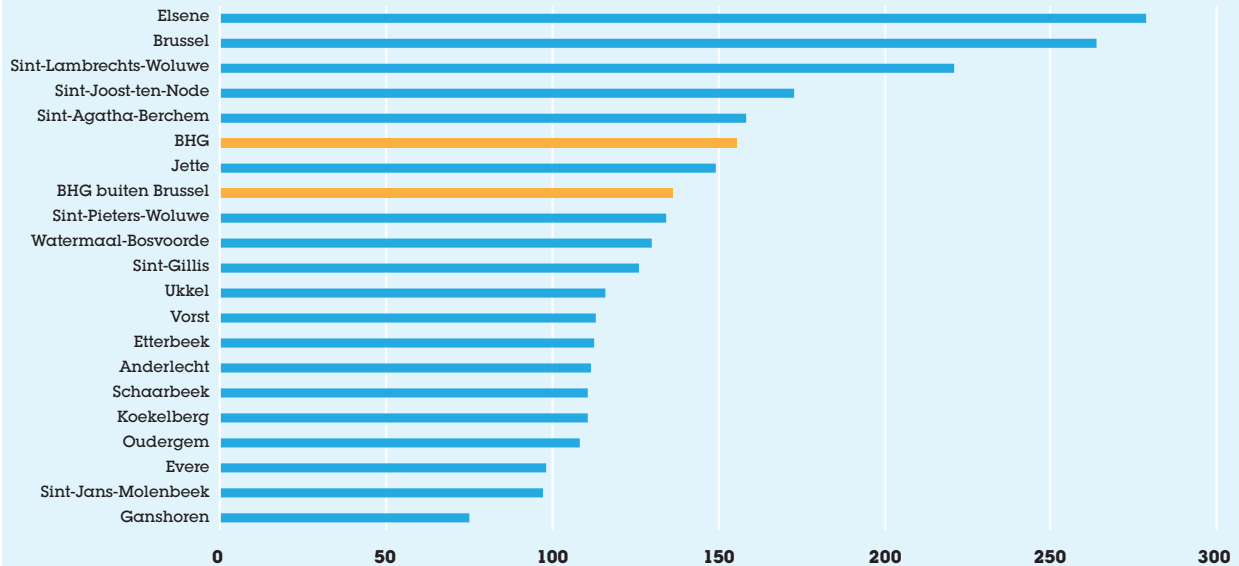
Grafiek 13:
Aandeel van de ontvangsten uit prestaties in de ontvangsten 2019,
in %

Bron: Gemeenterekeningen 2019

De stabiliteit van deze ontvangsten verbergt evenwel uiteenlopende situaties wat betreft het aandeel ervan in de globale ontvangsten. Zo maken de ontvangsten uit prestaties meer dan 12% uit bij Elsene en Sint-Lambrechts-Woluwe, terwijl dat aandeel bij Evere, Sint-Joost-ten-Node en Sint-Gillis lager dan 6% ligt. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat bepaalde gemeenten diensten aan de bevolking verlenen via vzw's waarvan de rekeningen niet opgenomen zijn in de gemeentelijke rekeningen.

Grafiek 14:
Ontvangsten uit prestaties in 2019 per inwoner en per gemeente,
gerangschikt in dalende volgorde,
in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2019

Ook de analyse van de ontvangsten per inwoner en per gemeente geeft grote verschillen te zien qua niveau en verloop.

Terwijl het gewestelijke gemiddelde zonder de Stad Brussel uitkomt op 136 euro per inwoner in 2019, ligt het cijfer voor Elsene, Brussel, Sint-Lambrechts-Woluwe, Sint-Joost-ten-Node en Sint-Agatha-Berchem boven 150 euro. De gemeenten Sint-Gillis, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Pieters-Woluwe en Jette sluiten vrij dicht aan bij het gewestelijke gemiddelde, met ontvangsten van respectievelijk 126 euro, 130 euro, 134 euro en 149 euro per inwoner. Bij de overige gemeenten liggen de ontvangsten per inwoner overal onder de 120 euro. In Evere, Sint-Jans-Molenbeek en Ganshoren bedragen ze zelfs minder dan 100 euro.

Grafiek 15:
Ontvangsten uit prestaties per inwoner en per gemeente,
in euro

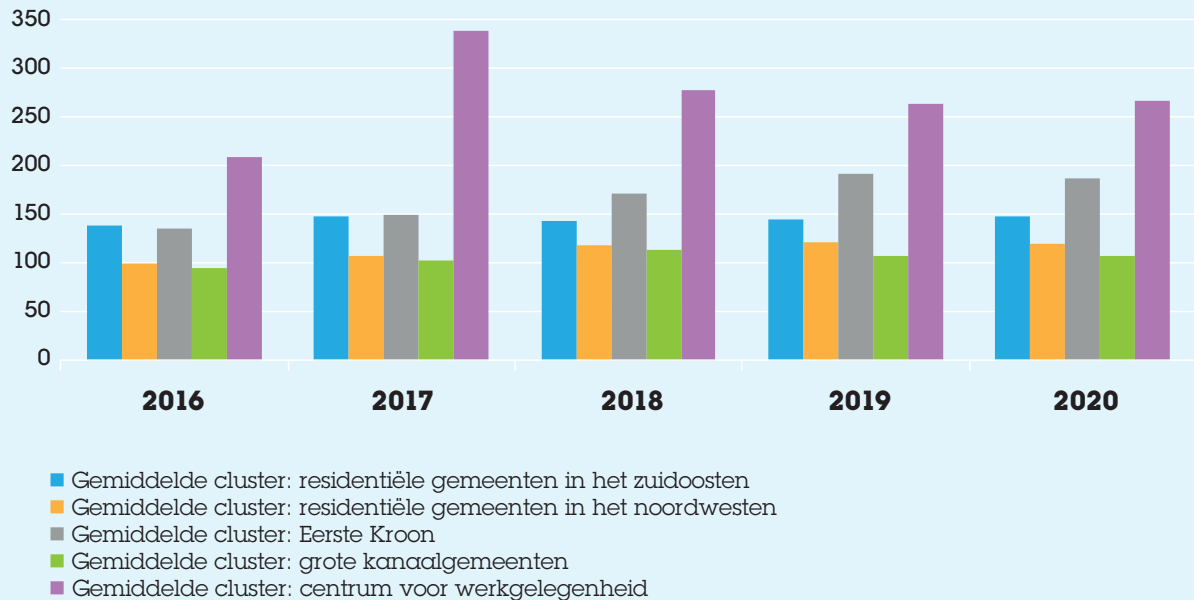

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

Zonder de Stad Brussel is er een globale toename van 10%, met een ongewijzigd verloop tussen 2017² en 2020 voor alle gemeenten. Het verloop verschilt echter vrij sterk tussen de gemeenten onderling (van -22% tot +42%). De gemeenten Sint-Agatha-Berchem, Ganshoren, Sint-Jans-Molenbeek, Elsene, Sint-Joost-ten-Node en Sint-Pieters-Woluwe onderscheiden zich door een zeer hoge toename (van meer dan 20%). Meerdere gemeenten geven daarentegen een afname te zien (Brussel: -22%, Sint-Gillis: -4%, Schaarbeek: -10%, Ukkel: -3%, Watermaal-Bosvoorde: -6%, Sint-Lambrechts-Woluwe: -7%).

² 2016 werd buiten beschouwing gelaten in de analyse van de globale evolutie omdat er in 2017 een nieuwe boekingswijze werd ingevoerd voor de Hydrobru-ontvangsten (die niet meer als schuldontvangsten maar wel als ontvangsten uit prestaties werden beschouwd), waardoor de ontvangsten uit prestaties stegen.

Grafiek 16:
Ontvangsten uit prestaties per inwoner en per cluster,
 in euro

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

De analyse per cluster leert ons dat de gemeenten uit de clusters van de residentiële woongemeenten in het noordwesten en de grote kanaalgemeenten ontvangsten van gelijkaardig niveau laten optekenen en lager liggen dan de andere clusters. Voor de clusters van de woongemeenten in het zuidoosten en van de eerste gordel lopen de bedragen gelijk tot in 2017, waarna de gemeenten van de eerste gordel vanaf 2018 een meer uitgesproken stijging te zien geven.

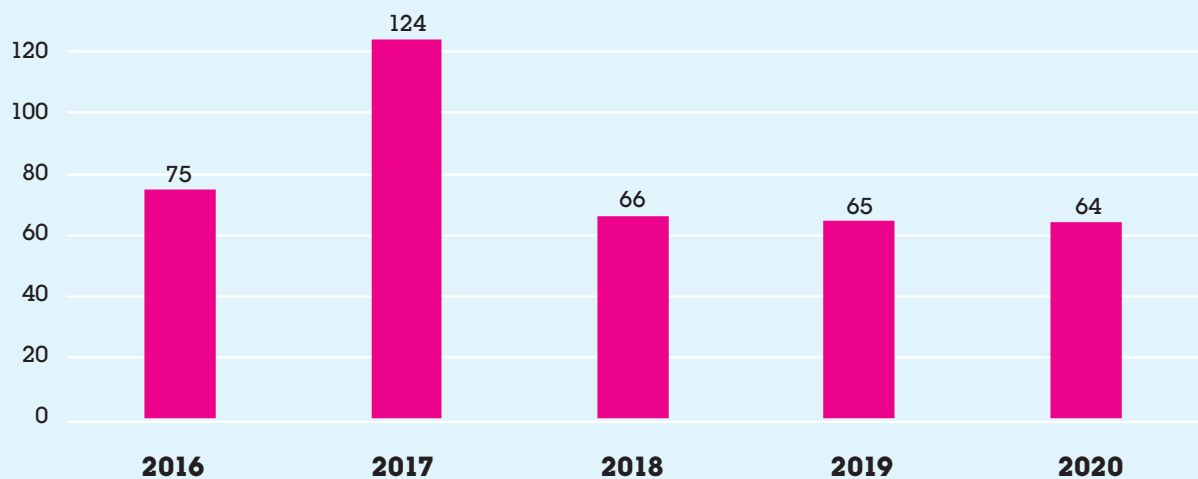
Deze grafiek toont eveneens de merkelijk hogere ontvangsten van de Stad Brussel, ondanks een terugval in 2016 (te verklaren door het feit dat de gas- en elektriciteitsdividenden voor 2016 geboekt werden op de rekening 2017).

Ontvangsten uit schulden

De ontvangsten uit schuld omvatten:

- de dividenden uit deelnames in intercommunales (die in 2019 92% van deze ontvangsten uitmaakten);
- creditintresten op financiële rekeningen;
- verwijlintresten op vorderingen.

Grafiek 17:
Ontvangsten uit schuld,
in miljoen euro

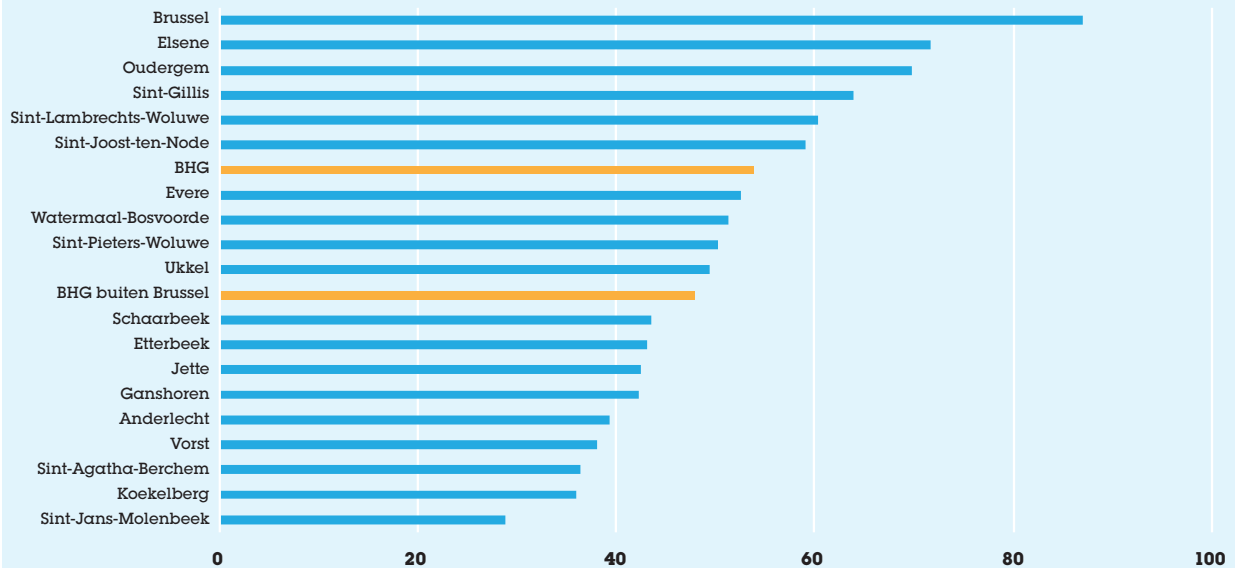

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

Deze ontvangsten geven een vrij stabiel verloop te zien tussen 2018 en 2020. Hun aandeel in de ontvangsten is beperkt (2,7% in 2019). In 2017 leidde het uitzonderlijke Interfin-dividend tot een eenmalige stijging.

De belangrijkste post in deze categorie zijn de gas- en elektriciteitsdividenden (59,5 miljoen in 2019).

Grafiek 18:
Ontvangsten uit schuld in 2019 per inwoner en per gemeente,
gerangschikt in dalende volgorde,
in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2019

Net als de andere categorieën ontvangsten verschillen deze ontvangsten in volume (met verschillen van 1 tot 3 en ontvangsten per inwoner begrepen tussen 25 en 75 euro). Bij de Stad Brussel, Elsene, Sint-Gillis en Sint-Joost-ten-Node liggen de ontvangsten boven het gewestelijke gemiddelde van 54 euro per inwoner (48 euro zonder de Stad Brussel), zoals dat ook het geval was voor de ontvangsten in het algemeen. De Stad Brussel onderscheidt zich sterk met ontvangsten per inwoner van 87 euro.

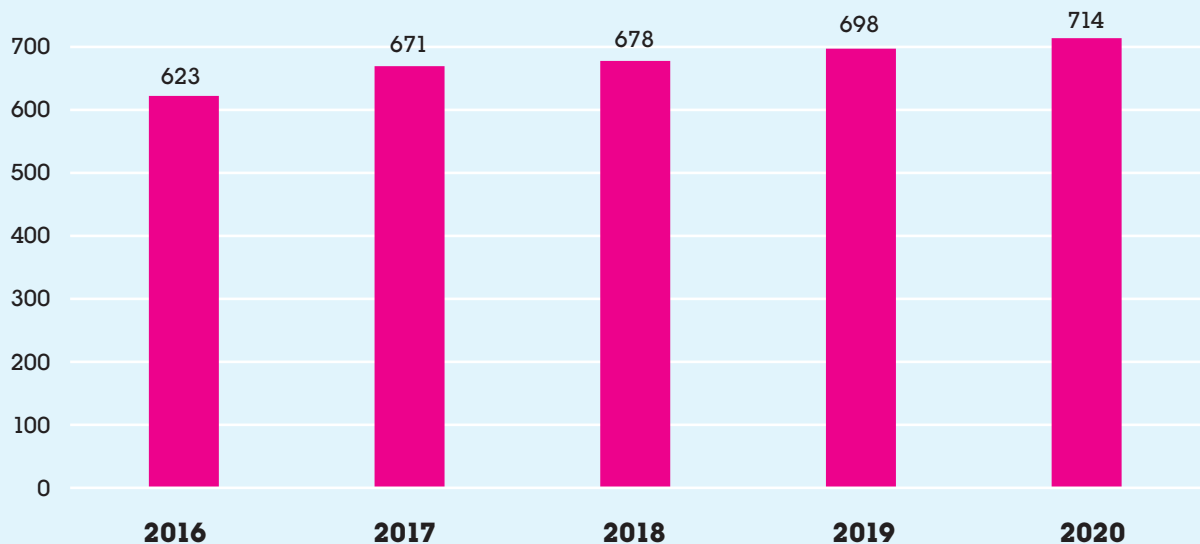

Belangrijkste ontvangsten

Opcentiemen op de onroerende voorheffing

Tot in 2017 werd de onroerende voorheffing, waarvan de opcentiemen de grootste inkomstenbron van de gemeenten zijn (met een aandeel van ongeveer 29% in de gewone ontvangsten), geïnd door de FOD Financiën. De gemeenten boekten in hun rekeningen de geïnde bedragen als vermeld in de rapportering («173x» genaamd). In 2018 heeft de GOB Fiscaliteit (GOBF) de bevoegdheid inzake de inkohiering van de onroerende voorheffing overgenomen. Sinds dan worden de gemeenten verzocht de netto vastgestelde rechten te boeken die vermeld staan in de door de GOBF opgestelde afrekeningen. Om het hoofd te bieden aan eventuele toekomstige onwaarden op nog niet geïnde bedragen hebben de gemeenten voorzieningen voor risico's en kosten aangelegd voor de dienstjaren 2018, 2019 en 2020.

Grafiek 19:
Ontvangsten uit opcentiemen op de onroerende voorheffing,
in miljoen euro

Bron: Gemeenterekeningen 2016-2020³

Deze ontvangsten namen tussen 2016 en 2020 gemiddeld toe met 3,2% per jaar (zonder de Stad Brussel), wat overeenstemt met de toename van de totale ontvangsten.

2016 was een ongunstig jaar omdat het totale toegewezen bedrag ongeveer gelijk was aan dat van 2015, hoewel in 2016 het tarief van de opcentiemen bij drie gemeenten (Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis en Ukkel) sterk gestegen was tegenover 2015. Hoewel de netto vastgestelde rechten met bijna 25 miljoen gestegen zijn ten opzichte van 2015, werd het positieve effect van deze stijging volledig tenietgedaan door de vertraging in de inning van de OV door de FOD Financiën, waardoor het positieve effect verschoven werd naar 2017. De opbrengst stijgt vervolgens met slechts 1,8% in 2018 (tegen de achtergrond van de overname van de bevoegdheid door de GOBF). In 2019 stellen we een lichte inhaalbeweging vast met een toename van 3,8%, die in 2020 gevolgd wordt door een stijging met 2,6% (zonder de Stad Brussel). Deze schommelingen in de inning zijn mogelijk toe te schrijven aan het tempo van de inkohieringen dat kan verschillen van jaar tot jaar.

³ In de analyse werd voor het dienstjaar 2020 rekening gehouden met de definitieve gegevens uit de afrekeningen opgemaakt door de GOBF, die geboekt zullen worden in de gemeenterekeningen.

Tabel 1:
Tarief van de opcentiemen op de OV

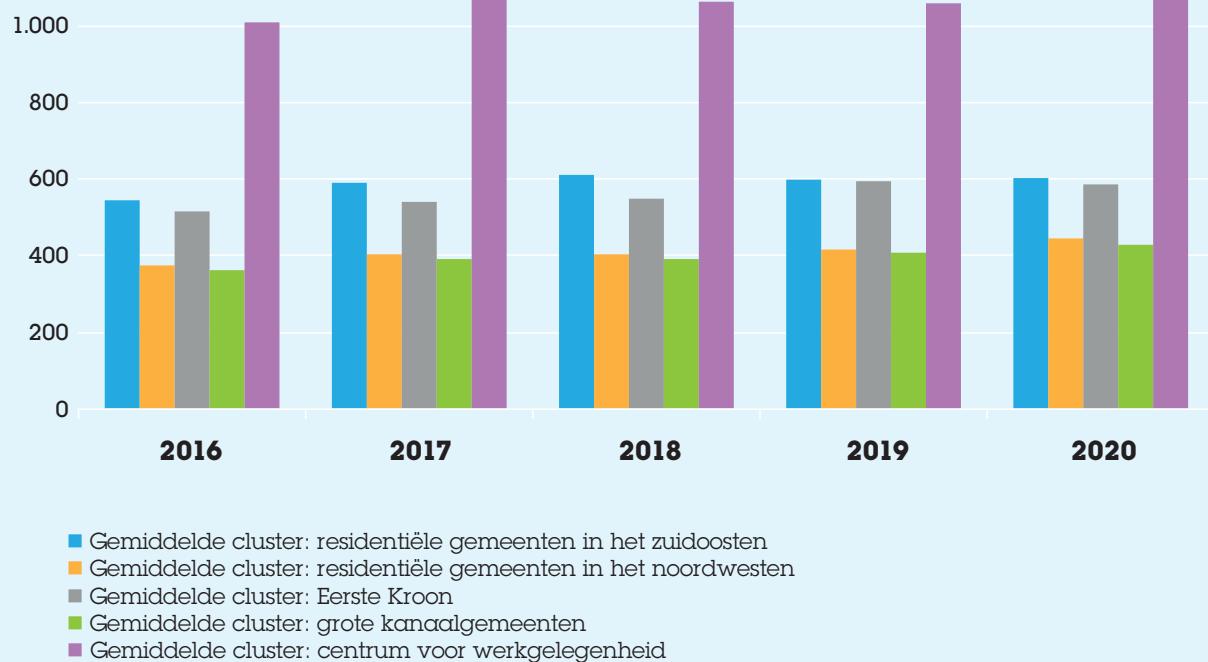
	2016	2017	2018	2019	2020
Anderlecht	3000	3000	3000	3000	3000
Oudergem	1990	1990	1990	1990	1990
Sint-Agatha-Berchem	2750	2750	2750	3190	3190
Brussel	2950	2950	2950	2950	2950
Etterbeek	2966	2966	2966	2966	2966
Evere	3200	3200	3200	3200	3415
Vorst	3120	3120	3120	3120	3120
Ganshoren	2990	2990	2990	2990	2990
Elsene	2760	2760	2760	2760	2950
Jette	3290	3290	3290	3290	3640
Koekelberg	3090	3090	3090	3090	3090
Sint-Jans-Molenbeek	3350	3350	3350	3350	3350
Sint-Gillis	2960	2960	2960	2960	3050
Sint-Joost-ten-Node	2980	2980	2980	2980	2980
Schaarbeek	3390	3390	3390	3390	3810
Ukkel	2940	2940	2940	2940	2940
Watermaal-Bosvoorde	2800	2800	2800	2800	2800
Sint-Lambrechts-Woluwe	2450	2700	2700	2700	2700
Sint-Pieters-Woluwe	2200	2200	2200	2200	2200
Gewestelijk gemiddelde	2904,00	2917,16	2917,16	2940,32	3006,89

Het tarief van de opcentiemen op de onroerende voorheffing steeg gemiddeld met 1,1% per jaar. De gemeenten Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis en Ukkel hebben hun opcentiemen verhoogd in 2016. Sint-Lambrechts-Woluwe verhoogde zijn opcentiemen in 2017, Sint-Agatha-Berchem in 2019 en Evere, Elsene, Jette, Sint-Gillis en Schaarbeek in 2020. Ondanks een hogere fiscale druk komen deze gemeenten niet boven het gemiddelde uit voor de ontvangsten per inwoner.

In 2020 onderscheiden Sint-Agatha-Berchem, Evere, Vorst, Jette, Sint-Jans-Molenbeek en Schaarbeek zich door een opcentiementarief dat uitgesproken boven het gemiddelde ligt. De woongemeenten in het zuidoosten, met name Oudergem, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe, blijven daarentegen ver onder het gemiddelde, hoewel hun ontvangsten per inwoner het gewestelijke gemiddelde overtreffen (zoals blijkt uit grafiek 22). De andere gemeenten sluiten vrij nauw aan bij het gemiddelde.

Sommige gemeenten hebben premies ingevoerd die vooral bestemd zijn voor eigenaars die hun goed bewonen. Deze premies worden in mindering gebracht bij de berekening van de onroerende voorheffing. Zo kan de verhoging van de opcentiemen gecompenseerd worden voor deze categorie eigenaars.

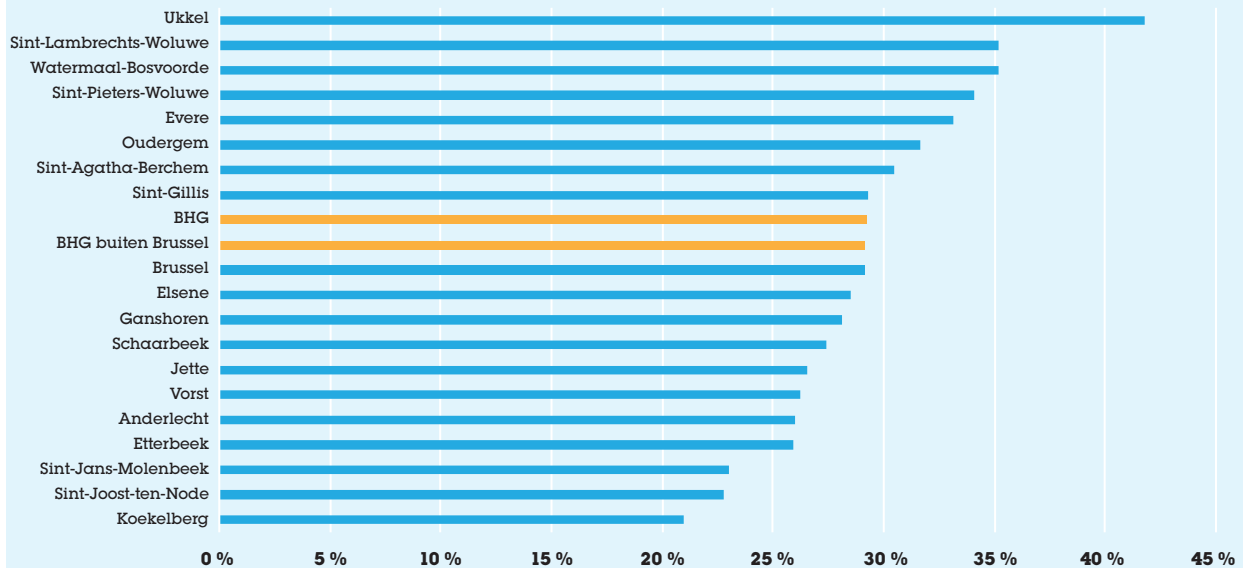
Grafiek 20:
Ontvangsten uit de opcentiemen op de OV per inwoner en per cluster,
 in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2016-2020

De ontvangsten per inwoner namen met 2,4% toe tussen 2016 en 2020 (2,8% zonder de Stad Brussel). De woongemeenten in het noordwesten en de grote kanaalgemeenten gaven over diezelfde periode een grotere stijging te zien en laten onderling vrij gelijkaardige ontvangsten optekenen maar die lager liggen dan de andere clusters. Voor de cluster van het werkgelegenheidscentrum (Stad Brussel) liggen de ontvangsten op een aanzienlijk hoger niveau, zoals dat ook het geval is voor andere categorieën ontvangsten, maar de toename bedraagt slechts 1,3%. Voor de gemeenten van de eerste gordel stellen we een trend vast waarbij hun ontvangsten het niveau van de woongemeenten in het zuidoosten benaderen.

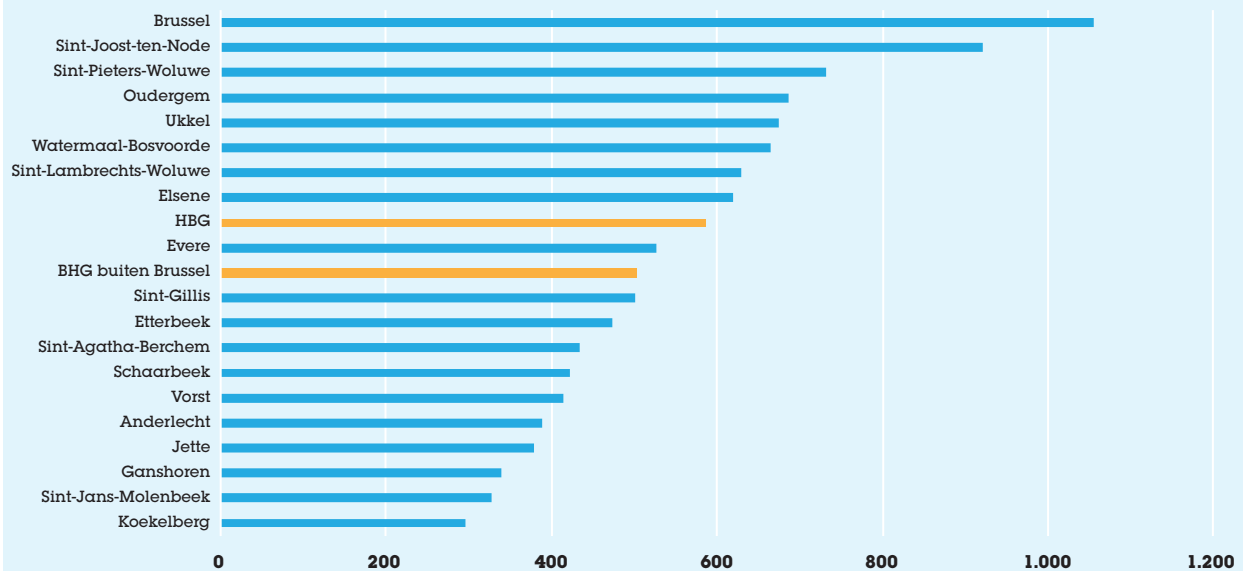
Grafiek 21:
Aandeel van de ontvangsten uit de opcentiemen op de OV in de ontvangsten 2020,
in afnemende volgorde,
in %

Bron: Gemeenterekeningen 2020

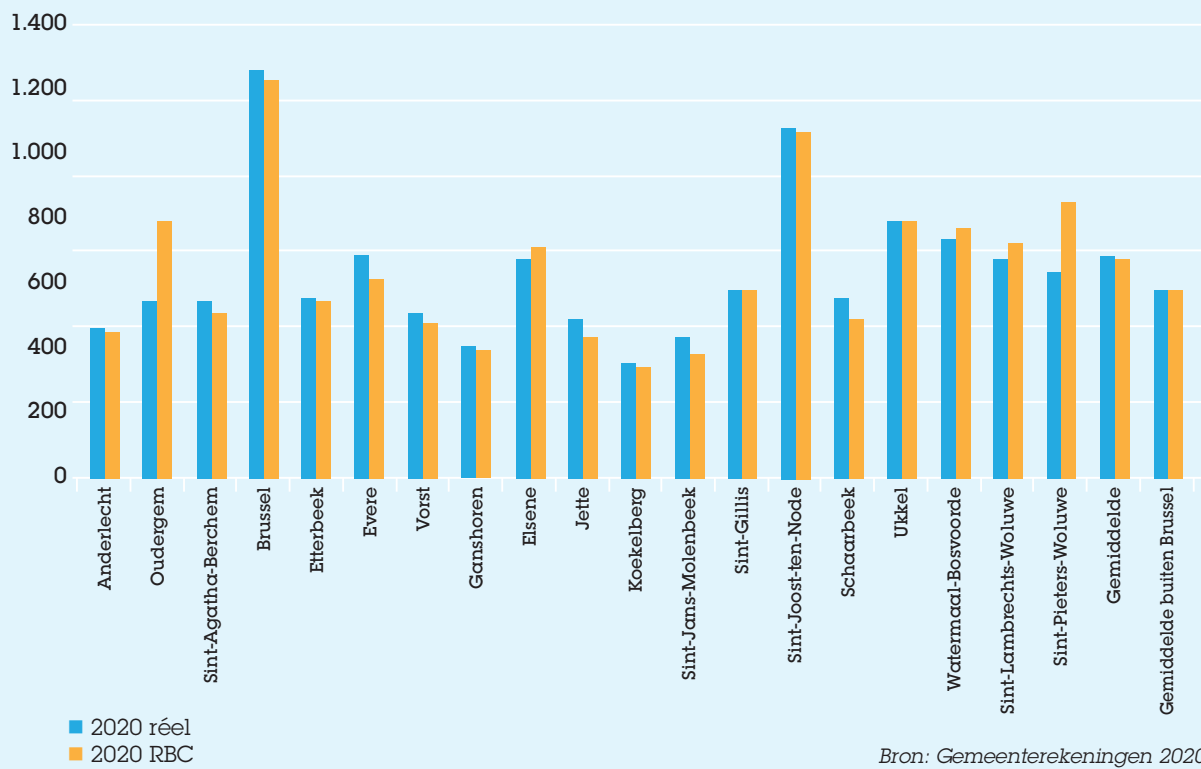
Hoewel het aandeel van de opcentiemen op de OV zeer stabiel evolueert op korte termijn (zowel globaal als per gemeente) verschilt het aandeel van die ontvangsten in de totale ontvangsten vrij sterk tussen de gemeenten onderling. De woongemeenten in het zuidoosten worden immers gekenmerkt door een aandeel dat het gewestelijke gemiddelde aanzienlijk overtreft. De gemeenten van de eerste gordel sluiten vrij dicht aan bij het gemiddelde, terwijl bij de grote kanaalgemeenten het aandeel (in diverse mate) onder het gemiddelde ligt. De woongemeenten in het noordwesten hebben een meer uiteenlopend profiel, met een lager dan gemiddeld aandeel voor Koekelberg, Ganshoren en Jette, maar een hoger dan gemiddeld aandeel bij Evere en Sint-Agatha-Berchem.

Grafiek 22:
Ontvangsten uit de opcentiemen op de OV herleid naar het gewestelijke tarief in 2020
per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde,
in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2020

Grafiek 23:
Vergelijking van de ontvangsten uit de opcentiemen op de OV in 2020 per inwoner en per gemeente aan het werkelijke tarief en herleid naar het gewestelijke tarief, in euro

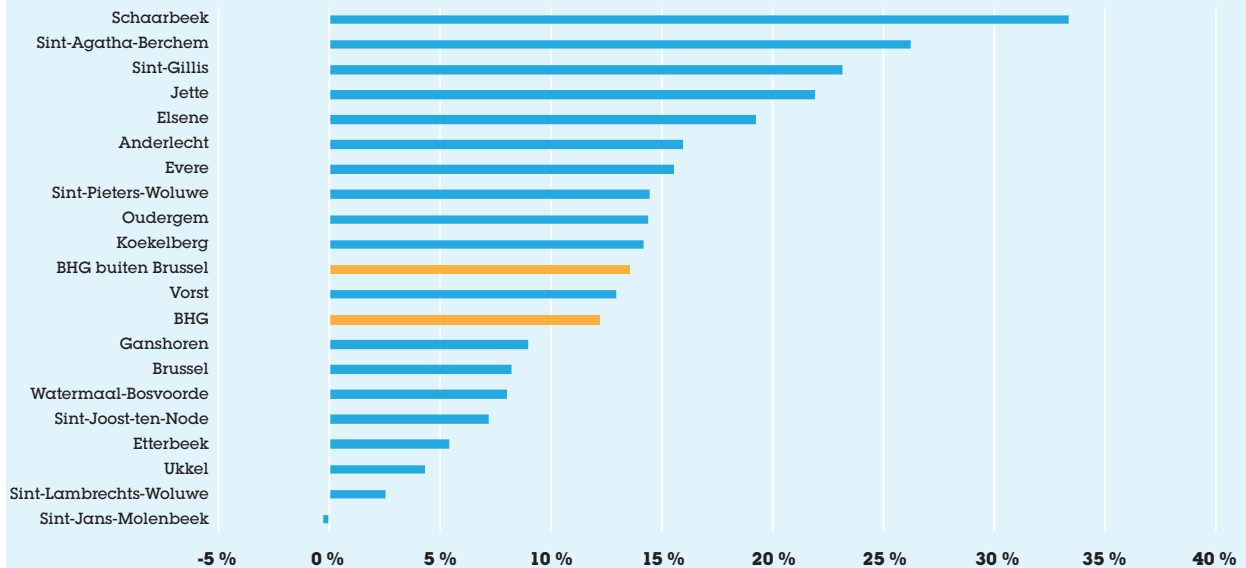

De analyse van de ontvangsten per inwoner en per gemeente geeft opnieuw grote verschillen te zien qua niveau en verloop.

Het gemiddelde per inwoner voor 2020 bedraagt 586 euro (502 euro zonder de Stad Brussel), maar de gemeenten Brussel, Sint-Joost-ten-Node, Sint-Pieters-Woluwe, Oudergem, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Elsene komen boven het gewestelijke gemiddelde uit met ontvangsten per inwoner begrepen tussen 619 euro en 1.055 euro. Elsene, Sint-Gillis en Evere benaderen het gewestelijke gemiddelde. Voor Vorst, Schaarbeek, Sint-Agatha-Berchem en Etterbeek ligt het cijfer tussen 400 en 500 euro per inwoner. De andere gemeenten (Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek, Ganshoren, Jette en Anderlecht) hebben ontvangsten van minder dan 400 euro per inwoner.

De ontvangsten van de residentiële gemeenten in het zuidoosten worden in het bijzonder gekenmerkt door zeer hoge ontvangsten per inwoner ondanks lager dan gemiddelde opcentiemen. Deze situatie kan toegeschreven worden aan de kenmerken van het bouwbestand in die gemeenten en aan socio-economische factoren.

Grafiek 24:
Verloop van de ontvangsten uit de opcentiemen op de OV tegen het gewestelijke tarief
tussen 2016 en 2020 per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde,
in %

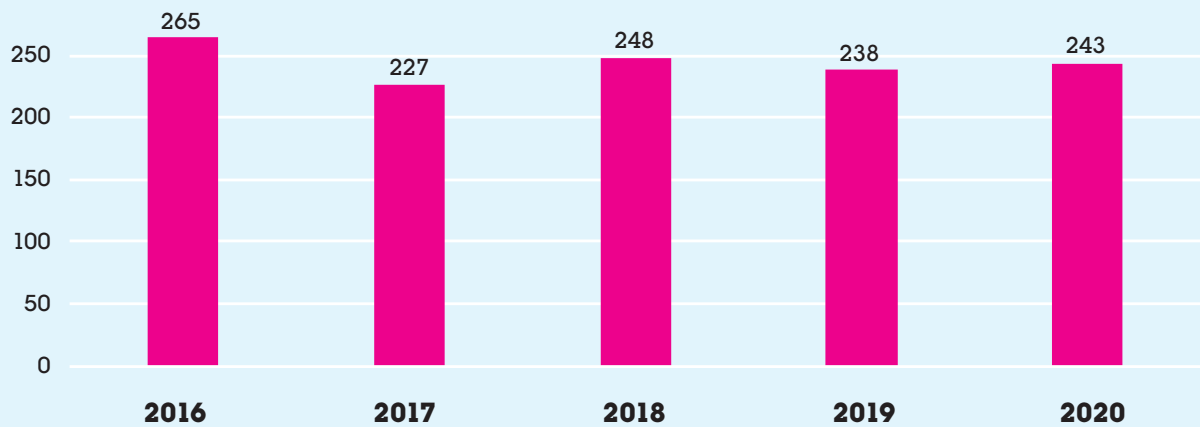
Bron: Gemeenterekeningen 2020

In het verloop tussen 2016 en 2020 kunnen andere factoren dan het tarief van de opcentiemen een rol spelen, zoals nieuwbouw en herzieningen van het kadastraal inkomen. .

Aanvullende belasting op de personenbelasting

De inning van de PB, waarvan de aanvullende belasting een bron van inkomsten is voor de gemeenten (met een op de lange termijn licht afnemend aandeel in de gewone ontvangsten van rond 10%), gebeurt door de FOD Financiën.

Grafiek 25:
Ontvangsten uit de aanvullende PB,
in miljoen euro

Bron: Gemeenterekeningen 2016-2020⁴

Terwijl 2015 een ongunstig jaar was, vooral als gevolg van vertragingen in de inkohiering, zorgde 2016 voor een inhaalbeweging. Tussen 2017 en 2020 blijven deze ontvangsten een vrij ongelijkmatig verloop te zien geven. Niettemin noteren we een gemiddelde jaarlijkse daling van 2% tussen 2017 en 2020. Zoals dat waarschijnlijk ook het geval is voor de opcentiemen op de OV, zijn deze schommelingen in de inning hoofdzakelijk te wijten aan het tempo van de inkohieringen, dat kan verschillen van jaar tot jaar.

⁴ In de analyse werd voor het dienstjaar 2020 rekening gehouden met de definitieve gegevens uit de afrekeningen opgemaakt door de FOD Financiën, die geboekt zullen worden in de gemeenterekeningen.

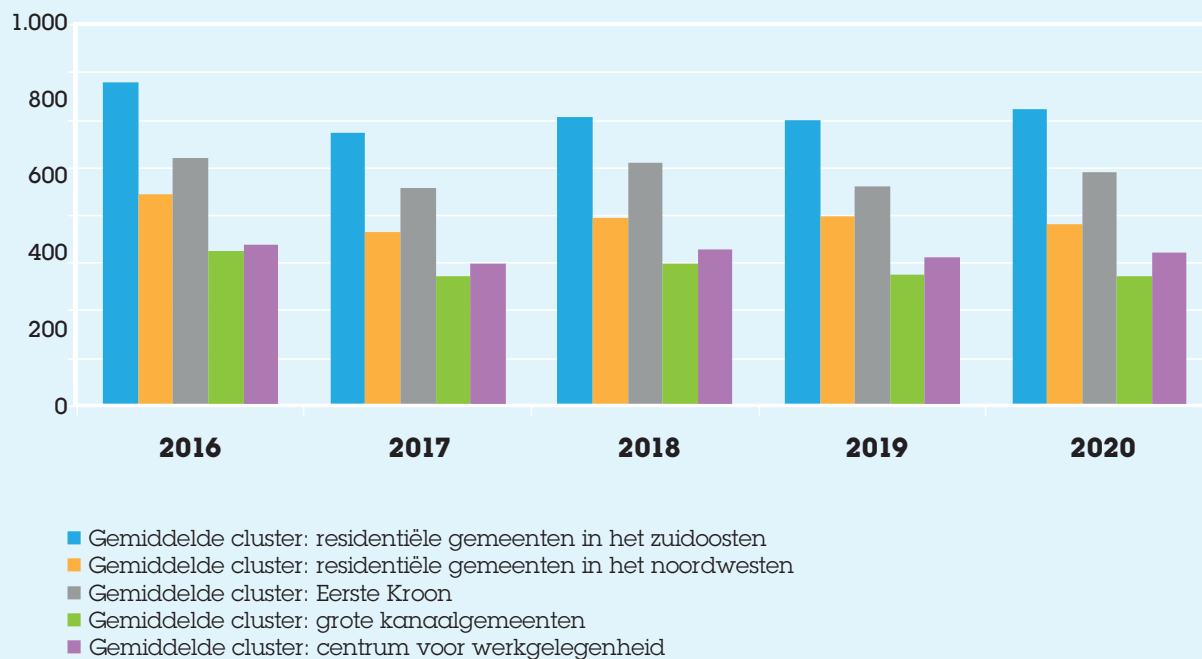
Tabel 2:
Tarief van de aanvullende belasting op de PB

	2016	2017	2018	2019	2020
Anderlecht	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9
Oudergem	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Sint-Agatha-Berchem	7,0	7,0	7,0	6,8	6,8
Brussel	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Etterbeek	7,5	7,0	6,7	6,7	6,7
Evere	6,0	5,9	5,9	5,9	5,9
Vorst	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Ganshoren	7,0	7,0	7,0	7,0	6,9
Elsene	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5
Jette	7,0	7,0	7,0	7,0	6,5
Koekelberg	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Sint-Jans-Molenbeek	6,5	6,5	6,3	6,3	6,3
Sint-Gillis	6,5	6,5	6,5	6,5	6,3
Sint-Joost-ten-Node	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5
Schaarbeek	6,5	6,2	5,8	5,8	4,9
Ukkel	5,9	5,8	5,7	5,7	5,7
Watermaal-Bosvoorde	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5
Sint-Lambrechts-Woluwe	6,0	6,0	5,7	5,7	5,7
Sint-Pieters-Woluwe	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Gewestelijk gemiddelde	6,54	6,49	6,42	6,41	6,32

Het tarief van de aanvullende belasting daalde met gemiddeld 0,8% per jaar. In 2016 besliste Sint-Gillis zijn tarief te verlagen. Etterbeek, Evere, Schaarbeek en Ukkel deden dit in 2017. In 2018 beslisten Etterbeek, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek en Ukkel hiertoe. Sint-Agatha-Berchem verlaagde zijn tarief in 2019 en Ganshoren, Jette, Sint-Gillis en Schaarbeek deden dat in 2020.

Deze beslissingen kaderen bij bepaalde gemeenten in een streven om de druk op de PB te verminderen en de ontvangsten uit de opcentiemen op de OV te verhogen (dit gold voor Sint-Agatha-Berchem, Evere, Jette, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis, Schaarbeek, Ukkel en Sint-Lambrechts-Woluwe). Sommige gemeenten hebben evenwel geen wijzigingen doorgevoerd tijdens de beschouwde periode (met name Anderlecht, Oudergem, Brussel, Vorst, Koekelberg, Sint-Joost-ten-Node, Watermaal-Bosvoorde en Sint-Pieters-Woluwe). De overige gemeenten hebben ofwel enkel het PB-tarief verlaagd (Etterbeek en Ganshoren) ofwel enkel de opcentiemen op de OV verhoogd (Elsene) tijdens diezelfde periode.

Grafiek 26:
Ontvangsten uit de aanvullende PB per inwoner en per cluster,
 in euro

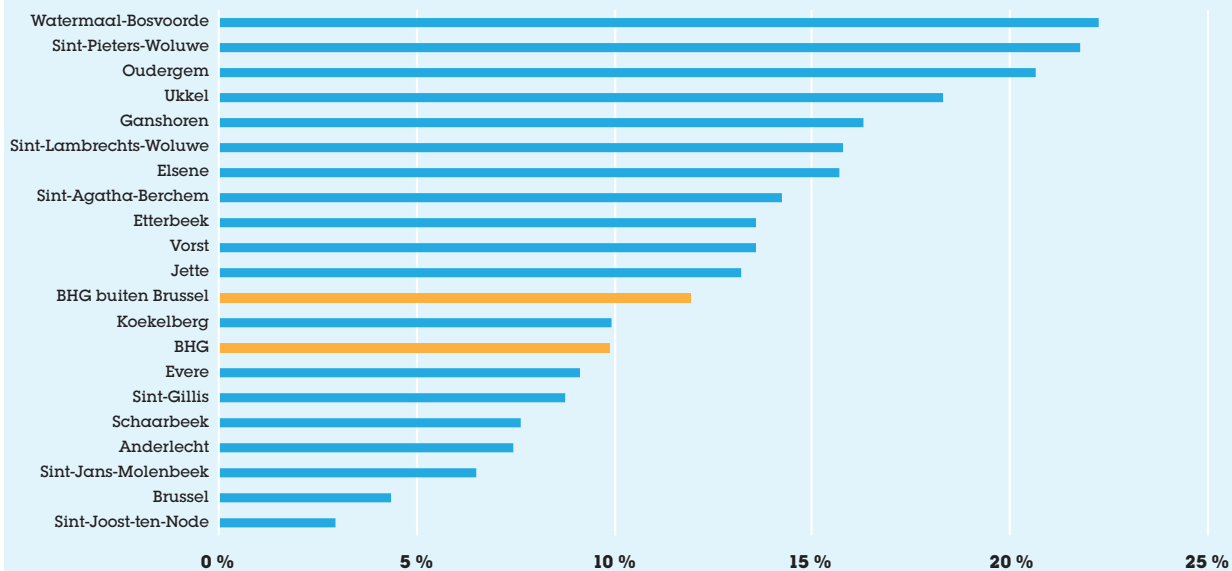

Bron: Gemeenterekeningen 2016-2020

De ontvangsten per inwoner namen met 2% af tussen 2016 en 2020 (2,2% zonder de Stad Brussel).

De ontvangsten van de residentiële gemeenten in het zuidoosten worden in het bijzonder gekenmerkt door zeer hoge ontvangsten per inwoner ondanks een lager dan gemiddeld aanvullend belastingtarief. Deze situatie kan toegeschreven worden aan de socio-economische structuur van deze gemeenten. De gemeenten van de eerste gordel nemen de tweede plaats in qua ontvangstenniveau en laten een daling met 1,5% optekenen. Daarna volgen de woongemeenten in het noordwesten, het werkgelegenheidscentrum (Stad Brussel) en de grote kanaalgemeenten. De woongemeenten in het noordwesten en de grote kanaalgemeenten noteerden een sterkere daling van hun ontvangsten over dezelfde periode (respectievelijk -3% en -2,9%).

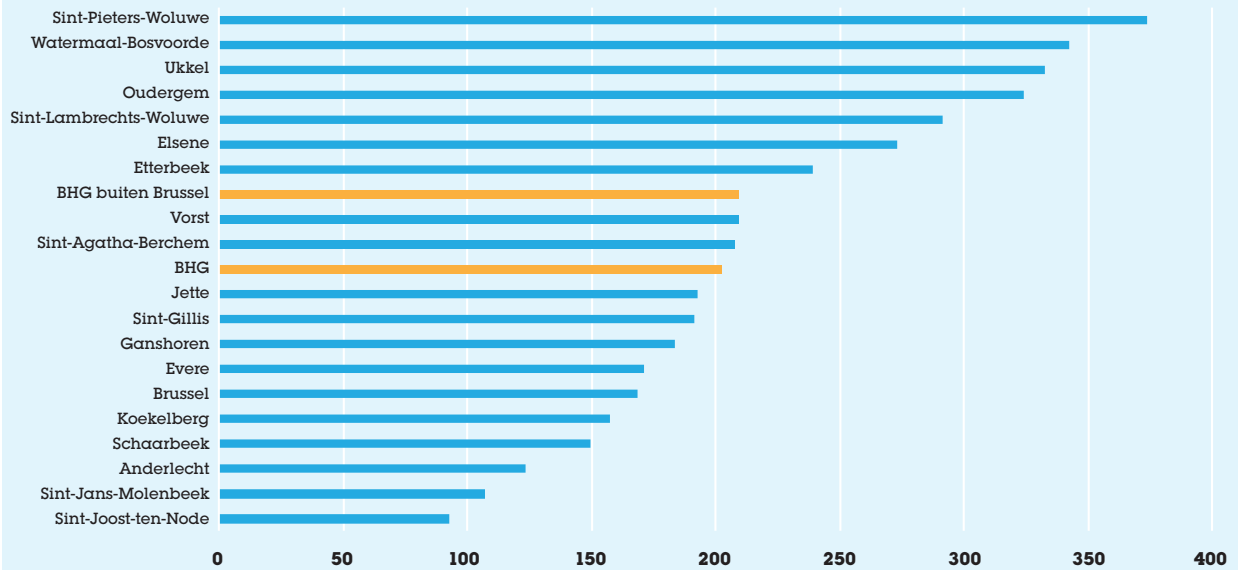
Grafiek 27:
Aandeel van de ontvangsten uit de aanvullende PB in de ontvangsten 2020,
in afnemende volgorde,
in %

Bron: Documenten 173x en gewijzigde begrotingen 2020

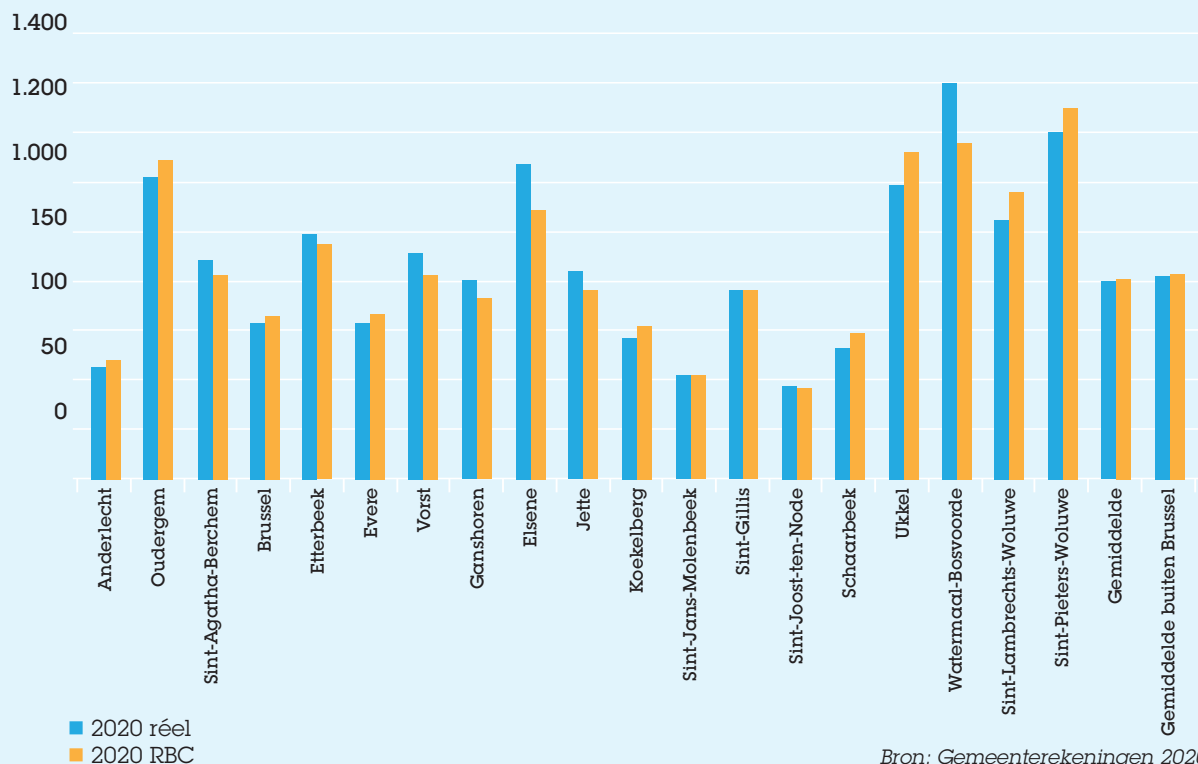
Het aandeel van deze ontvangsten in de totale ontvangsten verschilt sterk volgens gemeente: tussen 3% en 22%, met een gemiddelde van 10% (12% zonder de Stad Brussel). We stellen hier vrij uiteenlopende profielen vast, hoewel de meeste gemeenten die boven het gemiddelde uitkomen residentiële gemeenten zijn.

Grafiek 28:
Ontvangsten uit de aanvullende PB herleid naar het gewestelijke tarief in 2020
per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde,
in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2020

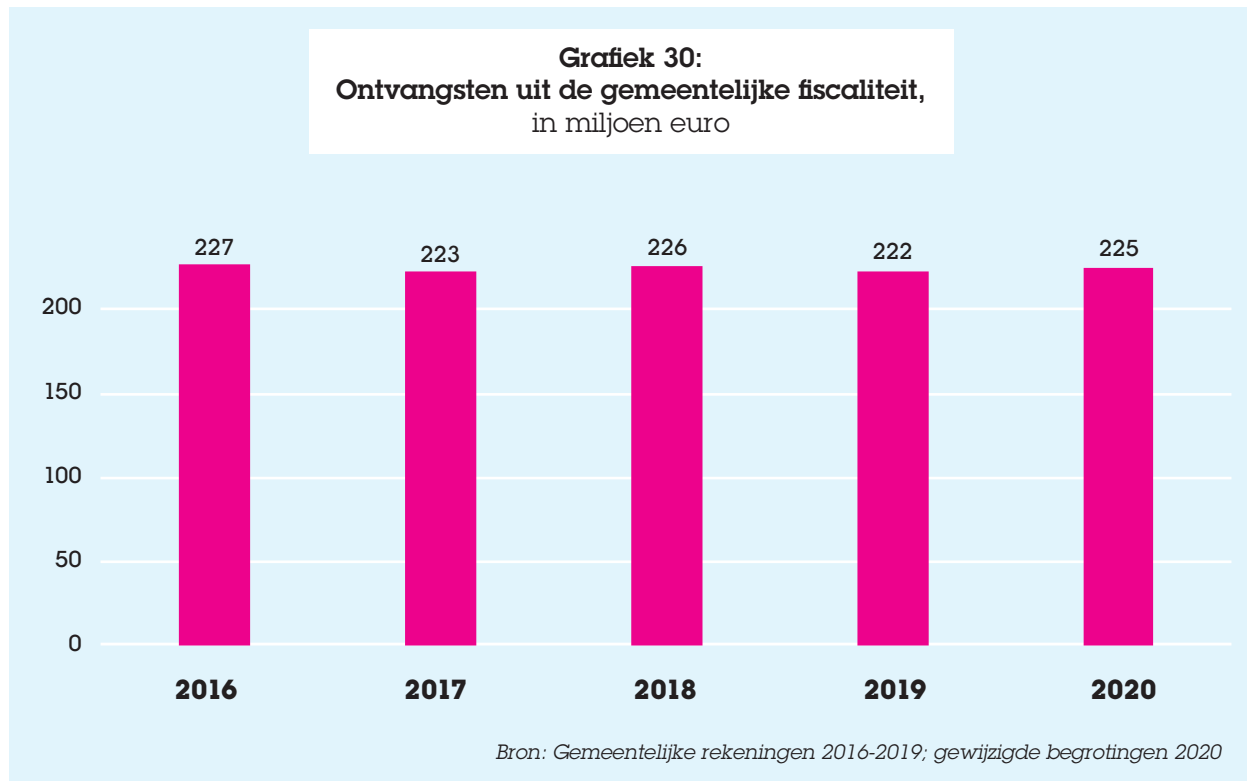
Grafiek 29:
Vergelijking van de ontvangsten uit de aanvullende PB in 2020 per inwoner
en per gemeente tegen werkelijk tarief en herleid naar het gewestelijke tarief,
in euro

De analyse van de ontvangsten per inwoner en per gemeente geeft opnieuw grote verschillen te zien qua niveau en verloop.

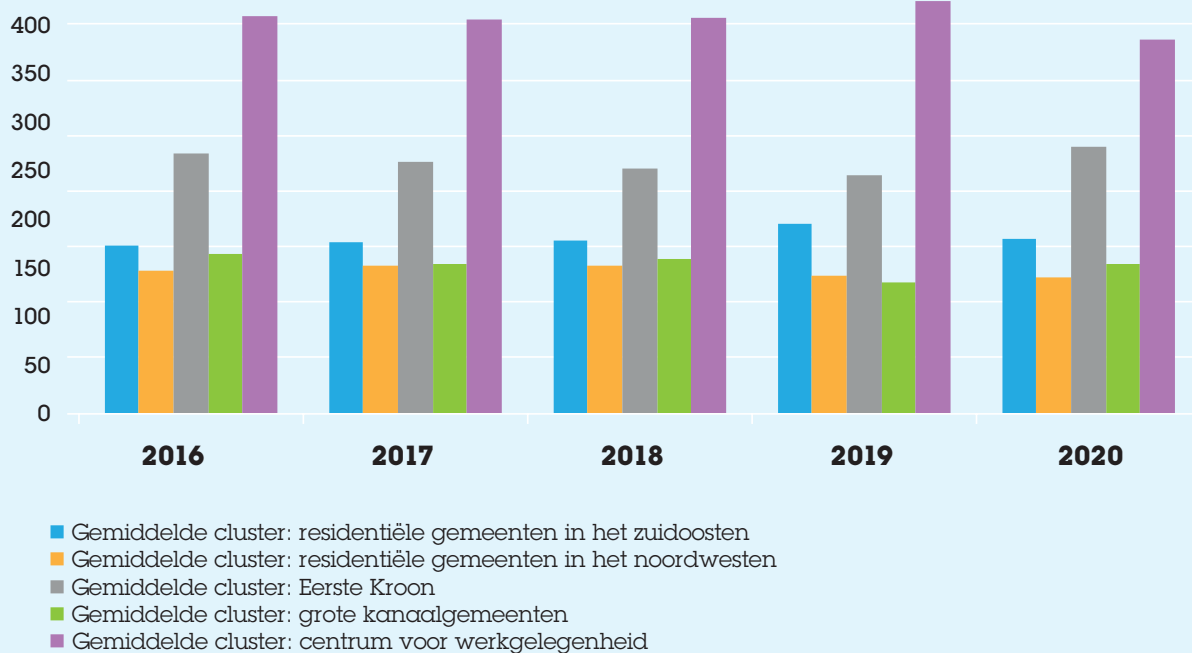
Het gemiddelde per inwoner voor 2020 bedraagt 203 euro (209 euro zonder de Stad Brussel), maar de gemeenten Sint-Pieters-Woluwe, Watermaal-Bosvoorde, Ukkel, Oudergem, Sint-Lambrechts-Woluwe, Elsene en Etterbeek overtreffen het gewestelijke gemiddelde aanzienlijk. Met uitzondering van Etterbeek behoren al die gemeenten tot de groep met hoogste ontvangsten per inwoner uit de opcentiemen op de OV tegen het gewestelijke tarief. Vorst, Sint-Agatha-Berchem, Jette en Ganshoren benaderen het gewestelijke gemiddelde. De gemeenten Evere, Brussel, Koekelberg en Schaarbeek beschikken over ontvangsten per inwoner die tussen 150 en 171 euro liggen. De andere gemeenten (Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek en Sint-Joost-ten-Node) komen uit op minder dan 130 euro per inwoner, waarbij Sint-Joost-ten-Node minder dan 100 euro laat optekenen.

Gemeentelijke fiscaliteit

De ontvangsten uit de gemeentelijke fiscaliteit vertegenwoordigen 9% van de totale ontvangsten (wat neerkomt op een lichte terugval) en geven een gemiddelde jaarlijkse daling van 1,6% te zien tussen 2016 en 2020.

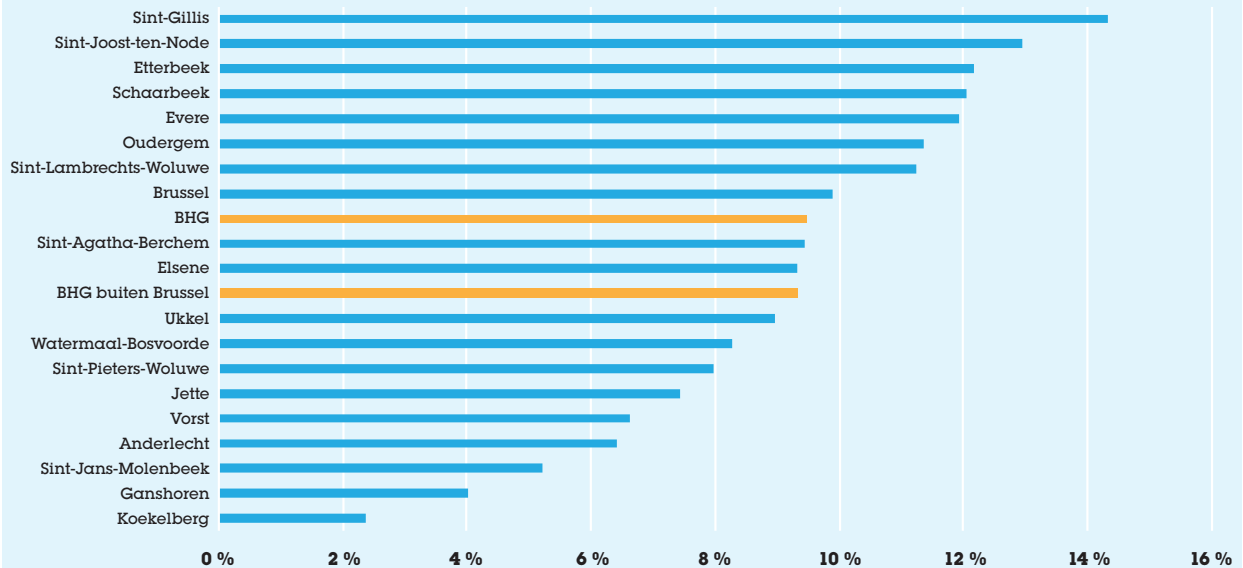
Grafiek 31:
Ontvangsten uit de gemeentelijke fiscaliteit, per inwoner en per cluster,
en euros

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

De cluster van het werkgelegenheidscentrum (Stad Brussel) en in mindere mate de gemeenten van de eerste gordel beschikken over de hoogste ontvangsten per inwoner. Daarna volgen de woongemeenten in het zuidoosten. De woongemeenten in het noordwesten en de grote kanaalgemeenten geven een vrij gelijklopend beeld te zien qua niveau en verloop.

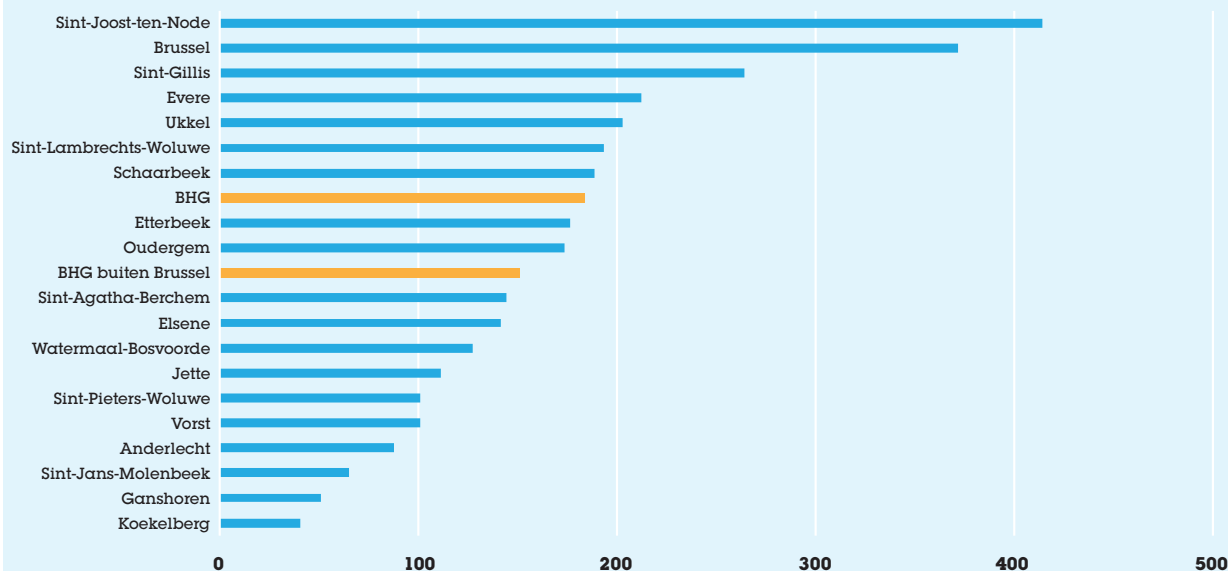
Grafiek 32:
Aandeel van de gemeentelijke fiscaliteit in 2019, in dalende volgorde,
 in %

Bron: Gemeenterekeningen 2019

Hoewel de ontvangsten uit de gemeentelijke fiscaliteit globaal 9% van de totale ontvangsten vertegenwoordigen, wijst de analyse per gemeente op grote verschillen. Zo ligt het aandeel van de ontvangsten uit de gemeentelijke fiscaliteit op 12% in Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Node en Etterbeek. Zoals verderop zal blijken, vergt een vergelijking van de gemeenten de nodige omzichtigheid wegens de verschillen inzake fiscale grondslag, belastbare basis, aanslagvoet en verleende ontheffingen.

Graphique 33:
Ontvangsten uit de gemeentelijke fiscaliteit in 2019 per inwoner en per gemeente,
in dalende volgorde,
in euro

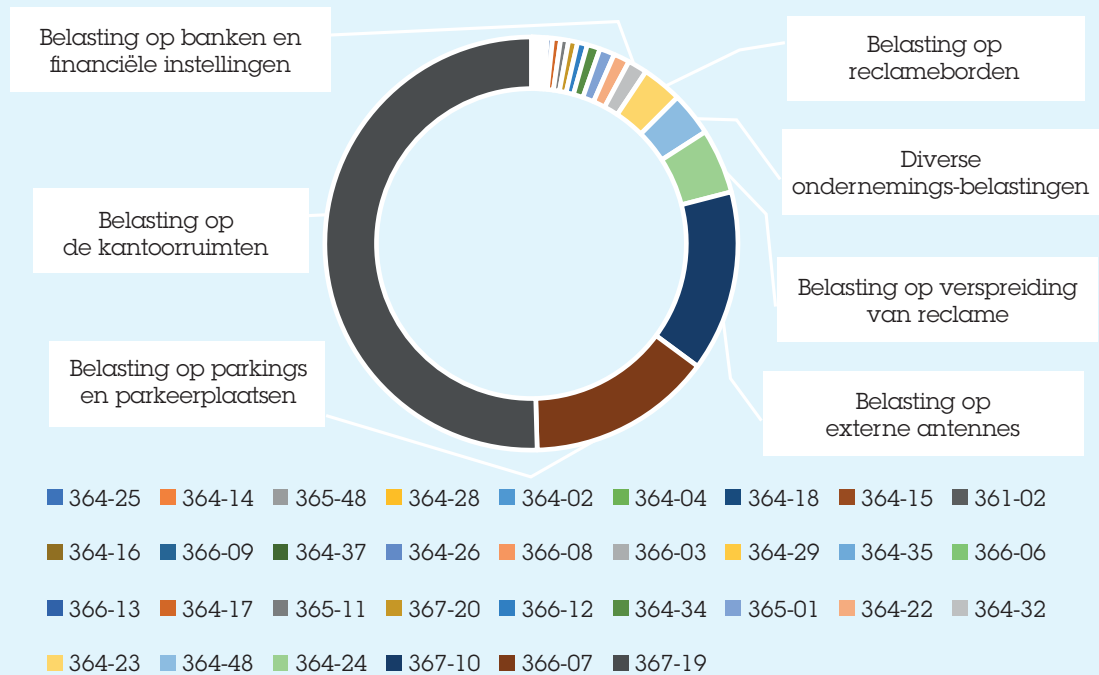

Bron: Gemeenterekeningen 2019

De analyse van de ontvangsten per inwoner en per gemeente geeft opnieuw grote verschillen te zien qua niveau en verloop.

Terwijl de gemiddelde ontvangsten per inwoner 184 euro bedragen (151 euro zonder de Stad Brussel), beschikken de gemeenten Sint-Joost, Brussel, Sint-Gillis, Evere en Ukkel over hogere ontvangsten per inwoner (van respectievelijk 414 euro, 372 euro, 264 euro, 213 euro en 203 euro). Bij Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek, Ganshoren en Koekelberg liggen de ontvangsten per inwoner daarentegen onder 100 euro.

Grafiek 34:
Uitsplitsing van de ontvangsten uit de ondernemingsfiscaliteit
van de negentien gemeenten in 2019,
 in %⁵

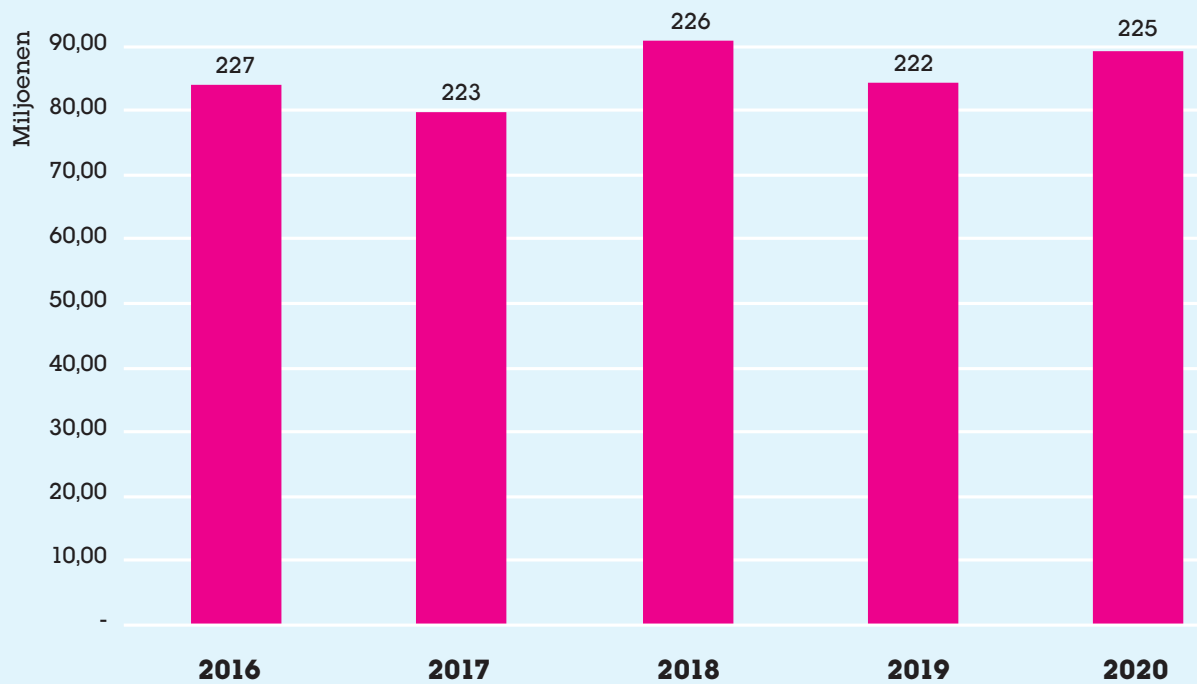

Bron: Gemeenterekeningen 2019

De belastingen op ondernemingen maken (in 2019) 75% uit van de ontvangsten uit de gemeentelijke fiscaliteit. Van die belastingen is die op kantoorruimten (367-19) de grootste bron van ontvangsten, met een aandeel van 50%. Ze is goed voor een aanzienlijke 4% van de gewone ontvangsten.

⁵ De in deze grafiek gebruikte codificatie is gebaseerd op de boekhoudkundige nomenclatuur (artikel 44 van het koninklijk besluit houdende het algemeen reglement op de gemeentelijke comptabiliteit).

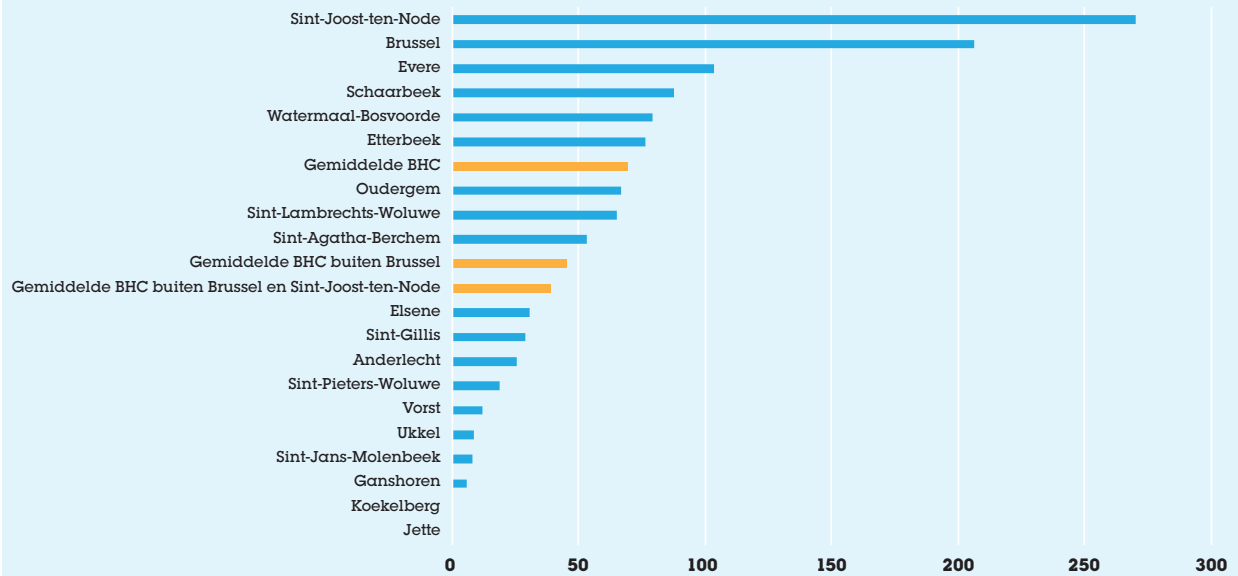
Grafiek 35:
Ontvangsten uit de belasting op kantoorruimten,
in miljoen euro

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

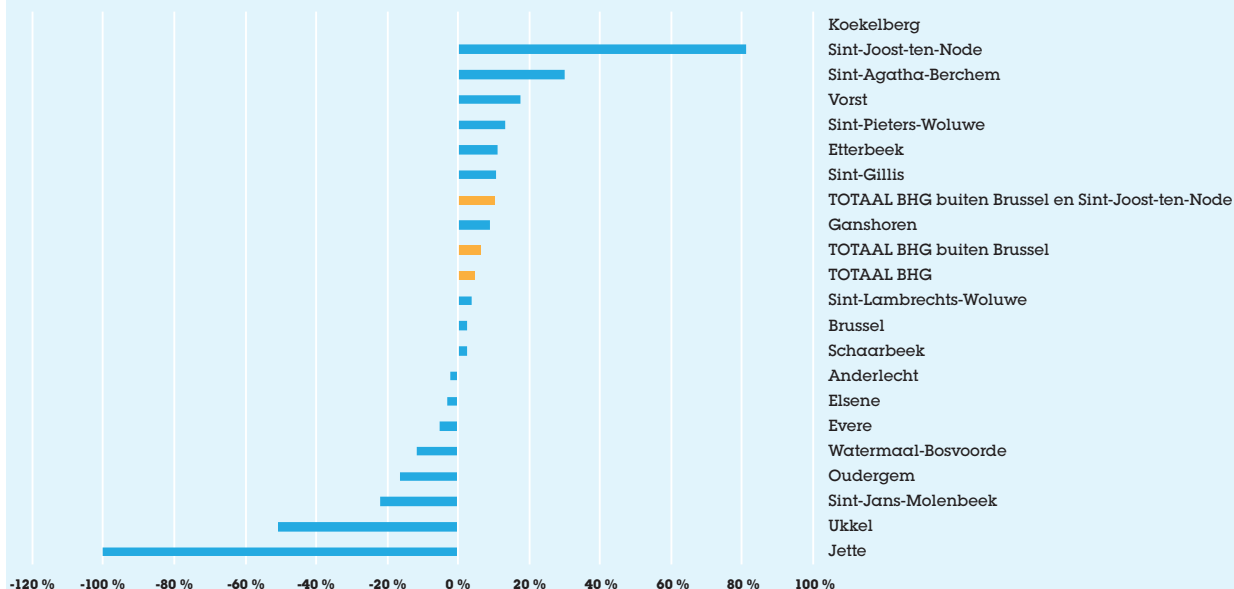
Deze ontvangsten geven een vrij grillig verloop te zien. Gemiddeld stijgen ze met 1% per jaar over de periode van 2016 tot 2020.

Grafiek 36:
Ontvangsten per inwoner uit de belasting op kantoorruimten in 2019,
in dalende volgorde,
in euros

Bron: gemeenterekeningen 2019

Grafiek 37:
Evolutie tussen 2016 en 2020 van de ontvangsten uit de belasting op kantoorruimten
per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde,
in %

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

De analyse van de gemeentelijke ontvangsten per inwoner en per gemeente voor de periode van 2016 tot 2020 wijst op grote verschillen qua niveau en verloop. Een vergelijking van de gemeenten moet omzichtig gebeuren, gelet op de vastgestelde verschillen inzake grondslag van de belasting, belastbare basis, aanslagvoet en vrijstellingen. Die verschillen, die verband houden met de socio-economische structuur van de gemeenten, zijn een gevolg van de gemeentelijke fiscale autonomie. De belastbare oppervlakten lopen ook erg uiteen, wat een onmiskenbare invloed op de opbrengst heeft. Zo is 50% van de kantoorruimte in het Gewest gelegen in de Stad Brussel, die 20% van de totale oppervlakte vertegenwoordigt.

We kunnen niettemin vaststellen dat Sint-Joost-ten-Node en de Stad Brussel afgetekend over de hoogste ontvangsten beschikken, met meer dan 200 euro per inwoner, terwijl het gemiddelde voor de 19 gemeenten 70 euro per inwoner bedraagt (gemiddeld 72 euro per inwoner over de periode 2015 tot 2019). Evere, Schaarbeek, Watermaal-Bosvoorde en Etterbeek overtreffen eveneens het gewestelijke gemiddelde, met opbrengsten per inwoner begrepen tussen 76 euro en 104 euro. De hoge ontvangsten kunnen evenwel een gevolg zijn van een hoog belastingtarief en niet van de belastbare basis, zoals dat het geval is voor Schaarbeek. Alle andere gemeenten laten opbrengsten van minder dan 70 euro per inwoner optekenen, waarvan sommige zelfs minder dan 20 euro (Sint-Pieters-Woluwe, Vorst, Ukkel, Sint-Jans-Molenbeek en Ganshoren). Koekelberg en Jette boeken helemaal geen ontvangsten. Eerstgenoemde gemeente beschikt niet over een belastingreglement ter zake en laatstgenoemde heeft beslist kantoorruimten te belasten via de belasting op lokalen bestemd voor economische activiteit.

Fiscaal compensatiefonds

Om te komen tot een meer stabiele, vereenvoudigde en beter geharmoniseerde plaatselijke fiscaliteit met inachtneming van de fiscale autonomie van de gemeenten heeft het Gewest geopteerd voor de formule van de contractualisering, via de ordonnantie van 19 juli 2007 ertoe strekkende de gemeenten te betrekken bij de economische ontwikkeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze ordonnantie voorziet in een gewestelijke subsidie ter compensatie van (1) de afschaffing door de gemeenten van een reeks door de Regering bepaalde belastingen (belastingen op drijfkracht, op IT-materiaal, onroerende voorheffing op materiaal en gereedschap ...) en (2) de lage opbrengst van de plaatselijke belastingen. Deze ordonnantie maakte het ook mogelijk de in 2017 doorgevoerde regionalisering van gemeentebelastingen te omkaderen (belasting op inrichtingen van toeristische logies).

Zoals beschreven in focus nr. 3 over de gemeentelijke fiscaliteit, heeft deze harmonisering bijgedragen tot het stabiliseren van de belastingen op ondernemingen.

In 2019 bedroegen de ontvangsten uit het fiscale compensatiefonds 39 miljoen euro, wat neerkomt op 2% van de gewone ontvangsten.

Algemene dotatie aan de gemeenten

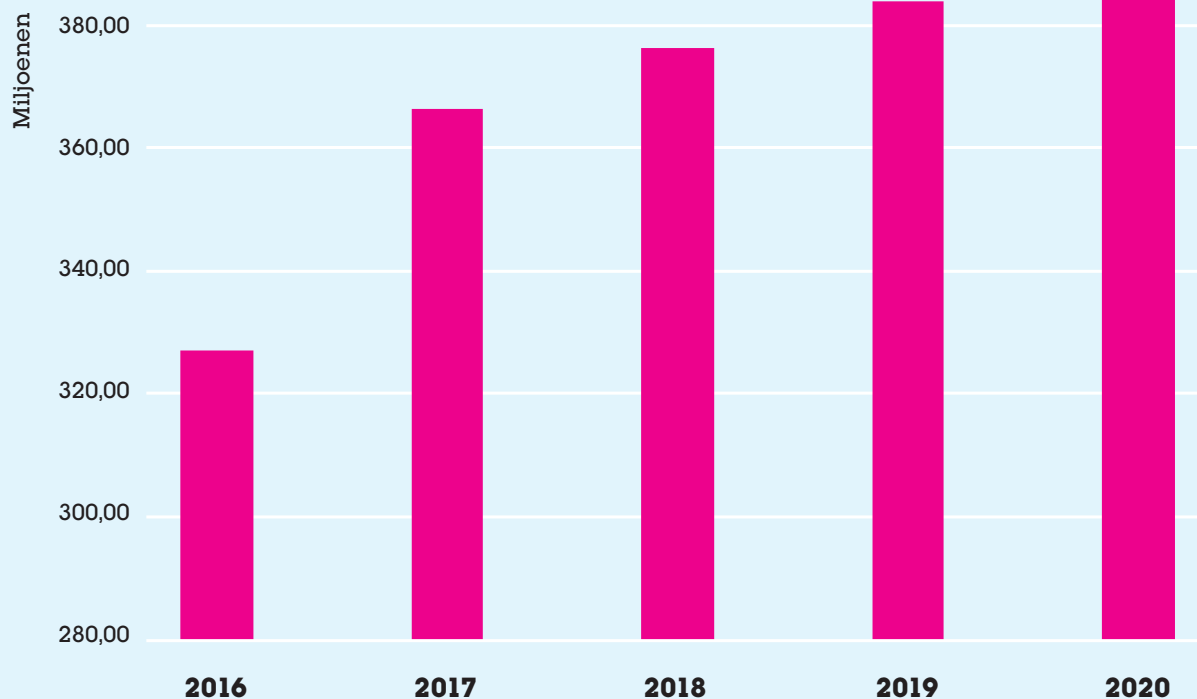
Tot in 2016 kende het Gewest aan de gemeenten twee kleine aanvullende dotaties toe bij de algemene dotatie aan de Gemeenten (ADG). Deze waren bestemd om voor bepaalde gemeenten de negatieve gevolgen te compenseren van de invoering van een nieuwe ruimte voor versterkte ontwikkeling van de huisvesting en de renovatie evenals hun eventuele verlies in vergelijking met wat ze vóór 1998 ontvingen bij de verdeling van de ADG. De subsidie ter verbetering van de begrotingssituatie die werd verleend tot in 2016 was veeleer een dotatie aan de gemeenten dan een aan strenge voorwaarden gekoppelde subsidie. Dit hield de facto een versnippering in van de algemene subsidiëring van de gemeenten.

Ook valt op te merken dat de dotatie aan de OCMW's sinds 2017 is opgenomen in de berekening met het oog op de verdeling en de stabilisatiemechanismen (minima en maxima) waarin de ordonnantie uit 2017 voorziet. Daarom wordt in de analyse van het verloop van de dotaties rekening gehouden met de totale dotaties aan de entiteit "gemeente + OCMW's".

De herziening van de criteria en hun weging in 2017 houdt een duidelijke wijziging in: het Gewest herfinanciert de algemene dotatie met de middelen van voornoemde dotaties en subsidies en past nieuwe verdelingscriteria toe die afgestemd zijn op een grootstedelijke context. De verdelingscriteria van de nieuwe dotatie vergroten de verschillen tussen de gemeenten om meer middelen te kunnen verstrekken aan de gemeenten die voor de grootste uitdagingen staan.

Deze benadering waarborgt dat er bij de verdeling van de algemene dotatie een zo klein mogelijk bedrag naar de meest welgestelde gemeenten gaat, maar vergt een grotere onderlinge solidariteit tussen de plaatselijke besturen. De wetgever heeft er wel voor gezorgd dat geen enkele entiteit in het totaal minder dotaties ontvangt dan voorheen. Sommige gemeenten meer geven zonder dat de andere erop achteruitgaan was enkel mogelijk dankzij een verhoging van het totale budget via een herfinanciering van 30 miljoen euro.

Grafiek 38:
Algemene dotatie aan de gemeenten,
in miljoen euro

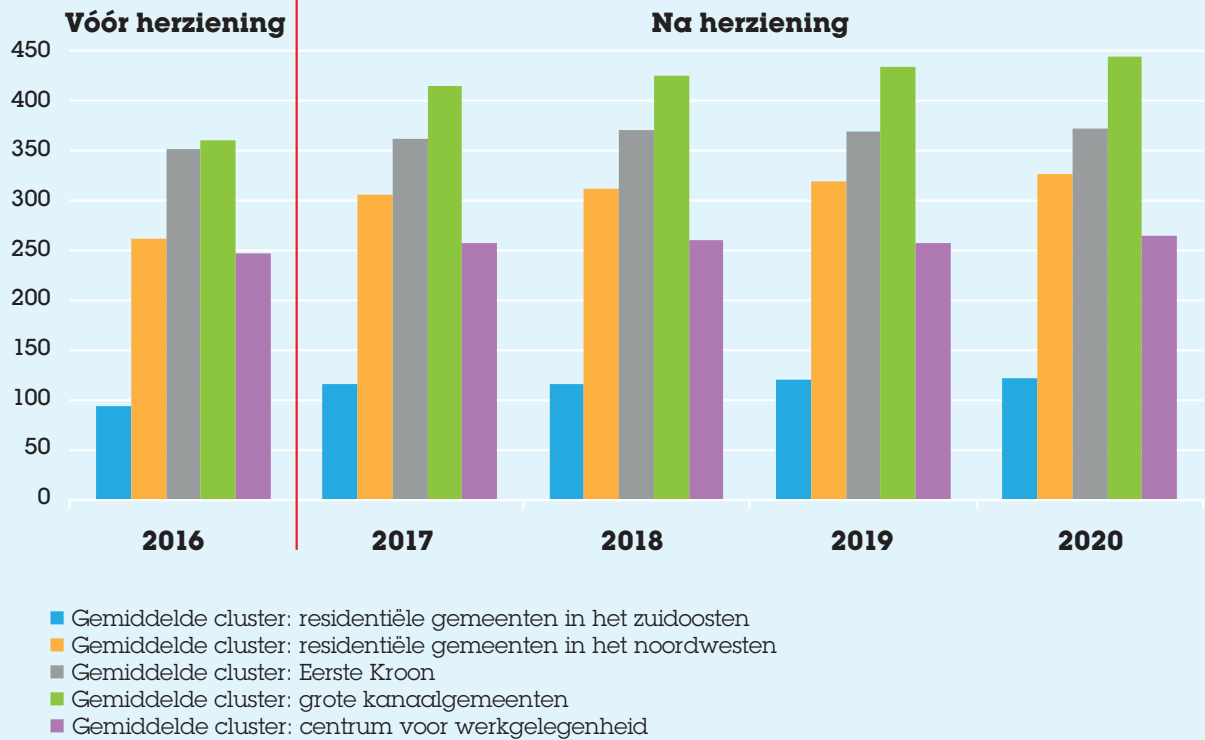

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

De algemene dotatie aan de 19 gemeenten steeg in 2017 met 12% in vergelijking met 2016 (inclusief de kleinere dotaties en subsidies). Tussen 2016 en 2020 namen deze ontvangsten met 64,5 miljoen euro toe. Het systeem omvat een automatische indexering (met 2%), zowel voor het historische bedrag als voor de herfinanciering van 30 miljoen in 2017. Voor sommige jaren stijgt deze gewestelijke steun sneller dan de inflatie.

Deze algemene dotatie vertegenwoordigt een stabiel aandeel van 15% in de gewone ontvangsten van de gemeenten (18% zonder Brussel) wanneer enkel rekening gehouden wordt met het voor de gemeenten bestemde deel.

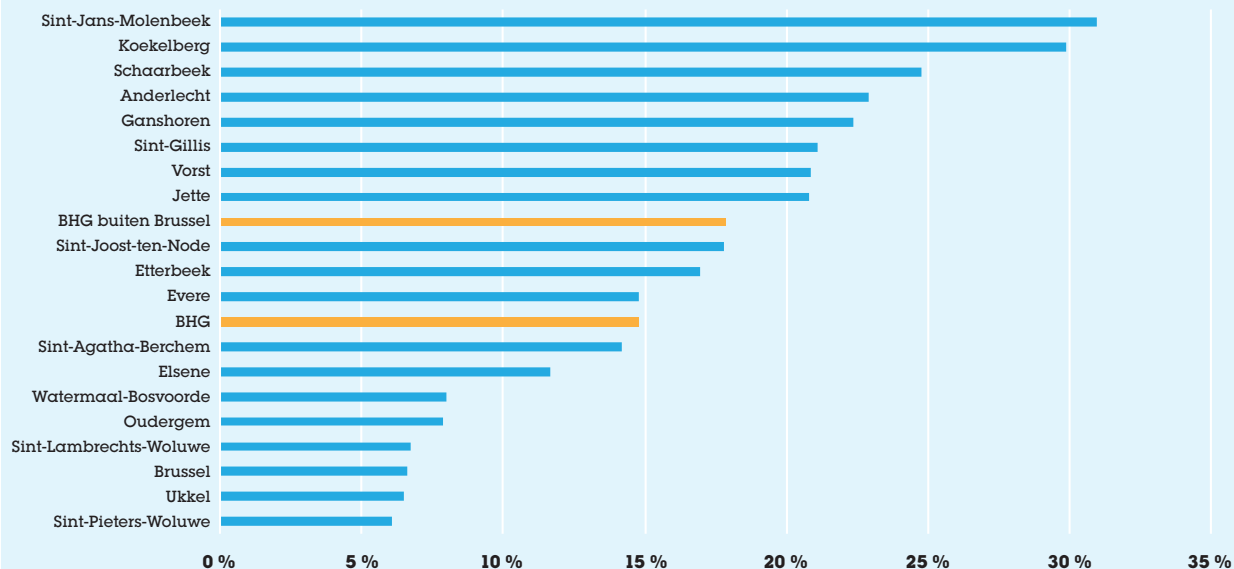
Grafiek 39:
De algemene dotatie aan de gemeenten per inwoner en per cluster,
in euro

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

Zoals bovenstaande grafiek aangeeft, is de dotatie per inwoner sterker gestegen voor de kanaalgemeenten en de residentiële gemeenten dan voor de gemeenten van de eerste gordel en het werkgelegenheidscentrum (Stad Brussel) als gevolg van deze nieuwe criteria. In absolute cijfers is de toename van de dotatie voor het merendeel de grote kanaalgemeenten ten goede gekomen.

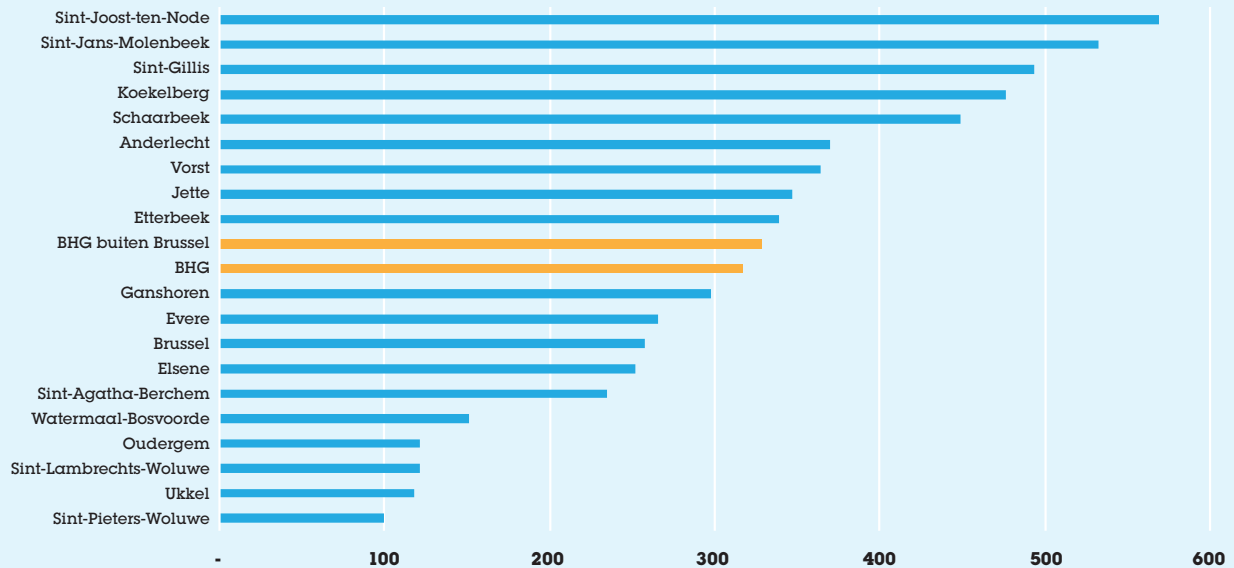
Grafiek 40:
**Aandeel van de algemene dotatie aan de gemeenten (strikt beperkt tot
het voor de gemeenten bestemde deel) in de ontvangsten 2019,**
in %

Bron: Gemeenterekeningen 2019

Hoewel het aandeel van de algemene dotatie aan de gemeenten zeer stabiel evolueert, zowel globaal als per gemeente, verschilt het aandeel van deze ontvangsten in de totale ontvangsten vrij sterk tussen de gemeenten onderling. Bij de woongemeenten in het zuidoosten ligt dit aandeel immers beduidend lager dan het gewestelijke gemiddelde van 15%, zelfs na de toename in 2017, die relatief beschouwd aanzienlijk was, maar nog vrij beperkt in absolute cijfers. De gemeenten van de eerste gordel sluiten vrij dicht aan bij het gemiddelde, terwijl bij de grote kanaalgemeenten het aandeel van de dotatie in de ontvangsten het gemiddelde overtreft (in diverse mate). De woongemeenten in het noordwesten vertonen een meer uiteenlopend profiel, met een aanzienlijk hoger dan gemiddeld aandeel voor Koekelberg, Ganshoren en Jette, maar een aandeel dat aanleunt bij het gemiddelde voor Evere en Sint-Agatha-Berchem.

Grafiek 41:
Algemene dotatie aan de gemeenten in 2019 per inwoner en per gemeente,
in dalende volgorde,
in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2019

De analyse van de ontvangsten per inwoner en per gemeente geeft opnieuw grote verschillen te zien qua niveau.

Terwijl het gemiddelde per inwoner uitkomt op 318 euro per inwoner (328 euro zonder de Stad Brussel), beschikken de gemeenten Sint-Joost-ten-Node, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis, Koekelberg en Schaarbeek over ontvangsten van meer dan 400 euro per inwoner. Andere gemeenten sluiten vrij nauw aan bij het gewestelijke gemiddelde, met ontvangsten begrepen tussen 300 en 400 euro per inwoner (Sint-Agatha-Berchem, Elsene, Brussel, Evere en Ganshoren). Ten slotte zijn er de gemeenten Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe, Ukkel en Sint-Pieters-Woluwe, die uitkomen op minder dan 200 euro per inwoner.

Tabel 3:
Algemene dotatie aan de gemeenten in 2016 en 2020 per inwoner,
in euros

TOTAAL ADG/inwoner	2016	2020	2020-2016	%
Anderlecht	326,88	378,48	51,59	16%
Oudergem	96,71	124,33	27,62	29%
Sint-Agatha-Berchem	217,16	241,02	23,86	11%
Brussel	246,21	264,00	17,79	7%
Etterbeek	327,42	340,51	13,09	4%
Evere	203,23	272,24	69,01	34%
Vorst	279,80	373,65	93,85	34%
Ganshoren	222,75	305,40	82,65	37%
Elsene	240,74	253,12	12,38	5%
Jette	266,76	355,47	88,71	33%
Koekelberg	454,70	478,29	23,59	5%
Sint-Jans-Molenbeek	431,49	545,49	113,99	26%
Sint-Gillis	461,64	495,98	34,35	7%
Sint-Joost-ten-Node	537,18	571,85	34,67	6%
Schaarbeek	370,45	459,94	89,49	24%
Ukkel	86,62	121,04	34,43	40%
Watermaal-Bosvoorde	140,62	152,35	11,72	8%
Sint-Lambrechts-Woluwe	94,93	124,28	29,35	31%
Sint-Pieters-Woluwe	73,05	101,84	28,79	39%
Totaal	275,31	323,98	48,67	18%
Totaal zonder Brussel	280,46	334,59	54,13	19%

Bron: Verdelingsbesluiten algemene dotatie aan de gemeenten

- gemiddelde
- hoger dan gemiddelde toename
- lager dan gemiddelde toename

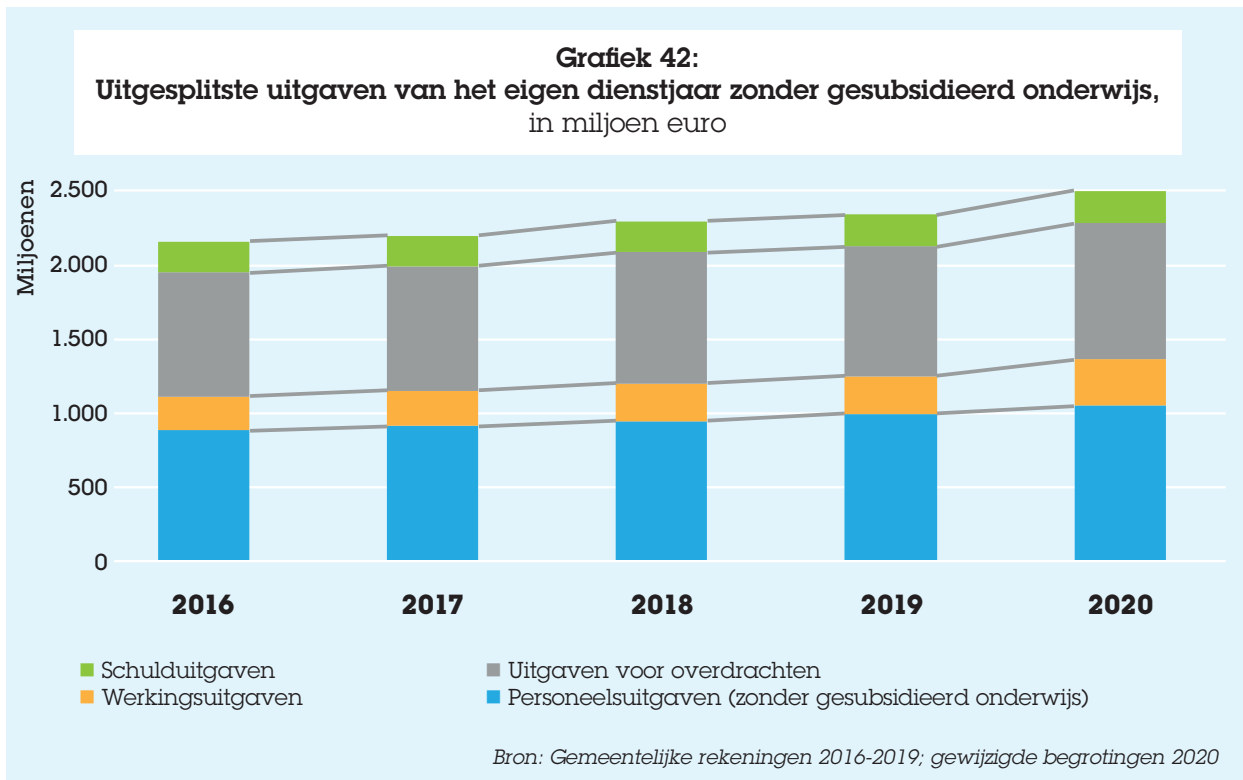
De situatie blijkt ook binnen de clusters te verschillen. Bepaalde gemeenten wijken sterk af van de gemiddelde ontvangsten per inwoner voor de cluster als geheel.

Zo onderscheidt Watermaal-Bosvoorde zich van de andere woongemeenten in het zuidoosten (Oudergem, Ukkel, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe) door hogere ontvangsten per inwoner (152 euro tegenover 121 euro voor Oudergem en Sint-Pieters-Woluwe en 118 euro voor Ukkel). Uit bovenstaande tabel blijkt evenwel dat de groei van de ontvangsten van die gemeente (8% tussen 2016 en 2020) aanzienlijk lager ligt dan bij de andere gemeenten van deze cluster (gemiddelde toename met 31%) die zo een inhaalbeweging maken.

De woongemeenten in het noordwesten, die een gemiddelde van 319 euro per inwoner en een groei van 24% tussen 2016 en 2020 laten optekenen, geven onderling een vrij uiteenlopend beeld te zien qua niveau en verloop. Met 476 euro noteert Koekelberg de hoogste ontvangsten per inwoner, zij het met een toename van slechts 5% tussen 2016 en 2020. De gemeenten Evere, Ganshoren en Jette laten een vrij vergelijkbaar verloop van deze ontvangsten optekenen (+34, +37 en +33%), met ontvangsten per inwoner van respectievelijk 266, 298 en 347 euro. Sint-Agatha-Berchem komt onder het gemiddelde uit, zowel qua niveau (235 euro per inwoner) als inzake verloop (+11%).

De gemeenten van de eerste gordel geven een vrij gelijklopende evolutie te zien (met toenames van 4% tot 7% en een gemiddelde van 6%). Het bedrag van de dotaties verschilt daarentegen sterk, met 571 euro per inwoner voor Sint-Joost-ten-Node, 496 euro voor Sint-Gillis, 341 euro voor Etterbeek en 253 euro voor Elsene (in 2020). Het geval van Sint-Joost-ten-Node is bijzonder opvallend aangezien het de gemeente is met de hoogste ontvangsten per inwoner van de algemene dotatie, terwijl haar intrinsieke ontvangsten (totale ontvangsten – dotaties aan het OCMW en aan de politiezones) de tweede hoogste zijn (na die van Brussel).

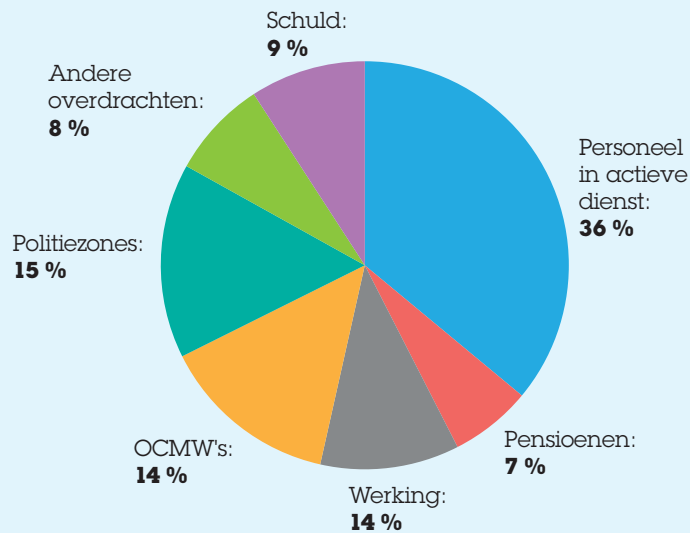
Behoefteanalyse: uitgaven van het eigen dienstjaar

Van 2016 tot 2020 stegen de uitgaven van de negentien gemeenten met gemiddeld 3,7% per jaar, een cijfer dat dubbel zo hoog ligt als de gemiddelde inflatie (1,6%) en hoger ligt dan de toename van de ontvangsten (3,3%). De gemiddelde jaarlijkse stijging blijft echter beperkt tot 2,5% tussen 2016 en 2019. We stellen een toename van 8,7% vast tussen 2019 en de begrotingsramingen voor 2020. Deze scherpe stijging is waarschijnlijk te wijten aan de terugkerende overschatting van de uitgaven.

De gecumuleerde toename over de periode van 2016 tot 2020 bedraagt 16% of 345,3 miljoen euro. De grootste stijging noteren we voor de uitgaven voor personeel in actieve dienst (toegenomen met 19% of 144,6 miljoen euro), de werkingsuitgaven (toegenomen met 36% of 82,1 miljoen euro) en de dotaties aan de OCMW's (toegenomen met 16% of 49,6 miljoen euro). De stijging van de dotaties aan de OCMW's dient evenwel gerelativeerd te worden omdat de gemiddelde jaarlijkse toename tussen 2016 en 2020 slechts 3,2% bedraagt, wat lager is dan de globale uitgavenstijging.

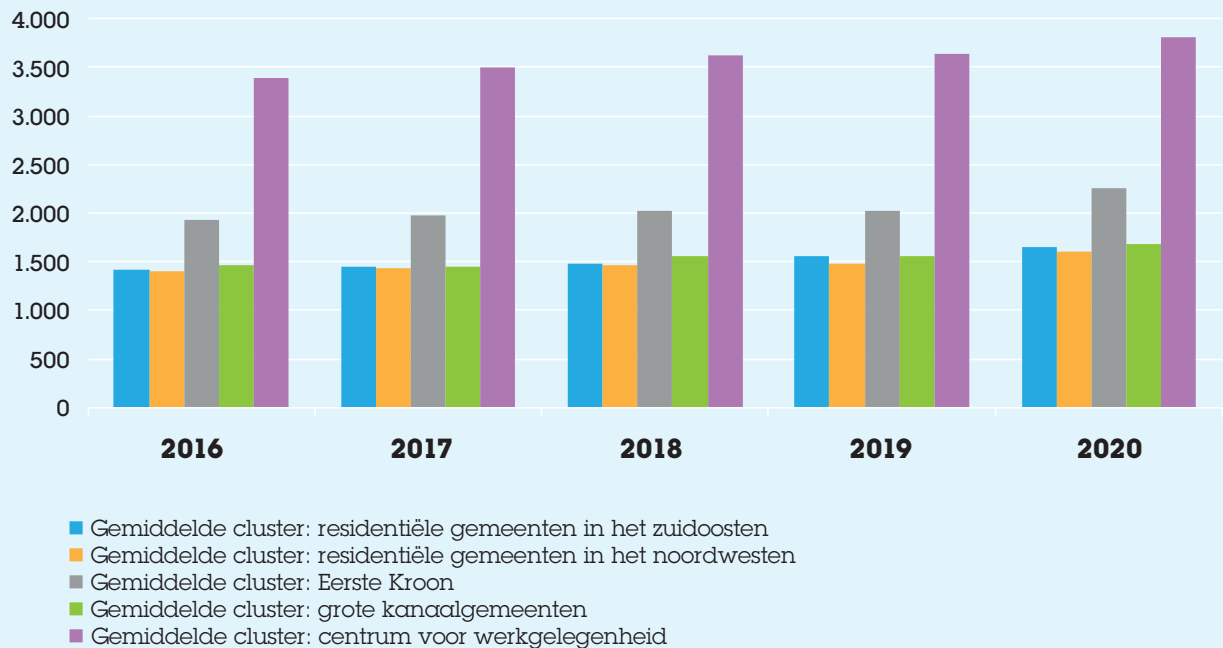
Grafiek 43:
Uitsplitsing van de gewone uitgaven van de negentien gemeenten in 2019,
 in %

Bron: Gemeenterekeningen 2019

De personeelsuitgaven zijn afgetekend de grootste uitgavenpost. Ze zijn goed voor 42,5% van de uitgaven (2019), gevolgd door de uitgaven voor overdrachten, die 37,3% vertegenwoordigen. Daarna komen de werkingsuitgaven (11%) en de schulduitgaven (9%). Van de personeelsuitgaven betreft 36% personeel in actieve dienst en 7% pensioenen. Binnen de uitgaven voor overdrachten nemen de dotaties aan de OCMW's en de dotaties aan de politiezones respectievelijk 14% en 15% voor hun rekening.

Grafiek 44:
Uitgaven van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs
per inwoner en per cluster,
in euro

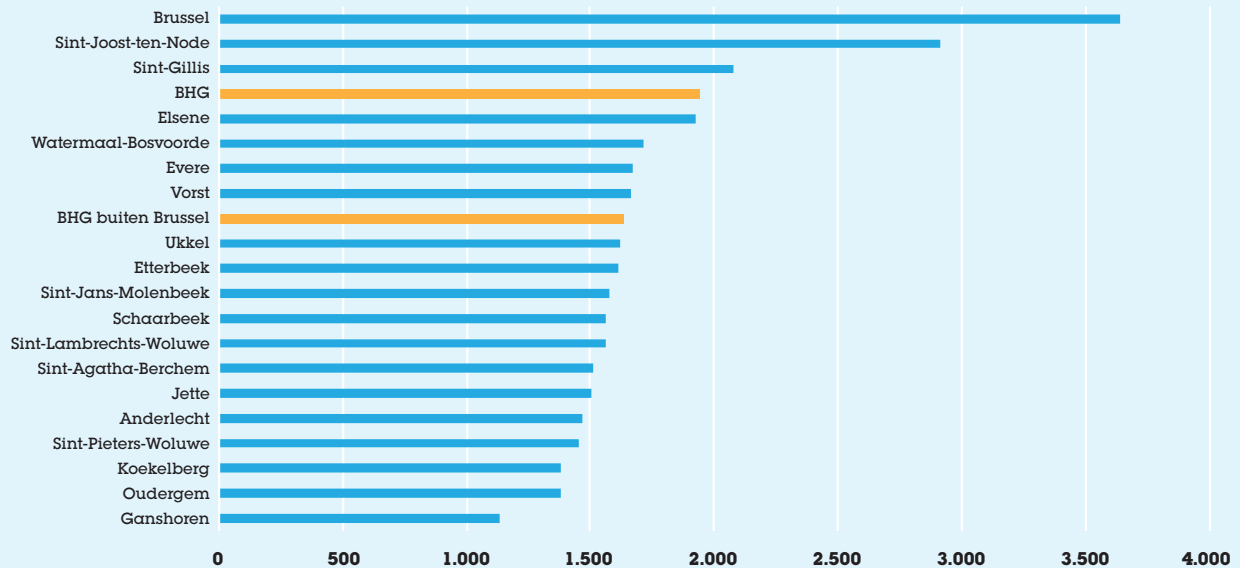
Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

De totale uitgaven per inwoner bedragen gemiddeld 1.937 euro (1.636 euro zonder de Stad Brussel).

Op het niveau van de clusters stellen we vast dat drie clusters (woongemeenten in het zuidoosten, in het noordwesten en de grote kanaalgemeenten) eenzelfde uitgavenniveau per inwoner laten optekenen. Zoals hiervoor ook al werd aangegeven, is dit evenwel niet het resultaat van gelijke inspanningen. De grote kanaalgemeenten moeten de fiscale druk (OV) meer dan gemiddeld verhogen, ondanks het feit dat hun algemene dotaties het gemiddelde overtreffen.

De uitgaven per inwoner liggen het hoogst in de gemeenten van de eerste gordel en in de Stad Brussel. Dit geldt voor alle uitgavencategorieën. De gemeenten van de eerste gordel en de Stad Brussel hebben ook de hoogste ontvangsten per inwoner, zoals eerder in deze analyse is gebleken.

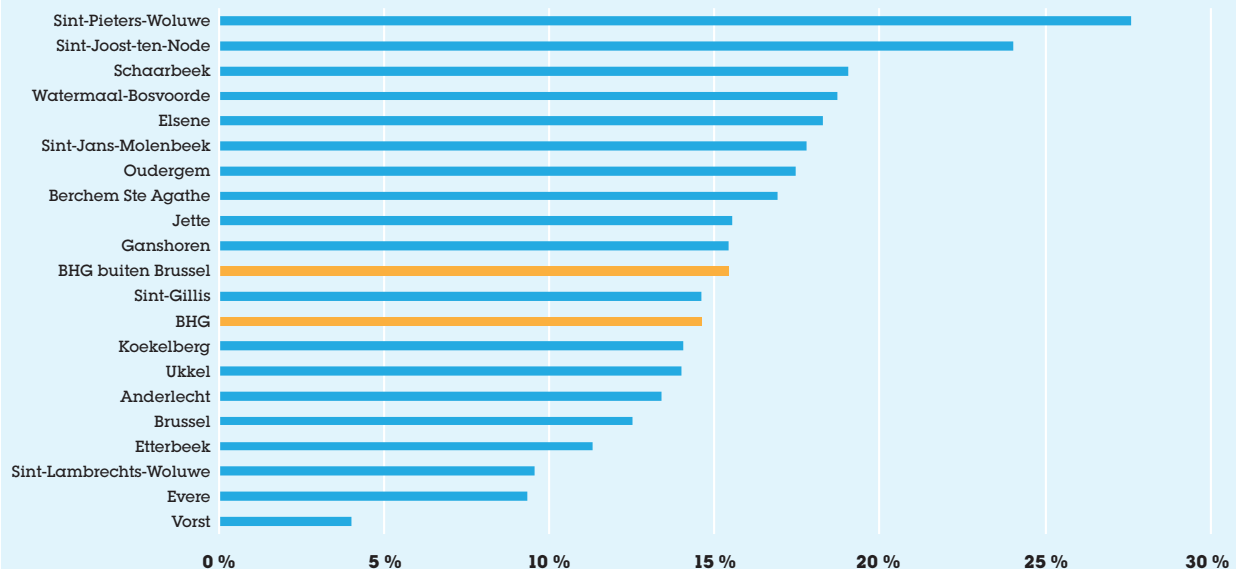
Grafiek 45:
Uitgaven van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs in 2019
per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde,
in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2019

Na de Stad Brussel geven de gemeenten Sint-Joost-ten-Node, Sint-Gillis en Elsene de hoogste uitgaven per inwoner te zien, wat de hogere waarden voor de cluster van de gemeenten van de eerste gordel verklaart. Zoals we globaal konden vaststellen voor de ontvangsten, blijkt ook bij de analyse van de uitgaven per gemeente en per cluster dat er sprake is van een zekere samenhang qua niveau en verloop binnen de clusters, wat bevestigt dat deze clusters sociaaleconomisch vrij homogeen zijn.

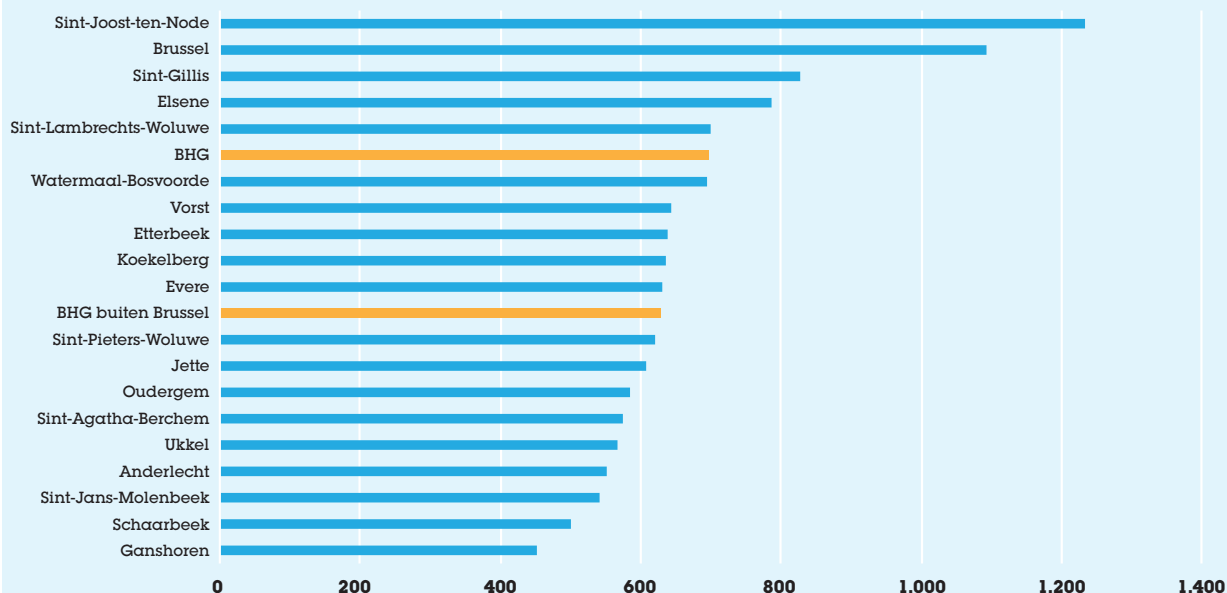
Grafiek 46:
Evolutie van de uitgaven tussen 2016 en 2020 per inwoner en per gemeente,
in dalende volgorde,
in %

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

De uitgaven per gemeente blijken in zekere mate gelijklopend te evolueren, zoals dat ook het geval was voor de globale ontvangsten. Met uitzondering van de gemeenten Evere, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, waar de toename minder dan 10% bedraagt, en de gemeenten Sint-Joost-ten-Node en Sint-Pieters-Woluwe, waar de stijging meer dan 20% bereikt, zien we stijgingen die begrepen zijn tussen 10% en 20%, met een gemiddelde van 15% (zowel met als zonder de Stad Brussel).

Grafiek 47:
Uitgaven voor personeel in actieve dienst in 2019
per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde,
in euro

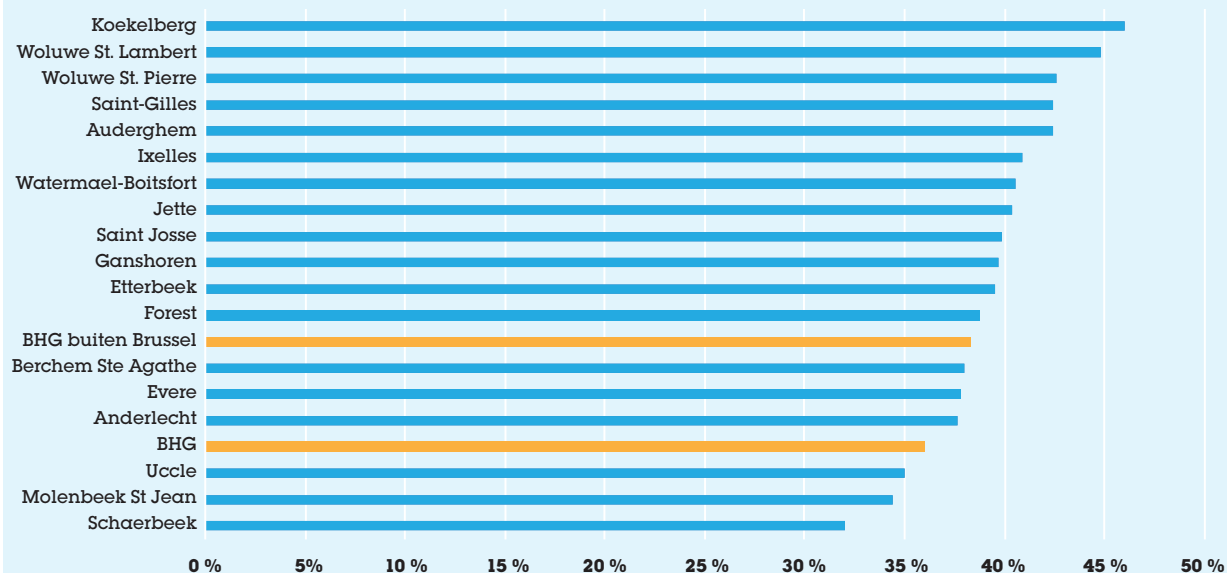
Bron: Gemeenterekeningen 2019

De uitgaven voor personeel in actieve dienst zijn niet volledig vergelijkbaar omdat de grootte van het gemeentebestuur afhangt van een aantal factoren, zoals toegelicht in Focus nr. 5 over het personeel van de Brusselse gemeenten en OCMW's:

- de specifieke kenmerken van de gemeente: sociaaleconomische situatie, oppervlakte, specifieke opdrachten, enz.;
- het dienstenaanbod: de gemeenten kunnen beslissen de bevolking meer of minder diensten aan te bieden;
- de aanwezigheid van infrastructuur op gewestelijke/nationale schaal: scholen, sportinfrastructuur, administratieve zetels van openbare instellingen, kantoren, hotels, enz. Die kan heel wat personen van buiten de gemeente aantrekken en bijkomende kosten en/of inkomsten genereren;
- de eventuele uitbesteding van bepaalde diensten bij sommige structuren zoals de gemeentelijke vzw's of de gemeentebedrijven;
- de begrotingsmiddelen van de gemeente;
- de gewestelijke, federale en Europese subsidies.

De analyse van de uitgaven voor personeel in actieve dienst leert immers dat het niveau van de uitgaven varieert in een vrij brede vork (van 451 euro tot 1.234 euro per inwoner, bij een gemiddelde van 698 euro en 628 euro zonder de Stad Brussel). Twee gemeenten, met name Sint-Joost-ten-Node en de Stad Brussel, laten zeer hoge uitgaven optekenen (meer dan 1.000 euro per inwoner). Voor de gemeenten Sint-Gillis en Elsene kunnen de uitgaven per inwoner als hoog beschouwd worden (respectievelijk 828 euro en 786 euro). Bij twee gemeenten, met name Schaerbeek en Ganshoren, liggen de uitgaven laag (minder dan 500 euro per inwoner). De meeste gemeenten (13 om precies te zijn) benaderen het gemiddelde.

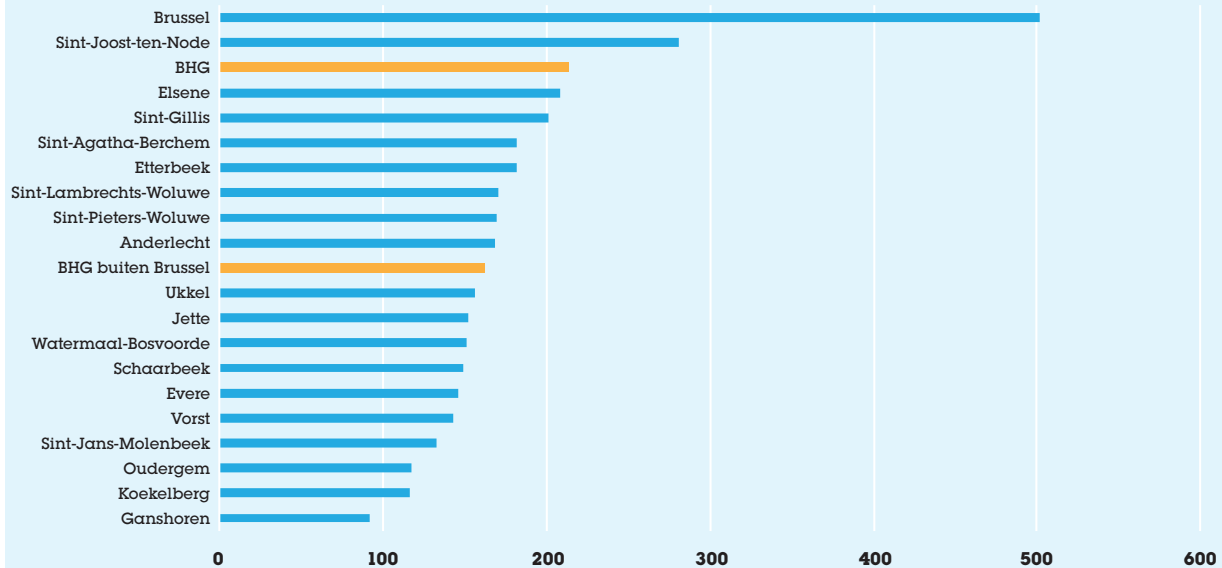
Grafiek 48:
Werkingsuitgaven in 2019 per inwoner en per gemeente,
gerangschikt in dalende volgorde,
in %

Bron: Gemeenterekeningen 2019

De uitgaven voor personeel in actieve dienst, die de belangrijkste uitgavenpost op de gewone dienst van de gemeenten vormen, kunnen een aanzienlijke weerslag hebben op de uitgaven en de resultaten in het algemeen. Het aandeel van deze uitgavencategorie in de totale uitgaven verschilt evenwel sterk tussen de gemeenten onderling. Terwijl het merendeel van de gemeenten aanleunen bij het gewestelijke gemiddelde (36% en 38,4% zonder de Stad Brussel), blijven Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek en Ukkel onder 35%, terwijl Oudergem, Sint-Gillis, Sint-Pieters-Woluwe, Sint-Lambrechts-Woluwe en Koekelberg boven 42% uitkomen.

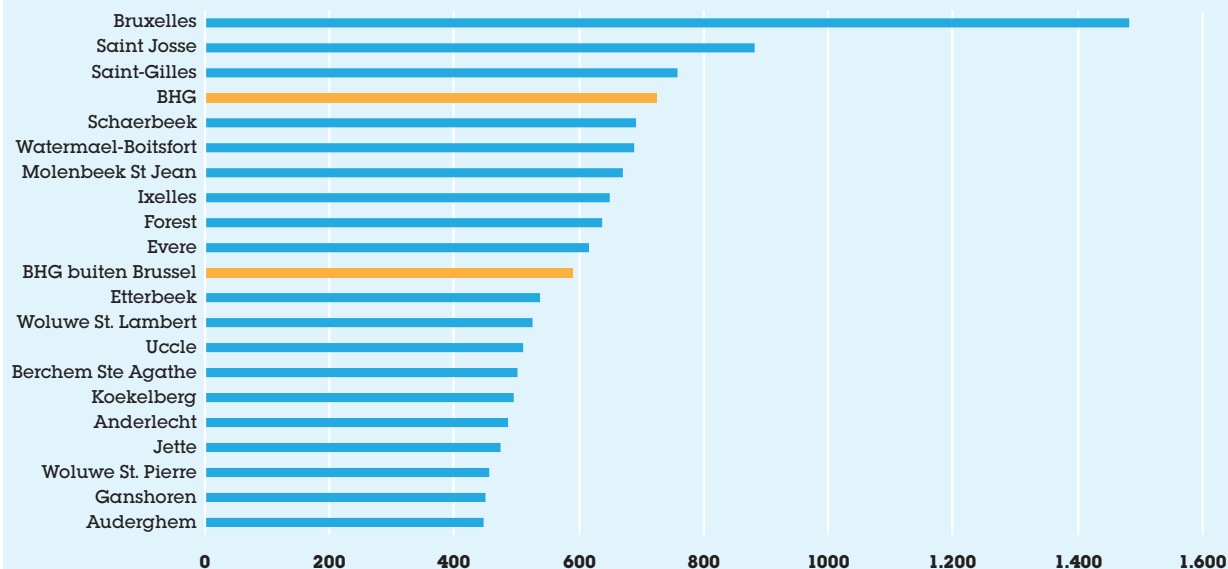
Grafiek 49:
Werkingsuitgaven in 2019 per inwoner en per gemeente,
gerangschikt in dalende volgorde
 in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2019

De werkingsuitgaven per inwoner bedragen gemiddeld 214 euro en 163 euro (2019). Omdat de uitgaven van de Stad Brussel aanzienlijk hoger liggen, valt het globale gewestelijke gemiddelde beduidend hoger uit dan het gemiddelde zonder de Stad Brussel. Sint-Joost-ten-Node, Elsene, Sint-Gillis, Sint-Agatha-Berchem en Etterbeek komen uit op meer dan 180 euro per inwoner. Van die gemeenten onderscheidt Sint-Agatha-Berchem zich van de andere woongemeenten in het noordwesten met uitgaven die het gemiddelde van de cluster uitgesproken overtreffen (182 euro tegenover een gemiddelde van 142 euro per inwoner). Ook bij Sint-Joost-ten-Node vallen de uitgaven hoger uit dan gemiddelde voor de gemeenten van de eerste gordel (281 euro tegenover een gemiddelde van 210 euro). Er valt evenwel op te merken dat het uitgavenniveau van Sint-Joost-ten-Node evenredig is met de globale uitgaven, wat niet het geval is voor Sint-Agatha-Berchem (waar de totale uitgaven per inwoner onder het gewestelijke gemiddelde liggen), wat wijst op een atypisch profiel inzake behoeften. De hiervoor vermelde factoren die de uitgaven voor personeel in actieve dienst beïnvloeden kunnen ook een weerslag hebben op de werkingsuitgaven.

Grafiek 50:
Uitgaven voor overdrachten in 2019 per inwoner en per gemeente,
gerangschikt in dalende volgorde,
in euro

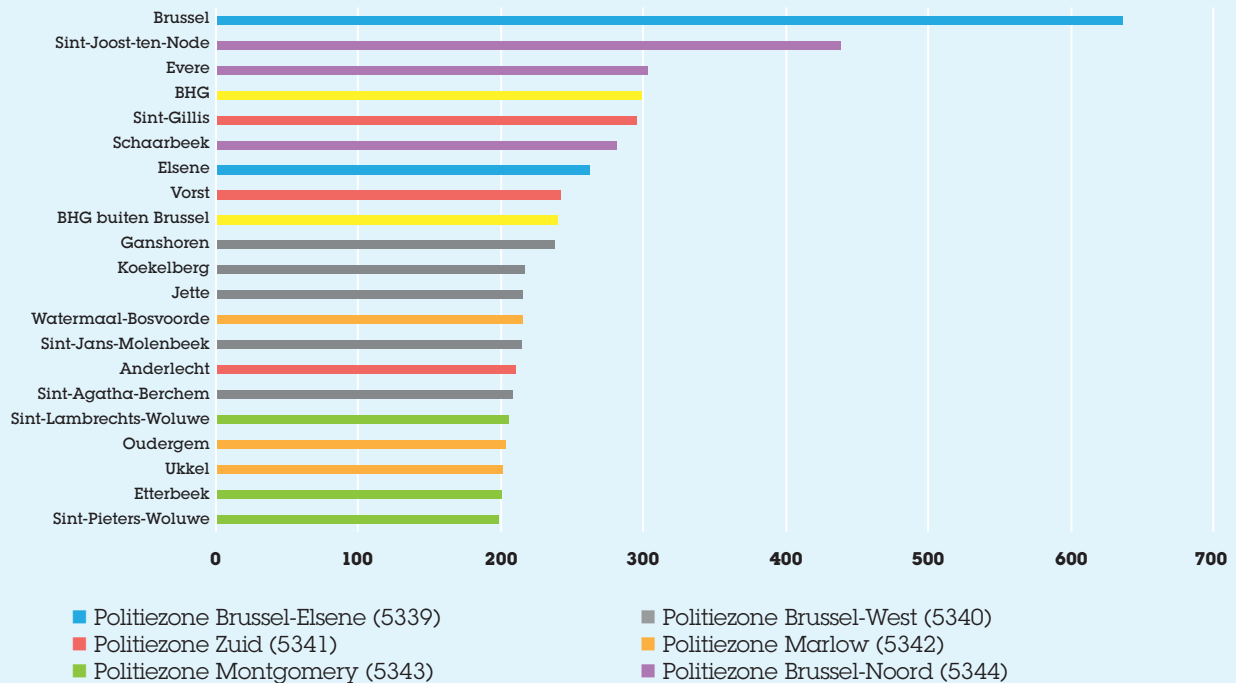
Bron: Gemeenterekeningen 2019

De uitgaven per inwoner voor overdrachten bedragen gemiddeld 723 euro en 589 euro zonder de Stad Brussel (2019).

De gemeenten Brussel, Sint-Joost-ten-Node en Sint-Gillis onderscheiden zich opnieuw door hun opmerkelijk hoge uitgaven, wat in lijn is met de vaststellingen voor hun globale uitgaven. De gemeenten Schaarbeek, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Jans-Molenbeek en Elsene verrichten uitgaven van meer dan 650 euro per inwoner. Van die gemeenten laten Schaarbeek en Sint-Jans-Molenbeek totale uitgaven per inwoner optekenen die onder het gewestelijke gemiddelde zonder de Stad Brussel liggen, in tegenstelling tot Watermaal-Bosvoorde.

De dotaties aan de politiezones en de OCMW's maken een wezenlijk deel uit van de uitgaven voor overdrachten, met respectievelijk 41% en 38% (in 2019).

Grafiek 51:
Dotaties aan de politiezones in 2019 per inwoner en per gemeente,
gerangschikt in dalende volgorde,
in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2019

De wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, bepaalt (in artikel 40) dat de gemeenten het tekort van de politiezones moeten bijpassen via de jaarlijks toegekende dotaties.

Sinds 2002 ligt het aandeel van de dotaties aan de politiezones in de gemeentelijke rekeningen en begrotingen ongewijzigd op gemiddeld 15 à 16%.

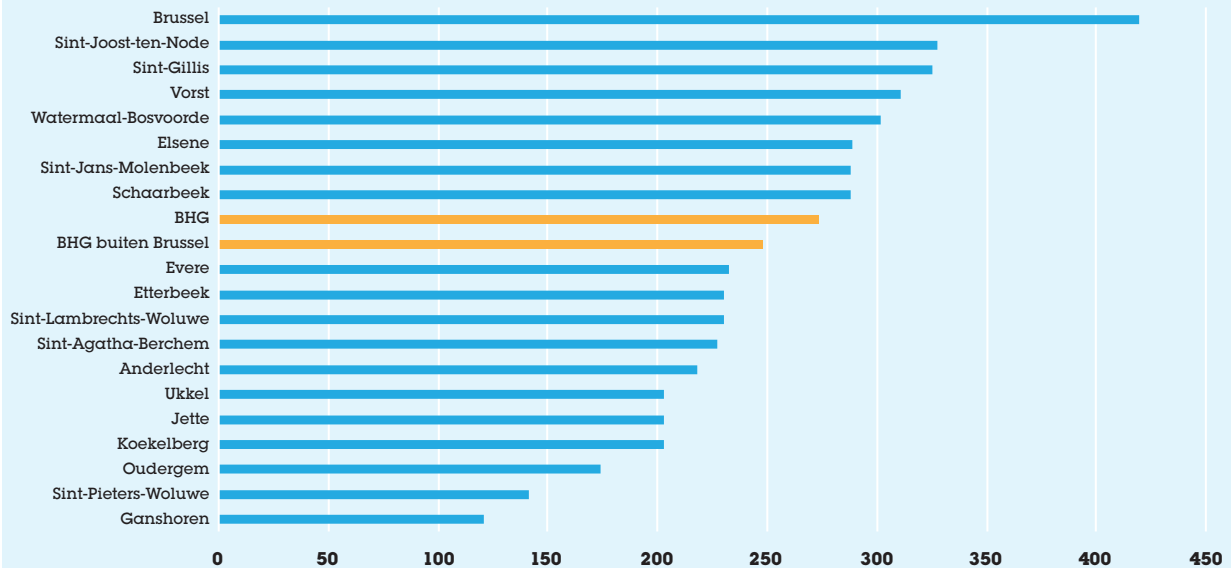
Rekening houdend met de toename van de dotaties aan de OCMW's (in het bijzonder voor de gemeenten die het sterkst getroffen worden door armoedeproblemen) is dit verloop tot op heden goed onder controle gebleven.

Waakzaamheid blijft evenwel geboden omdat deze trend na verloop van tijd kan wegen op de gemeentelijke financiën door een veralgemeende stijging van de uitgaven voor overdrachten.

De analyse van de dotaties per gemeenten en per inwoner wijst evenwel op grote verschillen tussen gemeenten van eenzelfde politiezone (in de bovenstaande grafiek hebben wij de gemeenten per zone ingedeeld). Het gewestelijke gemiddelde (zonder de Stad Brussel) komt immers uit op 239 euro per inwoner in 2019 (299 euro met de Stad Brussel). Voor de Stad Brussel, die historisch de hoogste dotatie per inwoner in het Gewest ontvangt, noteren we 637 euro. Elsene, dat deel uitmaakt van de politiezone Brussel-Elsene, overtreft ook het gemiddelde zonder de Stad Brussel, zij het in mindere mate. De gemeenten die behoren tot de politiezone Brussel-Noord (Sint-Joost-ten-Node, Evere en Schaarbeek) komen eveneens boven het gemiddelde uit, maar Sint-Joost-ten-Node onderscheidt zich door een uitgesproken hoger niveau. De gemeenten van de zone Brussel-Zuid (Sint-Gillis, Vorst en Anderlecht) vertonen onderling grote verschillen. De politiezones Brussel-West (Sint-Agatha-Berchem, Ganshoren, Koekelberg, Jette en Sint-Jans-Molenbeek), Marlow (Oudergem, Ukkel en Watermaal-Bosvoorde) en Montgomery (Etterbeek, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe) geven een meer gelijklopend beeld te zien.

Omdat de KUL-normen en de criteria voor het evalueren van de financiële capaciteit van de gemeenten geen rekening houden met belangrijke ontwikkelingen van na 1999 (zoals de bevolkingsgroei, de veranderingen in het belastbaar inkomen van de inwoners en het kadastraal inkomen), zou een herziening van die criteria nodig zijn om beter te kunnen inspelen op de specifieke situatie en de behoeften van elke zone. Daarnaast zou een evaluatie van de werkelijk toegepaste criteria en van de ruimte die gelaten wordt voor onderhandelingen tussen de gemeenten ook relevant zijn met het oog op het aanpassen van de verdeelsleutels.

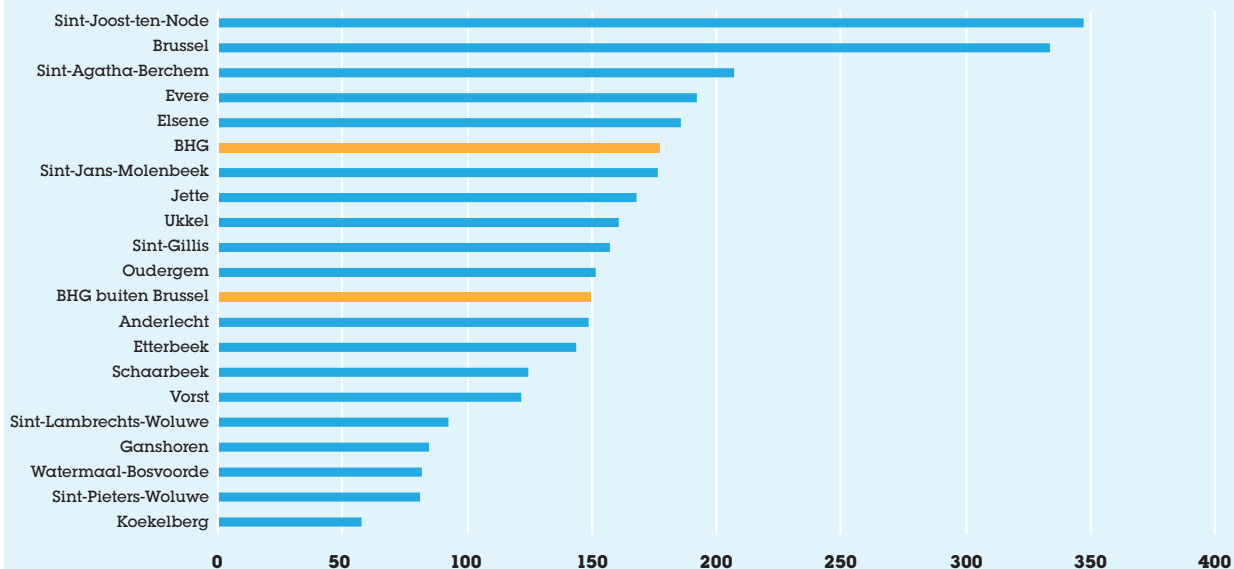
Grafiek 52:
Dotaties aan de OCMW's in 2019 per inwoner en per gemeente,
gerangschikt in dalende volgorde,
in euro

Bron: Gemeenterekeningen 2019

Met uitzondering van het OCMW van de Stad Brussel (dat een bijzonder profiel vertoont en gekenmerkt wordt door zijn ruime waaier aan activiteiten) stellen we zoals verwacht vast dat de bedragen van de OCMW-dotaties per inwoner het hoogst liggen bij de clusters van de eerste gordel en de grote kanaalgemeenten, gelet op de meer kwetsbare bevolking die de gemeenten van die clusters kenmerkt. In het deel over de ontvangsten konden we vaststellen dat het hoofdzakelijk gaat om de gemeenten met de hoogste fiscale druk en die ter zake dus over weinig armslag beschikken met uitzondering van Sint-Joost-ten-Node en Sint-Gillis die intrinsieke ontvangsten hebben die boven het gemiddelde liggen (cf. tabel 6).

Grafiek 53:
Schulduitgaven in 2019 per inwoner en per gemeente,
gerangschikt in dalende volgorde,
in euro

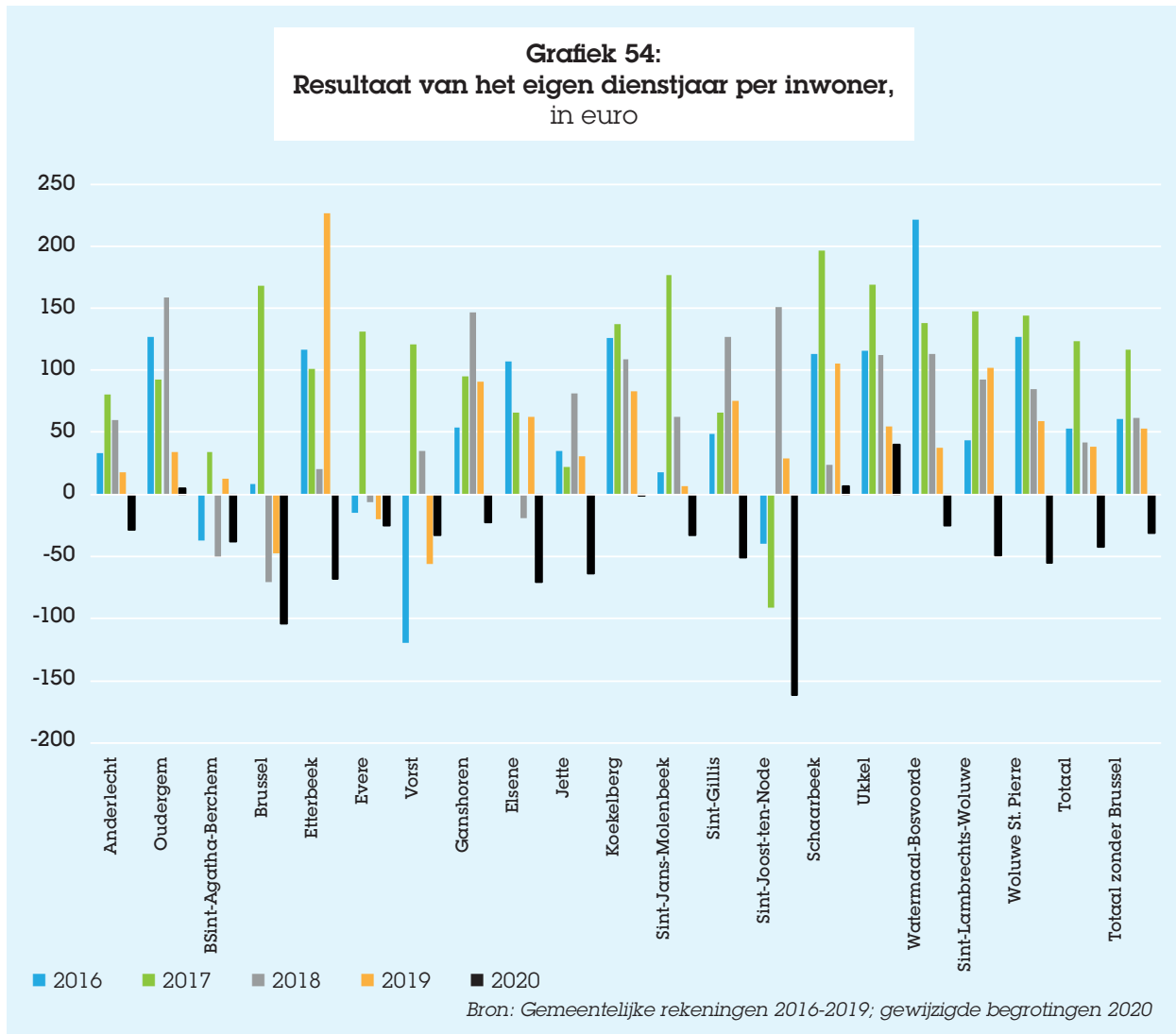

Bron: Gemeenterekeningen 2019

De schulduitgaven per inwoner bedragen 177 euro en 150 euro zonder de Stad Brussel.

De situatie verschilt sterk volgens gemeente. De schulduitgaven per inwoner variëren immers binnen een zeer brede vork van 58 euro (Koekelberg) tot 347 euro (Sint-Joost-ten-Node). Brussel neemt niet onverwacht de tweede plaats in met uitgaven per inwoner van 334 euro. Daarna volgen meer opvallend twee woongemeenten in het noordwesten: Sint-Agatha-Berchem en Evere, waarvan de uitgaven per inwoner –respectievelijk 207 euro en 192 euro –boven het gewestelijke gemiddelde uitstijgen, maar ook boven het gemiddelde van de cluster (153 euro). De gemeente Sint-Agatha-Berchem blijkt opnieuw een atypische uitgavenstructuur te hebben, aangezien haar uitgaven globaal onder het gemiddelde zonder de Stad Brussel liggen, wat niet het geval is voor Evere. Bij de gemeenten Ganshoren en Koekelberg, die tot dezelfde cluster behoren, liggen deze uitgaven beduidend lager dan het gemiddelde zonder de Stad Brussel, wat evenredig is met hun globale uitgavenniveau.

Globale financiële gezondheid: de resultaten van het eigen dienstjaar per inwoner en de gecumuleerde resultaten aangevuld met de reserves

Vijf Brusselse gemeenten laten minstens drie maal een deficitair resultaat van het eigen dienstjaar per inwoner optekenen in de periode van 2016 tot 2020. Het gaat om Sint-Agatha-Berchem, Brussel, Evere, Vorst en Sint-Joost-ten-Node. Laatstgenoemde gemeente, die gekenmerkt wordt door hoge ontvangsten en uitgaven, vertoonde een tekort in 2016 en 2017, maar slaagde erin haar budgettaire situatie te verbeteren en bereikte in 2018 opnieuw een evenwicht. Brussel, dat eveneens hoge ontvangsten en uitgaven per inwoner te zien geeft als gevolg van zijn sociaaleconomische structuur en specifieke situatie, boekt negatieve resultaten vanaf 2018. Vorst liet een tekort optekenen in 2016 en boekte de twee volgende dienstjaren een overschot, opnieuw gevolgd door een tekort in 2019. De gemeente kon dit tekort in 2020 gedeeltelijk goedmaken, ondanks de gezondheidscrisis (bij alle andere gemeenten gaat het resultaat erop achteruit tussen 2019 en 2020). Evere en vooral Sint-Agatha-Berchem, beide woongemeenten in het noordwesten, vertonen een vrij atypische uitgavenstructuur. Het feit dat bepaalde uitgaven van deze gemeenten hoger dan gemiddeld liggen in vergelijking met gemeenten die een vrij gelijkaardige sociaaleconomische structuur vertonen, kan hen kwetsbaarder maken en leiden tot een geleidelijke achteruitgang van hun financiële gezondheid. Sommige gemeenten die in het verleden met moeilijkheden kampen, konden hun budgettaire situatie verbeteren (vooral Sint-Jans-Molenbeek en Schaarbeek).

Er dient op gewezen te worden dat zestien gemeenten met een tekort afsloten als gevolg van de gezondheids-crisis. In dat verband werd evenwel beslist tot een versoepeling van de toezichtsregels waarbij het begrotingsevenwicht bereikt moet worden op het niveau van de gecumuleerde resultaten aangevuld met de gewone reserves.

De analyse van de resultaten van het eigen dienstjaar moet voor 2020 ook genuanceerd worden in die zin dat ze gebaseerd is op de recentste budgettaire gegevens (zoals aangegeven in het voorwoord), terwijl voor de voorgaande dienstjaren gebruik gemaakt is van de definitieve gegevens uit de afgesloten rekeningen. Door-gaans voorzien de gemeenten immers in budgettaire marges voor hun uitgaven, wat tot gevolg heeft dat de resultaten bij het vaststellen van de rekeningen beter uitvallen dan in de vooruitzichten.

Tabel 4:
Samenvatting van de ontvangsten en uitgaven per inwoner in 2019,
 in euros

	Ontvangsten							
	Gewestelijke dotaties*	Gemeentelijke fiscaliteit	Aanvullende PB**	Opcentiemen OV**	Prestaties	Schuld	Andere overdrachten	Totaal ontvangsten
Anderlecht	412	88	126	374	112	39	333	1.484
Oudergem	128	174	317	639	108	70	203	1.415
Sint-Agatha-Berchem	257	144	210	471	159	36	256	1.525
Brussel	328	372	167	1.049	264	87	1.322	3.591
Etterbeek	363	176	228	550	113	43	349	1.841
Evere	307	213	173	497	98	53	255	1.650
Vorst	446	101	201	407	113	38	255	1.607
Ganshoren	327	51	191	346	75	42	167	1.226
Elsene	275	142	262	587	279	72	363	1.986
Jette	375	111	198	330	149	42	271	1.536
Koekelberg	519	41	154	292	111	36	306	1.465
Sint-Jans-Molenbeek	578	65	110	333	97	29	322	1.582
Sint-Gillis	533	264	175	489	126	64	493	2.153
Sint-Joosten-Node	700	414	92	940	173	59	540	2.939
Schaarbeek	495	188	156	373	111	44	255	1.667
Ukkel	131	203	327	674	116	49	210	1.679
Watermaal-Bosvoorde	167	127	336	664	130	51	245	1.751
Sint-Lambrechts-Woluwe	130	194	281	651	221	60	204	1.662
Sint-Pieters-Woluwe	107	101	364	718	134	50	240	1.514
Totaal	359	184	200	575	155	54	449	1.975
Totaal zonder Brussel	364	151	206	491	136	48	294	1.690

* ADG, Dotatie artikel 46 bis, Subsidie fiscaal

** Herleid naar het gewestelijke tarief

	Uitgaven						
	Personeel	Werking	Overdrachten	Dotatie OCMW	Dotatie politiezone	Schuld	Totaal uitgaven
Anderlecht	663	169	485	218	211	149	1.467
Oudergem	667	118	445	174	204	151	1.381
Sint-Agatha-Berchem	624	182	500	228	208	207	1.513
Brussel	1.320	502	1482	420	637	334	3.638
Etterbeek	752	182	537	231	200	144	1.615
Evere	716	146	615	232	303	192	1.670
Vorst	762	143	637	311	241	122	1.663
Ganshoren	509	92	449	121	237	85	1.135
Elsene	879	208	650	289	263	186	1.923
Jette	712	153	473	203	216	168	1.505
Koekelberg	714	116	495	203	217	58	1.382
Sint-Jans-Molenbeek	597	133	670	288	215	176	1.575
Sint-Gillis	961	201	758	325	295	158	2.078
Sint-Joost-ten-Node	1.400	281	882	328	439	347	2.911
Schaarbeek	599	149	690	288	282	125	1.562
Ukkel	796	157	510	203	202	161	1.623
Watermaal-Bosvoorde	794	151	687	302	216	82	1.714
Sint-Lambrechts-Woluwe	771	171	526	230	206	93	1.560
Sint-Pieters-Woluwe	749	170	455	142	198	81	1.455
Totaal	823	214	723	274	299	177	1.937
Totaal zonder Brussel	735	163	589	248	239	150	1.636

Bron: Gemeenterekeningen 2019

Tabel 5:
Samenvatting van de uitgesplitste ontvangsten en uitgaven per inwoner in 2019,
 in %

	Ontvangsten						
	Gewestelijke dotaties*	Gemeentelijke fiscaliteit	Aanvullende PB	Opcantiemen OV	Prestaties	Schuld	Andere overdrachten
Anderlecht	28%	6%	8%	26%	8%	3%	22%
Oudergem	9%	12%	21%	31%	8%	5%	14%
Sint-Agatha-Berchem	17%	9%	15%	29%	10%	2%	17%
Brussel	9%	10%	4%	30%	7%	2%	37%
Etterbeek	20%	10%	13%	30%	6%	2%	19%
Evere	19%	13%	11%	33%	6%	3%	15%
Vorst	28%	6%	14%	27%	7%	2%	16%
Ganshoren	27%	4%	17%	29%	6%	3%	14%
Elsene	14%	7%	15%	28%	14%	4%	18%
Jette	24%	7%	14%	24%	10%	3%	18%
Koekelberg	35%	3%	10%	21%	8%	2%	21%
Sint-Jans-Molenbeek	37%	4%	7%	24%	6%	2%	20%
Sint-Gillis	25%	12%	8%	23%	6%	3%	23%
Sint-Joost-ten-Node	24%	14%	3%	33%	6%	2%	18%
Schaarbeek	30%	11%	8%	26%	7%	3%	15%
Ukkel	8%	12%	17%	40%	7%	3%	13%
Watermaal-Bosvoorde	10%	7%	22%	36%	7%	3%	14%
Sint-Lambrechts-Woluwe	8%	12%	15%	36%	13%	4%	12%
Sint-Pieters-Woluwe	7%	7%	22%	36%	9%	3%	16%
Totaal	18%	9%	10%	29%	8%	3%	23%
Totaal zonder Brussel	22%	9%	12%	29%	8%	3%	17%

* ADG, Dotatie artikel 46 bis, Subsidie fiscaal compensatiefonds

	Uitgaven			
	Personeel	Werking	Overdrachten	Schuld
Anderlecht	45%	12%	33%	10%
Oudergem	48%	9%	32%	11%
Sint-Agatha-Berchem	41%	12%	33%	14%
Brussel	36%	14%	41%	9%
Etterbeek	47%	11%	33%	9%
Evere	43%	9%	37%	12%
Vorst	46%	9%	38%	7%
Ganshoren	45%	8%	40%	7%
Elsene	46%	11%	34%	10%
Jette	47%	10%	31%	11%
Koekelberg	52%	8%	36%	4%
Sint-Jans-Molenbeek	38%	8%	43%	11%
Sint-Gillis	46%	10%	36%	8%
Sint-Joost-ten-Node	48%	10%	30%	12%
Schaarbeek	38%	10%	44%	8%
Ukkel	49%	10%	31%	10%
Watermaal-Bosvoorde	46%	9%	40%	5%
Sint-Lambrechts-Woluwe	49%	11%	34%	6%
Sint-Pieters-Woluwe	51%	12%	31%	6%
Totaal	42%	11%	37%	9%

Bron: Gemeenterekeningen 2019

Een analyse van de resultaten van het eigen dienstjaar per inwoner maakt een vergelijkende analyse van de ontvangsten en uitgaven mogelijk als aanvulling op de bovenstaande ontvangstenanalyse.

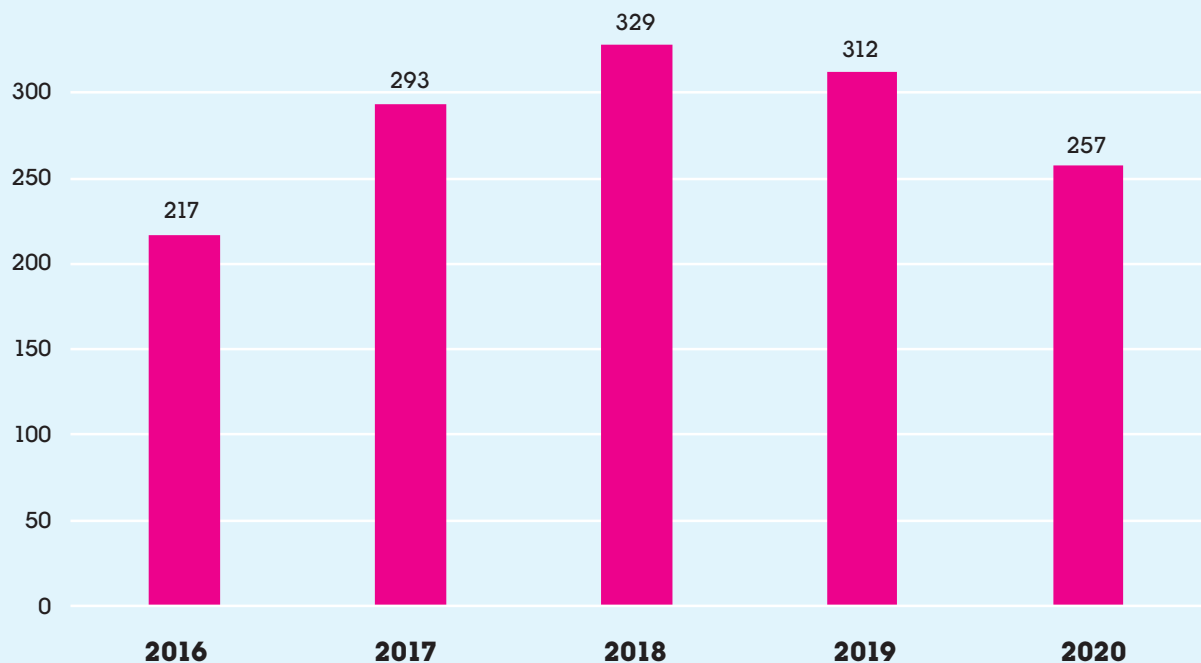
Tabel 6:
Marge van de intrinsieke ontvangsten (totale ontvangsten na aftrek van de dotaties aan de OCMW's en de politiezones per inwoner) in 2019, in euro

	Totale ontvangsten	Dotatie OCMW	Dotatie politiezone	Totale ontvangsten - Dotaties
Anderlecht	1.484	218	211	1.056
Oudergem	1.415	174	204	1.038
Sint-Agatha-Berchem	1.525	228	208	1.090
Brussel	3.591	420	637	2.534
Etterbeek	1.841	231	200	1.410
Evere	1.650	232	303	1.114
Vorst	1.607	311	241	1.055
Ganshoren	1.226	121	237	868
Elsene	1.986	289	263	1.434
Jette	1.536	203	216	1.118
Koekelberg	1.465	203	217	1.046
Sint-Jans-Molenbeek	1.582	288	215	1.079
Sint-Gillis	2.153	325	295	1.533
Sint-Joost-ten-Node	2.939	328	439	2.173
Schaarbeek	1.667	288	282	1.097
Ukkel	1.679	203	202	1.274
Watermaal-Bosvoorde	1.751	302	216	1.234
Sint-Lambrechts-Woluwe	1.662	230	206	1.226
Sint-Pieters-Woluwe	1.514	142	198	1.174
Totaal	1.975	274	299	1.403
Totaal zonder Brussel	1.690	248	239	1.202

Bron: Gemeenterekeningen 2019

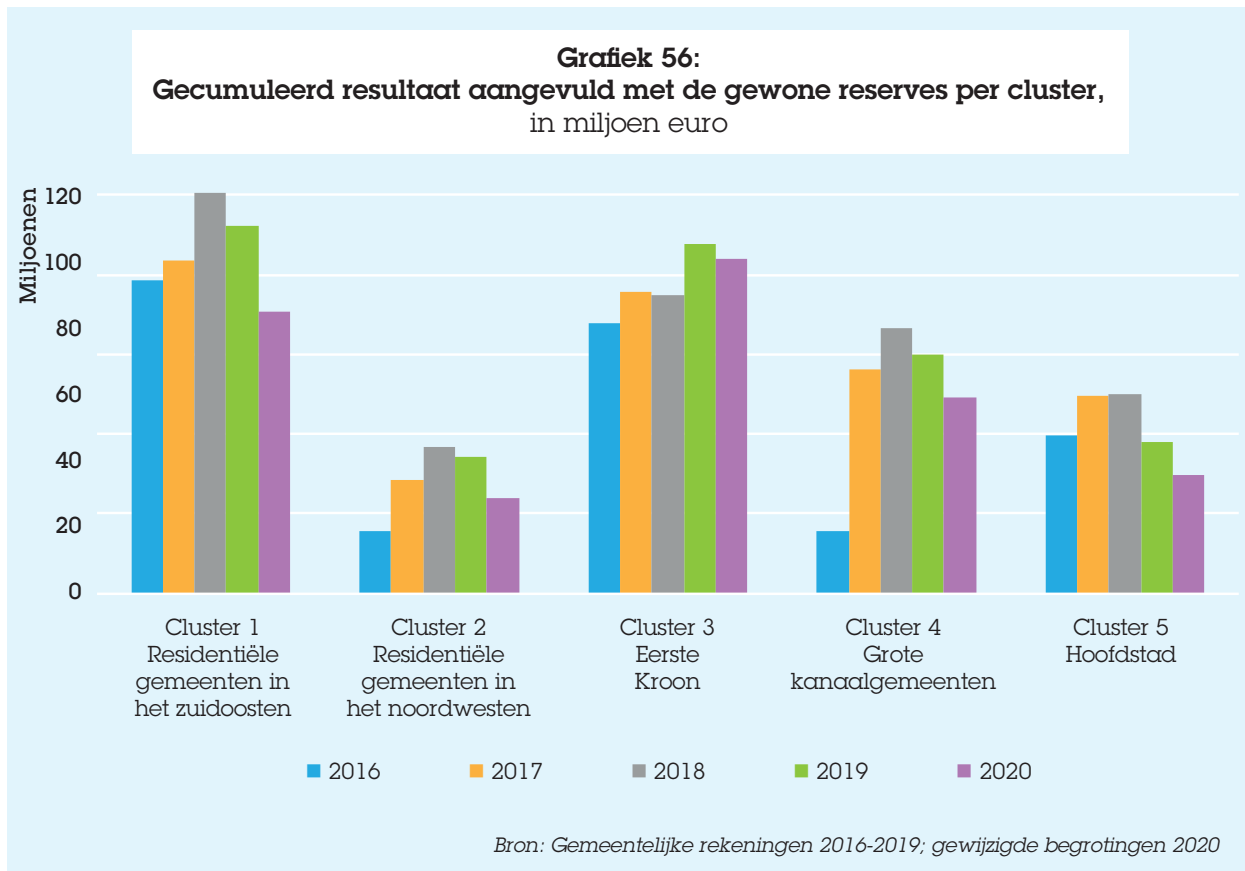
Na aftrek van de onsamendrukbare behoeften van gemeenten op het gebied van sociale en veiligheidsuitgaven (dotaties aan OCMW's en politiezones) die hun sociaal-economisch profiel bepalen, is de intrinsieke ontvangstenmarge zeer verschillend van gemeente tot gemeente. De meeste gemeenten beschikken na doorstorting van de dotaties aan de OCMW's en de politiezones over intrinsieke ontvangsten per inwoner van 1.000 tot 1.300 euro (met een gemiddelde van 1.202 euro zonder de stad Brussel). Ganshoren is de enige gemeente met ontvangsten van minder dan 1.000 euro, terwijl de gemeenten Etterbeek, Elsene, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Node en Brussel op meer dan 1.400 euro kunnen rekenen. De gemeenten van de eerste gordel beschikken over een hogere intrinsieke ontvangstenmarge dat hen toelaat de fiscale druk op de bevolking te verminderen. De Stad Brussel (die bijzondere karakteristieken heeft zoals eerder aangehaald) en de gemeente Sint-Joost-ten-Node onderscheiden zich door een niveau dat duidelijk hoger ligt ten aanzien van dit van het geheel van de andere gemeenten en overschrijden 2.000 euro per inwoner. De analyse van de intrinsieke inkomsten en belastinginkomsten van de gemeenten leidt tot de conclusie dat de gemeenten die onder het gemiddelde liggen, voor een deel van hen de tarieven van hun belastingen en opcentiemen zullen moeten verhogen, en zo aldus de fiscale druk op hun bevolking zullen verhogen, en dit ondanks de hervorming van de verdelingscriteria en de herfinanciering van de algemene dotatie aan gemeenten.

Grafiek 55:
Gecumuleerd resultaat aangevuld met de gewone reserves,
in miljoen euro

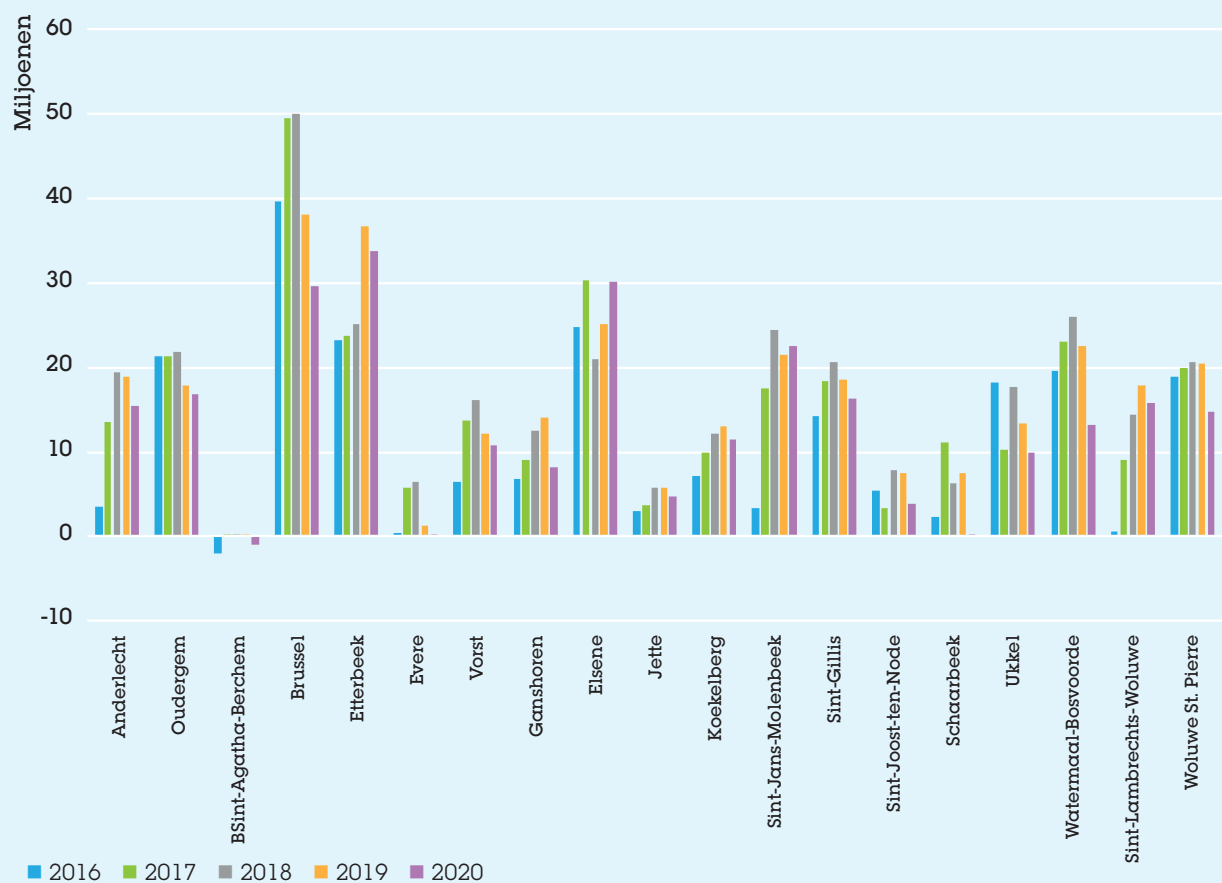
Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

De gemeenten zijn erin geslaagd de geleidelijke achteruitgang die in het verleden werd vastgesteld te stoppen en laten tussen 2016 en 2018 een constante verbetering van het gecumuleerde resultaat aangevuld met de gewone reserves optekenen. De acties die het Gewest ondernomen heeft om de gemeentelijke financiën te ondersteunen, zoals het ter beschikking stellen van bijkomende middelen via de algemene dotatie aan de gemeenten, de verhoging van de tussenkomst voor het Fiscaal Compensatiefonds en de steun van het Brussels Gewestelijk Herfinancieringsfonds van de Gemeentelijke Thesaurieën (BGHGT) lijken hun vruchten af te werpen.

De analyse volgens sociaaleconomisch profiel en per inwoner van het gecumuleerde resultaat aangevuld met de gewone reserves leert dat deze positieve trend voor alle clusters geldt. De aanzienlijke verschillen tussen enerzijds de clusters zuidoosten, eerste gordel en Stad Brussel en anderzijds de clusters noordwesten en kanaal blijven niettemin bestaan. Laatstgenoemde cluster, waarvan de situatie in 2014 de meest zorgwekkende bleek (enige cluster met een tekort), wat vooral toe te schrijven was aan Sint-Jans-Molenbeek en Schaarbeek, geeft een sterke verbetering te zien tijdens de periode 2016-2018.

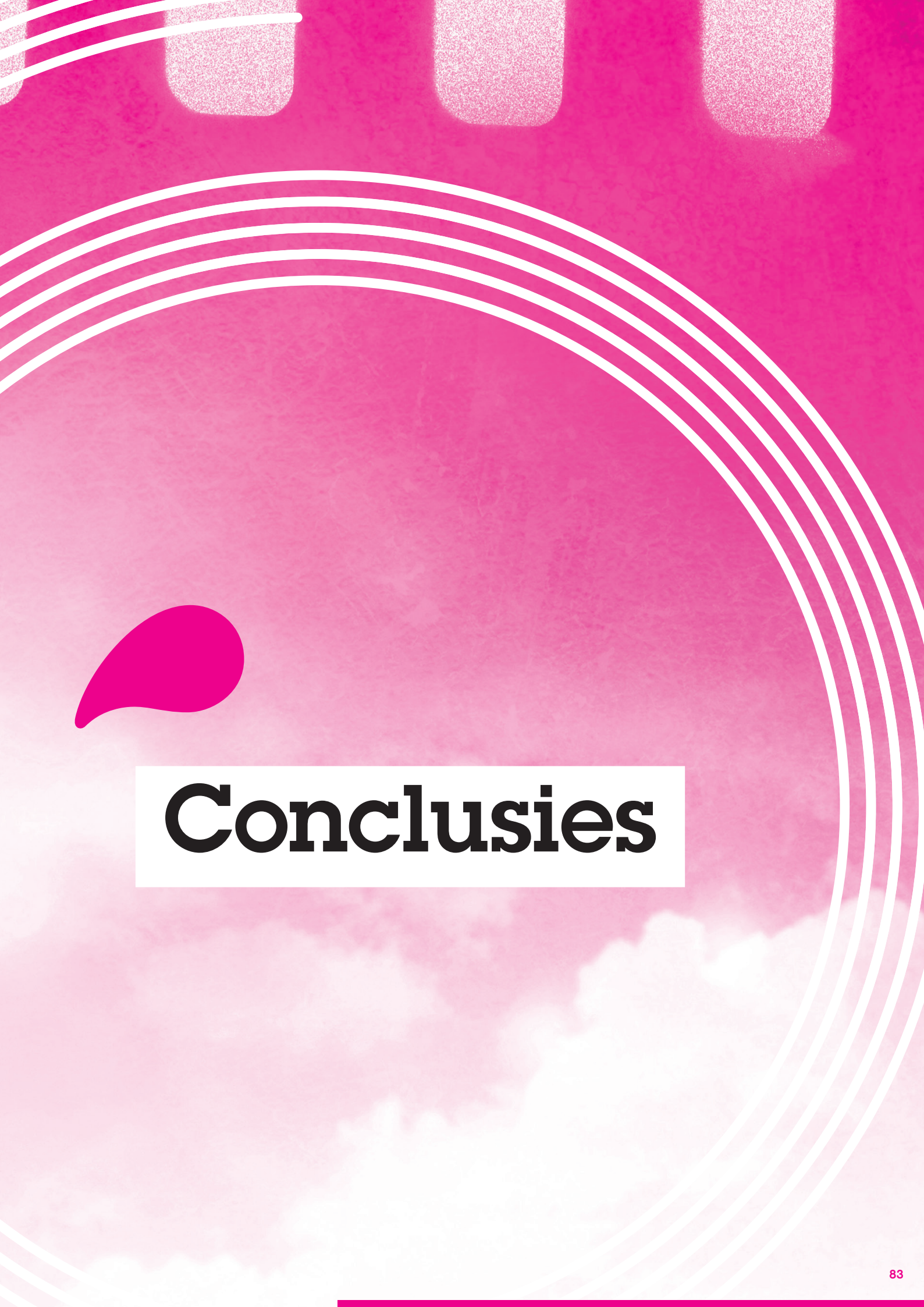
Grafiek 57:
Gecumuleerd resultaat aangevuld met de gewone reserves per gemeente,
in euro

Bron: Gemeentelijke rekeningen 2016-2019; gewijzigde begrotingen 2020

De cluster van de woongemeenten in het noordwesten omvat gemeenten met uiteenlopende financiële situaties. Terwijl Ganshoren, Koekelberg en Jette een comfortabel overschot behouden en Evere een vrij wisselvallig verloop te zien geeft met verschillende problematische jaren, is de situatie het meest zorgwekkend bij Sint-Agatha-Berchem, die als enige (tweemaal) een negatief gecumuleerd resultaat aangevuld met de reserves laat optekenen tijdens de beschouwde periode (van 2016 tot 2020).

Conclusies

CONCLUSIES

De analyse van de gewone ontvangsten van het eigen dienstjaar en de ermee samenhangende uitgaven wijst op de doorslaggevende invloed van het **sociaaleconomisch profiel** van de gemeenten op hun financiële en begrotingsgegevens, zoals de **structuur**, het **niveau** en het verloop van de ontvangsten. De gegevens moeten in perspectief geplaatst worden door **rekening te houden met de behoeften** die het gevolg zijn van de Brusselse demografische en sociaaleconomische context, maar ook met factoren in verband met de specifieke gemeentelijke situatie zoals de aanwezigheid van infrastructuur van gewestelijk/nationaal niveau en de keuze inzake aanbod of uitbesteding van diensten, die weerspiegeld worden in de uitgaven. De gemeenten moeten immers van op de eerste lijn het hoofd bieden aan uitdagingen zoals onderwijs, stedenbouw, huisvesting, pensioenen van het personeel, bijstand aan personen en veiligheid, met de middelen waarover ze beschikken (die ook afhangen van hun specifieke situatie).

De inspanningen van de gemeenten met het oog op een goed beheer zijn evenwel van onmiskenbaar belang, samen met een versterking van de gewestelijke financiering. In het licht van deze uitdagingen moeten zowel de plaatselijke besturen als het Gewest meer dan ooit opteren voor oplossingen en samenwerking waarbij de **middelen** optimaal benut worden, met inachtneming van de **beslissingsautonomie** van elke entiteit.

De gemeenten halen het merendeel van hun middelen uit belastingen (opcentiemen op de onroerende voorheffing, aanvullende personenbelasting en gemeentebelastingen) en overdrachten afkomstig van het Gewest. De mogelijke groei van die ontvangs-

ten kan naargelang van het sociaaleconomische profiel van de gemeenten evenwel beperkt zijn. De ontvangsten uit de **opcentiemen op de onroerende voorheffing**, de grootste bron van ontvangsten voor de gemeenten, en uit de aanvullende personenbelasting liggen boven het gemiddelde voor de woongemeenten in het zuidoosten, hoewel ze lager zijn dan gemiddelde tarieven. Deze gemeenten beschikken dankzij een zeer gunstige sociaaleconomische context over comfortabele ontvangsten zonder dat ze de fiscale druk op de bevolking en de ondernemingen beduidend moeten opvoeren. Sommige gemeenten met **sociaaleconomische profielen die grotere behoeften met zich meebrengen**, voor het merendeel woongemeenten in het noordwesten en grote kanaalgemeenten, hebben de opcentiemen op de onroerende voorheffing opgetrokken tot ver boven het gemiddelde tarief omdat hun ontvangsten lager liggen dan het gewestelijke gemiddelde. Om hun uitdagingen het hoofd te kunnen bieden, hebben de meeste van die gemeenten overigens hun al zeer hoge opcentiemen nog verder opgetrokken, wat nog meer fiscale druk legt op een bevolking die al meer te kampen heeft met verarming, bevolkingsgroei en verjonging. Bij de woongemeenten in het zuidoosten ligt het niveau van de ontvangsten daarentegen uitgesproken boven het gemiddelde, ondanks een lagere fiscale druk. Achter een vergelijkbaar niveau van ontvangsten kunnen dan ook zeer uiteenlopende situaties schuilgaan inzake fiscale druk op de bevolking, wegens de zeer diverse sociaaleconomische structuur van de Brusselse bevolking. Na aftrek van de onsamendrukbare behoeften van gemeenten op het gebied van sociale en veiligheidsuitgaven (dotaties aan OCMW's en politiezones) die hun sociaal-economisch profiel

bepalen, is de intrinsieke ontvangstenmarge zeer verschillend van gemeente tot gemeente. De gemeenten van de eerste gordel beschikken over een hogere intrinsieke ontvangstenmarge dat hen toelaat de fiscale druk op de bevolking te verminderen. De Stad Brussel (die bijzondere karakteristieken heeft zoals eerder aangehaald) en de gemeente Sint-Joost-ten-Node onderscheiden zich door een niveau dat duidelijk hoger ligt ten aanzien van dit van het geheel van de andere gemeenten, en dit ondanks de hervorming van de verdelingscriteria en de herfinanciering van de algemene dotatie aan gemeenten.

Een **herziening van de criteria en wegingscoëfficiënten van de algemene dotatie aan de gemeenten** vond plaats in 2017 om te komen tot een grotere solidariteit tussen de plaatselijke besturen onderling. Het Gewest heeft de algemene dotatie geherfinancierd (verruiming van het budget met 30 miljoen euro) en heeft nieuwe verdelingscriteria ingevoerd die afgestemd zijn op een grootstedelijke context, zoals de bevolkingsgroei en het armoederisico. De verdelingscriteria van de nieuwe dotatie vergroten de verschillen tussen de gemeenten om **nog meer middelen te kunnen verstrekken aan de gemeenten die voor de grootste uitdagingen staan**.

Om te komen tot een **meer stabiele**, vereenvoudigde en beter geharmoniseerde plaatselijke fiscaliteit met inachtneming van de fiscale autonomie van de gemeenten heeft het Gewest geopteerd voor de formule van de contractualisering, via de ordonnantie van 19 juli 2007 ertoe strekkende de gemeenten te betrekken bij de economische ontwikkeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze harmonisering heeft bijgedragen tot **meer stabiliteit inzake ondernemingsfiscaliteit**.

De **gunstige trend** die in 2015 werd ingezet met een verbetering van de gecumuleerde resultaten aangevuld met de reserves zette zich door in 2016, 2017 en 2018. Dit herstel is het resultaat van de **inspanningen voor goed beheer** van de gemeenten en de **versterking van de gewestelijke financiering**. Deze globaal gunstige evolutie mag evenwel niet de erg **uiteenlopende** financiële situaties bij de Brusselse gemeenten verbergen: het gecumuleerde resultaat aangevuld met de reserves per inwoner bereikt een comfortabel niveau in de zuidoostelijke gemeenten en die van eerste gordel, terwijl de kanaalgemeenten en vooral de gemeenten in het noordwesten een beduidend lager niveau te zien geven, ondanks de stijging van hun fiscale druk en de herfinanciering door het Gewest.

De komende jaren zal het voor sommige Brusselse gemeenten steeds moeilijker of zelfs onmogelijk worden om een **begrotingsevenwicht** te bereiken of te handhaven. De gezondheids crisis kwam boven op de uitdagingen die het financiële evenwicht van de gemeenten al deden wankelen. Van de Brusselse gemeenten laten er vijf (Sint-Agatha-Berchem, Brussel, Evere, Vorst en Sint-Joost) minstens drie maal een deficitair resultaat van het eigen dienstjaar per inwoner optekenen in de periode van 2016 tot 2020, wat afbreuk doet aan hun financiële gezondheid. Evere en vooral Sint-Agatha-Berchem, beide woongemeenten in het noordwesten, vertonen een vrij atypische uitgavenstructuur. De hoger dan gemiddelde uitgaven van deze gemeenten in bepaalde uitgavencategorieën ten opzichte van gemeenten met een vrij gelijkaardige sociaaleconomische structuur kan leiden tot een verzwakking en geleidelijke achteruitgang van hun financiële gezondheid. Sint-Agatha-Berchem is de gemeente met de meest zorgwekkende budgettaire situatie. Het is de enige gemeente waarvan het gecumuleerde resultaat aangevuld met de reserves tweemaal negatief uitviel tijdens de beschouwde periode (tussen 2016 en 2020).

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord.....	2	Aanvullende belasting op de personenbelasting.....	26
Kernboodschappen	4	Gemeentelijke fiscaliteit.....	30
Ontvangsten van het eigen dienstjaar: Verloop en uitsplitsing.....	6	Fiscaal compensatiefonds.....	36
Ontvangsten uit overdrachten	10	Algemene dotatie aan de gemeenten.....	36
Ontvangsten uit prestaties	14	Behoeftanalyse: uitgaven van het eigen dienstjaar	41
Ontvangsten uit schulden	18	Globale financiële gezondheid: de resultaten van het eigen dienstjaar per inwoner en de gecumuleerde resultaten aangevuld met de reserves	51
Belangrijkste ontvangsten.....	20	Conclusies	58
Opcentiemen op de onroerende voorheffing	20		

TABEL VAN DE ILLUSTRATIES

Grafiek 1:

Ontvangsten van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs en zonder uitzonderlijk Interfin-dividend, in miljoen euro 6

Grafiek 2:

Ontvangsten van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs per inwoner en per cluster, in euro..... 6

Grafiek 3:

Ontvangsten van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs in 2019 per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde, in euro 7

Grafiek 4:

Ontvangsten van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs per inwoner en per gemeente, in euro..... 8

Grafiek 5:

Uitsplitsing van de gewone ontvangsten van de negentien gemeenten in 2019, in % 9

Grafiek 6:

Uitsplitsing van de gewone ontvangsten van de negentien gemeenten in miljoen euro..... 9

Grafiek 7:

Ontvangsten uit overdrachten, in miljoen euro..... 10

Grafiek 8:

Aandeel van de ontvangsten uit overdrachten in de ontvangsten in 2019, gerangschikt in dalende volgorde, in % 11

Grafiek 9:

Ontvangsten uit overdrachten in 2019 per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde, in euro..... 12

Grafiek 10:

Ontvangsten uit overdrachten per inwoner en per gemeente, in euro 13

Grafiek 11:

Ontvangsten uit overdrachten per inwoner en per cluster, in euro 14

Grafiek 12:

Ontvangsten uit prestaties, in miljoen euro..... 15

Grafiek 13:

Aandeel van de ontvangsten uit prestaties in de ontvangsten 2019, in %..... 15

Grafiek 14:

Ontvangsten uit prestaties in 2019 per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde, in euro..... 16

Grafiek 15:

Ontvangsten uit prestaties per inwoner en per gemeente, in euro 17

Grafiek 16:

Ontvangsten uit prestaties per inwoner en per cluster, in euro 18

Grafiek 17:

Ontvangsten uit schuld, in miljoen euro 19

Grafiek 18:

Ontvangsten uit schuld in 2019 per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde, in euro..... 19

Grafiek 19:

Ontvangsten uit opcentiemen op de onroerende voorheffing, in miljoen euro 20

Grafiek 20:

Ontvangsten uit de opcentiemen op de OV per inwoner en per cluster, in euro 22

Grafiek 21:

Aandeel van de ontvangsten uit de opcentiemen op de OV in de ontvangsten 2020, in afnemende volgorde, in %..... 22

Grafiek 22:

Ontvangsten uit de opcentiemen op de OV herleid naar het gewestelijke tarief in 2020 per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde, in euro23

Grafiek 23:

Vergelijking van de ontvangsten uit de opcentiemen op de OV in 2020 per inwoner en per gemeente aan het werkelijke tarief en herleid naar het gewestelijke tarief, in euro24

Grafiek 24:

Verloop van de ontvangsten uit de opcentiemen op de OV tegen het gewestelijke tarief tussen 2016 en 2020 per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde, in %25

Grafiek 25:

Ontvangsten uit de aanvullende PB, in miljoen euro26

Grafiek 26:

Ontvangsten uit de aanvullende PB per inwoner en per cluster, in euro27

Grafiek 27:

Aandeel van de ontvangsten uit de aanvullende PB in de ontvangsten 2020, in afnemende volgorde, in %28

Grafiek 28:

Ontvangsten uit de aanvullende PB herleid naar het gewestelijke tarief in 2020 per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde, in euro28

Grafiek 29:

Vergelijking van de ontvangsten uit de aanvullende PB in 2020 per inwoner en per gemeente tegen werkelijk tarief en herleid naar het gewestelijke tarief, in euro29

Grafiek 30:

Ontvangsten uit de gemeentelijke fiscaliteit, in miljoen euro30

Grafiek 31:

Ontvangsten uit de gemeentelijke fiscaliteit, per inwoner en per cluster, in euro30

Grafiek 32:

Aandeel van de gemeentelijke fiscaliteit in 2019, in dalende volgorde, in %31

Grafiek 33:

Ontvangsten uit de gemeentelijke fiscaliteit in 2019 per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde, in euro32

Grafiek 34:

Uitsplitsing van de ontvangsten uit de ondernemingsfiscaliteit van de negentien gemeenten in 2019, in %33

Grafiek 35:

Ontvangsten uit de belasting op kantoorruimten, in miljoen euro33

Grafiek 36:

Ontvangsten in euro per inwoner uit de belasting op kantoorruimten in 2019, in dalende volgorde34

Grafiek 37:

Evolutie tussen 2016 en 2020 van de ontvangsten uit de belasting op kantoorruimten per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde, in %35

Grafiek 38:

Algemene dotatie aan de gemeenten, in miljoen euro37

Grafiek 39:

De algemene dotatie aan de gemeenten per inwoner en per cluster, in euro37

Grafiek 40:

Aandeel van de algemene dotatie aan de gemeenten (strikt beperkt tot het voor de gemeenten bestemde deel) in de ontvangsten 2019, in dalende volgorde, in %38

Grafiek 41:

Algemene dotatie aan de gemeenten in 2019 per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde, in euro39

Grafiek 42:

Uitgesplitste uitgaven van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs, in miljoen euro41

Grafiek 43:	
Uitsplitsing van de gewone uitgaven van de negentien gemeenten in 2019, in %.....	41
Grafiek 44:	
Uitgaven van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs per inwoner en per cluster, in euro	42
Grafiek 45:	
Uitgaven van het eigen dienstjaar zonder gesubsidieerd onderwijs in 2019 per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde, in euro	43
Grafiek 46:	
Evolutie van de uitgaven tussen 2016 en 2020 per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde, in %.....	43
Grafiek 47:	
Uitgaven voor personeel in actieve dienst in 2019 per inwoner en per gemeente, in dalende volgorde, in euro.....	44
Grafiek 48:	
Aandeel van de uitgaven voor personeel in actieve dienst in de uitgaven 2019, in afnemende volgorde, in %	45
Grafiek 49:	
Werkingsuitgaven in 2019 per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde, in euro.....	46
Grafiek 50:	
Uitgaven voor overdrachten in 2019 per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde, in euro	47
Grafiek 51:	
Dotaties aan de politiezones in 2019 per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde, in euro	48
Grafiek 52:	
Dotaties aan de OCMW's in 2019 per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde, in euro	49
Grafiek 53:	
Schulduitgaven in 2019 per inwoner en per gemeente, gerangschikt in dalende volgorde, in euro	50
Grafiek 54:	
Resultaat van het eigen dienstjaar per inwoner, in euro	51
Grafiek 55:	
Gecumuleerd resultaat aangevuld met de gewone reserves, in miljoen euro	55
Grafiek 56:	
Résultat cumulé additionné des réserves ordinaires par cluster, en millions d'euros.....	56
Grafiek 57:	
Résultat cumulé additionné des réserves ordinaires par commune, en euros.....	56
 Tableau 1:	
Tarief van de opcentiemen op de OV.....	21
Tableau 2:	
Tarief van de aanvullende belasting op de PB.....	26
Tableau 3:	
Algemene dotatie aan de gemeenten in 2016 en 2020 per inwoner, in euro.....	40
Tableau 4:	
Samenvatting van de ontvangsten en uitgaven per inwoner in 2019, in euro	52
Tableau 5:	
Samenvatting van de uitgesplitste ontvangsten en uitgaven per inwoner in 2019, in %	53
Tableau 6:	
Marge van de intrinsieke ontvangsten (totale ontvangsten na aftrek van de dotaties aan de OCMW's en de politiezones per inwoner) in 2019, in euro	54

.....

Titel van het werk

Focus n°9 – Brussel Plaatselijke Besturen

Redactie

Angéline Biarent, Directie lokale Financiën

Lay-out

Octopus Creative Communication sprl

Cover

Directie Communicatie – Brussel Gewestelijke Coördinatie

Verantwoordelijke uitgever

Rochdi Khabazi, Directeur-generaal van Brussel Plaatselijke Besturen
Sint Lazarusplein 2, 1035 Brussel

Contact

Brussel Plaatselijke Besturen
Sint Lazarusplein 2
1035 Brussel
plaatselijke-besturen@gob.brussels
www.plaatselijke-besturen.brussels

Wettelijk depot : 2021/11.404/5

© 2021 GOB – Brussel Plaatselijke Besturen – Alle rechten voorbehouden

09
XX - 2021

FOCUS

BRUSSEL PLAATSELIJKE BESTUREN
GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

Kruidtuinlaan 20 • 1035 Brussel
T +32 (0)2 204 21 11 • F +32 (0)2 800 38 00

plaatselijke-besturen@gob.brussels
www.plaatselijke-besturen.brussels